
KOSTITUZZJONI TA' MALTA
ARRANĠAMENT TA' L-ARTIKOLI

KAPITOLU I

Ir-Repubblika ta' Malta

Artikolu

1. Ir-Repubblika u t-territorji taghha.
2. Reliġjon.
3. Bandiera Nazzjonali.
4. Innu Nazzjonali.
5. Ilsien.
6. Il-Kostituzzjoni tkun il-liġi suprema.

KAPITOLU II

Dikjarazzjoni ta' Prinċipji

7. Dritt għal xogħol.
8. Tmexxija 'l quddiem ta' kultura, eċċ.
9. Salvagwardar ta' paesagġ u patrimonju storiku u artistiku.
10. Edukazzjoni primarja tkun obbligatorja u bla ħlas.
11. Interessi edukattivi.
12. Protezzjoni ta' xogħol.
13. Hinijiet ta' xogħol.
14. Drittijiet ta' haddiema nisa.
15. L-anqas età għal xogħol bi ħlas.
16. Salvagwardar ta' xogħol ta' minuri.
17. Għajnuna soċjali u sigurtà.
18. Inkoraġġiment ta' intrapriża ekonomika privata.
19. Protezzjoni ta' snajja artiġjani.
20. Inkoraġġiment ta' ko-operattivi.
21. Applikazzjoni tal-prinċipji li hemm f'dan il-Kapitolu.

KAPITOLU III

Ċittadinanza

22. Persuni li jsiru ċittadini fil-ġurnata stabbilita.
23. Persuni li jkollhom dritt li jkunu reġistrati bħala ċittadini.
24. Persuni naturalizzati jew reġistrati bħala residenti qabel il-ġurnata stabbilita.
25. Ksib ta' ċittadinanza bi twelid jew dixxendenza minn persuni imwielda fi jew wara l-ġurnata stabbilita.

- 26. Żwieġ ma' ċittadin ta' Malta.
- 27. Doppja ċittadinanza.
- 28. Ċittadini tal-*Commonwealth*.
- 29. Responsabbiltà kriminali ta' ċittadini tal-*Commonwealth*.
- 30. Setgħat tal-Parlament.
- 31. Tifsir.

KAPITOLU IV

Drittijiet u Libertajiet Fundamentali ta' l-Individwu

- 32. Drittijiet u libertajiet fundamentali ta' l-individwu.
- 33. Protezzjoni tad-dritt għall-hajja.
- 34. Protezzjoni minn arrest jew detenzjoni arbitrarja.
- 35. Protezzjoni minn xogħol furzat.
- 36. Protezzjoni minn trattament inuman.
- 37. Protezzjoni minn privazzjoni ta' proprjetà bla kumpens.
- 38. Protezzjoni għall-intimità tad-dar jew proprjetà oħra.
- 39. Disposizzjonijiet biex tiġi żgurata protezzjoni tal-liġi.
- 40. Protezzjoni ta' libertà ta' kuxjenza u qima.
- 41. Protezzjoni ta' libertà ta' espressjoni.
- 42. Protezzjoni ta' libertà ta' għaqda u assoċjazzjoni.
- 43. Projbizzjoni ta' deportazzjoni.
- 44. Protezzjoni ta' libertà ta' moviment.
- 45. Protezzjoni minn diskriminazzjoni minhabba razza, eċċ.
- 46. Twettiq ta' disposizzjonijiet protettivi.
- 47. Tifsir tal-Kapitolu IV.

KAPITOLU V

Il-President

- 48. Twaqqif tal-kariga ta' President.
- 49. Qadi tal-funzjonijiet tal-President matul vakanza, eċċ.
- 50. Ġurament li għandu jittiehed mill-President.

KAPITOLU VI

Il-Parlament

TAQSIMA 1

Għamla tal-Parlament

- 51. Twaqqif ta' Parlament.
- 52. Għamla tal-Kamra tad-Deputati.

-
53. Kwalifiki ta' membru tal-Kamra tad-Deputati.
 54. Skwalifiki ta' membru tal-Kamra tad-Deputati.
 55. Tiżmim ta' kariga ta' membri.
 56. Votazzjoni f'Elezzjonijiet.
 57. Kwalifika ta' eletturi.
 58. Skwalifika ta' eletturi.
 59. *Speaker* u *Deputy Speaker*.
 60. Twaqqif ta' Kummissjoni Elettorali.
 61. Distretti elettorali.
 62. Mili ta' vakanzi.
 63. Deċiżjoni ta' kwistjonijiet dwar membru.
 64. Skrivan tal-Kamra tad-Deputati u persunal tiegħu.

TAQSIMA 2

Setgħat u Proċedura tal-Parlament

65. Setgħat ta' għemil ta' liġijiet.
66. Tibdil ta' din il-Kostituzzjoni.
67. Regolar tal-proċedura fil-Kamra tad-Deputati.
68. Ġurament li għandu jittiehed mill-membri tal-Kamra tad-Deputati.
69. Min jippresjedi fil-Kamra tad-Deputati.
70. *Quorum* fil-Kamra tad-Deputati.
71. Votazzjoni.
72. Mod ta' eżerċizzju tas-setgħat leġislativi.
73. Restrizzjoni ta' ċerti miżuri finanzjarji.
74. Ilsien tal-Liġijiet.

TAQSIMA 3

Sejha, proroga u xoljiment

75. Sessjonijiet tal-Parlament.
76. Proroga u xoljiment tal-Parlament.
77. Elezzjonijiet ġenerali.

KAPITOLU VII

L-Esekuttiv

78. Awtorità eżekuttiva ta' Malta.
79. Il-Kabinett.
80. Hatra ta' Ministri.
81. Tiżmim ta' kariga ta' Ministri.
82. Assenjazzjoni ta' portafolji lill-Ministri.

- 83. Aġent Prim Ministru.
- 84. Ministri temporanji.
- 85. Eżerċizzju tal-funzjonijiet tal-President.
- 86. Eżerċizzju tal-funzjonijiet tal-Prim Ministru.
- 87. Il-President għandu jkun informat dwar hwejjeg ta' gvern.
- 88. Segretarji Parlamentari.
- 89. Ġurament li għandu jittiehed mill-Ministri.
- 90. Kap ta' l-Oppożizzjoni.
- 91. Avukat Ġenerali.
- 92. Segretarji Permanenti u kapijiet ta' dipartimenti tal-gvern.
- 93. Prerogattiva ta' mahfra.
- 94. Segretarju tal-Kabinett.

KAPITOLU VIII

Il-Ġudizzjarju

- 95. Qrati Superjuri.
- 96. Hatra ta' mhallfin.
- 97. Tiżmim ta' kariga ta' mhallfin.
- 98. Aġent Prim Imhallef u aġenti mhallfin.
- 99. Qrati Inferjuri.
- 100. Maġistrati.
- 101. Ġuramenti li għandhom jittiehdu minn imhallfin u maġistrati.
- 101A. Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja.

KAPITOLU IX

Finanzi

- 102. Fond Konsolidat.
- 103. Awtorizzazzjoni ta' nefqa mill-Fond Konsolidat.
- 104. Awtorizzazzjoni ta' nefqa qabel approprjazzjoni.
- 105. Fond ta' Kontinġenzi.
- 106. Dejn pubbliku.
- 107. Rimunerazzjoni dwar ċerti karigi.
- 108. Awditur Ġenerali.

KAPITOLU X

Is-Servizz Pubbliku

- 109. Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku.
- 110. Hatra, eċċ., ta' uffiċjali pubbliċi.
- 111. Rappreżentanti prinċipali ta' Malta fl-esteru.

-
112. Hatra bi trasferiment dwar xi karigi.
 113. Protezzjoni ta' drittijiet ta' pensjoni.
 114. Għoti u tiżmim ta' pensjonijiet, eċċ.
 115. Protezzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku minn proċeduri legali.

KAPITOLU XI

Mixxellanji

116. Azzjonijiet dwar validità ta' liġijiet.
117. Projbizzjoni ta' ċerti assoċjazzjonijiet.
118. Awtorità dwar ix-Xandir.
119. Funzjoni ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir.
120. Kummissjoni dwar l-Impiegi.
121. Setgħat u proċedura ta' Kummissjonijiet.
122. Riżenji.
123. Hatriet mill-ġdid, eċċ.
124. Tifsir.

SKEDI LI JINSABU MAL-KOSTITUZZJONI

L-EWWEL SKEDA

IT-TIENI SKEDA: *Ġuramenti ta' Kariga*

IT-TIELET SKEDA: *Ġurament ta' Lealtà*

IR-RABA' SKEDA: *Elenku ta' Pajjiżi tal-Commonwealth minbarra Malta*

KOSTITUZZJONI TA' MALTA

L-Ordni ta' l-1964 dwar l-Indipendenza ta' Malta, kif emendata bl-Atti: XLI ta' l-1965, XXXVII ta' l-1966, IX ta' l-1967, XXVI ta' l-1970, XLVII ta' l-1972, LVII, LVIII ta' l-1974, XXXVIII ta' l-1976, X ta' l-1977, XXIX ta' l-1979, IV ta' l-1987, XXIII ta' l-1989; bil-Proklami: Nri. II u VI ta' l-1990; bl-Atti XIX ta' l-1991 u IX ta' l-1994; bil-Proklami Nri. IV ta' l-1995 u III ta' l-1996, u bl-Atti: XI ta' l-1996, XVII ta' l-1997, III ta' l-2000, XIII ta' l-2001, V ta' l-2003, u XIV u XXI ta' l-2007.

21 ta' Settembru 1964*

KAPITOLU I

Ir-Repubblika ta' Malta

*Sostitwit:
LVIII, 1974.2.*

*Ir-Repubblika u t-territorji taghha.
Sostitwit:
LVIII, 1974.3.
Emendat:
IV, 1987.2.*

1. (1) Malta hija repubblika demokratika bbażata fuq ix-xogħol u fuq ir-rispett għad-drittijiet u l-libertajiet fundamentali ta' l-individwu.

(2) It-territorji ta' Malta jikkonsistu f'dawk it-territorji kompriżi f'Malta minnufih qabel il-ġurnata stabbilita, magħduda l-ibhra territorjali tagħhom, jew dawk it-territorji u ibhra li l-Parlament jista' minn żmien għal żmien jistabbilixxi b'liġi.

(3) Malta hija stat newtrali li jrid attivament jilhaq il-paċi, is-sigurtà u l-progress soċjali fost in-nazzjonijiet kollha billi jhaddan politika ta' non-allineament u jirrofta li jipparteċipa f'kull alleanza militari. Dan l-istatus jimplika b'mod partikolari, illi:

- (a) l-ebda bażi militari barranija ma tithalla fuq territorju Malti;
- (b) l-ebda faċilitajiet militari f'Malta ma jithallew jiġu wżati minn xi forzi barranin hlief fuq talba tal-Gvern ta' Malta, u biss fil-każi li ġejjin:
 - (i) fl-eżerċizzju tal-jedd naturali ta' difiża legittima f'każ ta' vjolazzjoni armata ta' l-area li fuqha r-Repubblika ta' Malta għandha sovrani, jew biex tiehu miżuri jew azzjonijiet deċiżi mill-Kunsill tas-Sigurtà tal-Ġnus Magħquda; jew
 - (ii) kull meta jkun hemm theddida għas-sovrani, indipendenza, in-newtralità, l-unità jew l-integrità territorjali tar-Repubblika ta' Malta;
- (c) minbarra fil-każi msemmija hawn fuq, l-ebda faċilitajiet ohra f'Malta ma jithallew jintużaw b'tali mod u b'tali miżura li jwasslu għall-preżenza f'Malta ta' konċentrazzjoni ta' forzi barranin;
- (d) minbarra fil-każi msemmija hawn fuq, l-ebda persunal militari barrani ma jithalla fuq territorju Malti, hlief dak il-persunal militari li jkun qed jagħmel, jew jgħin biex jitwettqu, xogħlijiet jew attivitajiet ċivili, u hlief għadd reġonevoli ta' persunal tekniku militari li jgħin

*Ara L-Ordni tat-2 ta' Settembru, 1964 dwar l-Indipendenza ta' Malta.

fid-difiża tar-Repubblika ta' Malta;

- (e) it-tarznari tar-Repubblika ta' Malta jintużaw għal skopijiet kummerċjali ċivili, iżda jistgħu wkoll jintużaw, f'limiti raġonevoli ta' żmien u għadd, għat-tiswija ta' bastimenti militari li jkunu tpoġġew f'qagħda li ma jistgħux jiġġieldu jew għall-bini ta' vapuri; u skond il-prinċipji ta' non-allineament l-imsemmija tarznari jiġu mċaħhda lill-bastimenti militari taż-żewġ superpotenzi.

2. (1) Ir-religjon ta' Malta hija r-Religjon Kattolika Apostolika Rumana.

Religjon.
Sostitwit:
LVIII. 1974.4

(2) L-awtoritajiet tal-Knisja Kattolika Apostolika Rumana għandhom id-dmir u l-jedd li jgħallmu liema prinċipji huma tajbin u liema huma ħżiena.

(3) It-tagħlim reliġjuż tal-fidi Kattolika Apostolika Rumana għandu jkun provdut fl-iskejjel kollha ta' l-Istat bħala parti mill-edukazzjoni obbligatorja.

3. (1) Il-Bandiera Nazzjonali ta' Malta tikkonsisti f'żewġ strixxi vertikali ndaqs, bajda ma' l-arblu u hamra n-naħa ta' barra.

Bandiera
Nazzjonali.
Sostitwit:
LVIII. 1974.5.

(2) Rappreżentazzjoni tal-*George Cross* mogħti lil Malta mill-Maestà Tiegħu r-Re Ġorġ Sitta fil-15 ta' April, 1942 tkun qiegħda, imberfla bl-aħmar, fir-rokna ta' l-istrixxa l-bajda.

4. L-Innu Nazzjonali ta' Malta huwa "L-Innu Malti" li jibda bil-kliem "Lil din l-Art Helwa l-Omm li tatna isimha".

Innu Nazzjonali.

5. (1) L-ilsien Nazzjonali ta' Malta huwa l-ilsien Malti.

Ilsien.

(2) L-ilsien Malti u l-ilsien Ingliż u dawk l-ilsna l-oħra li jistgħu jiġu preskritti mill-Parlament (b'ligi mghoddija b'mhux anqas minn żewġ terzi tal-membri kollha tal-Kamra tad-Deputati) ikunu l-ilsna uffiċjali ta' Malta u l-Amministrazzjoni tista' għall-finijiet kollha uffiċjali tuża kull wieħed minn dawk l-ilsna:

Iżda kull persuna tista' tindirizza ruhha lejn l-Amministrazzjoni f'kull wieħed mill-ilsna uffiċjali u t-tweġiba ta' l-Amministrazzjoni għal hekk tkun b'dak l-ilsien.

(3) L-ilsien tal-Qrati jkun l-ilsien Malti:

Iżda l-Parlament jista' jagħmel dak il-provvediment għall-użu ta' l-ilsien Ingliż f'dawk il-kazijiet u taht dawk il-kondizzjonijiet li jista' jippreskrivi.

(4) Il-Kamra tad-Deputati tista', meta tirregola l-proċedura tagħha, tistabbilixxi l-ilsien jew l-ilsna li għandhom ikunu wżati fi proċeduri u annotazzjonijiet parlamentari.

6. Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (7) u (9) ta' l-artikolu 47 u ta' l-artikolu 66 ta' din il-Kostituzzjoni, jekk xi ligi oħra tkun inkonsistenti ma' din il-Kostituzzjoni, din il-Kostituzzjoni għandha tipprevali u l-ligi l-oħra għandha, safejn tkun inkonsistenti, tkun bla effett.

Il-Kostituzzjoni
tkun il-ligi
suprema.
Sostitwit:
LVII. 1974.2;
LVIII. 1974.69.

KAPITOLU II

Dikjarazzjoni ta' Prinċipji

Dritt għal xogħol.	7. L-Istat jirrikonoxxi d-dritt taċ-ċittadini kollha għal xogħol u għandu jgħib 'il quddiem dawk il-kondizzjonijiet li jagħmlu dan id-dritt effettiv.
Tmexxija 'l quddiem ta' kultura, eċċ.	8. L-Istat għandu jgħib 'il quddiem l-iżvilupp tal-kultura u tat-tfittix xjentifiku u tekniku.
Salvagwardar ta' paesagġ u patrimonju storiku u artistiku.	9. L-Istat għandu jissalvagwardja l-paesagġ u l-patrimonju storiku u artistiku tan-Nazzjon.
Edukazzjoni primarja tkun obligatorja u bla hlas.	10. L-edukazzjoni primarja għandha tkun obligatorja u fl-iskejjel ta' l-Istat għandha tkun bla hlas.
Interessi edukattivi.	11. (1) L-istudenti kapaċi u meritevoli, ukoll jekk mingħajr risorsi finanzjarji, għandhom dritt li jilhqqu l-ogħla gradi ta' edukazzjoni. (2) L-Istat għandu jagħti effett għal dan il-prinċipju permezz ta' boroż ta' studju, ta' kontribuzzjonijiet lill-familji ta' l-istudenti u provvedimenti oħra fuq il-bażi ta' eżamijiet kompetittivi.
Protezzjoni ta' xogħol.	12. (1) L-Istat għandu jipproteġgi x-xogħol. (2) Huwa għandu jipprovdi għat-tharriġ professjonali jew ta' vokazzjoni u miljorament tal-haddiema.
Hinijiet ta' xogħol.	13. (1) L-akbar numru ta' siegħat tax-xogħol kull jum għandu jkun stabbilit mil-liġi. (2) Il-haddiem għandu dritt għal gurnata mistrieħ fil-gimgha u għal btajjel annwali bi hlas; huwa ma jistax jirrinunzja għal dan id-dritt.
Drittijiet ugwali ta' rġiel u nisa. <i>Sostitwit: XIX. 1991.2.</i>	14. L-Istat għandu jippromwovi dritt ugwali ta' rġiel u nisa li jgawdu d-drittijiet ekonomiċi, soċjali, kulturali, ċivili u politiċi kollha u għal dan il-ghan għandu jiehu dawk il-miżuri li jkun ndikati biex jelimina kull forma ta' diskriminazzjoni bejn is-sessi, minn kull persuna, organizzazzjoni jew azjenda; l-Istat għandu b'mod partikolari jimmira li jiżgura li l-haddiema nisa jgawdu drittijiet indaqs u l-istess pagi għall-istess xogħol bhal irġiel.
L-anqas età għal xogħol bi hlas.	15. L-anqas età għal xogħol bi hlas għandha tkun preskritta b'liġi.
Salvagwardar ta' xogħol ta' minuri.	16. L-Istat għandu jipprovdi biex jiġi salvagwardat ix-xogħol ta' minuri u jiżguralhom id-dritt ta' l-istess paga għall-istess xogħol.
Għajnuna soċjali u sigurtà.	17. (1) Kull ċittadin li ma jkunx kapaċi għal xogħol u li ma jkunx provdut bir-risorsi meħtieġa għall-ghixien għandu dritt għal manteniment u għajnuna soċjali.

(2) Il-haddiema għandhom dritt għal assigurazzjoni xierqa fuq bażi kontributorja għall-htigiet tagħhom f'każ ta' disgrazzja, mard, inkapaċità, xjuħija u disimpieg involontarju.

(3) Persuni inkapaċitati u persuni li ma jkunux kapaċi għal xogħol għandhom dritt għal edukazzjoni u tharriġ ta' vokazzjoni.

18. L-Istat għandu jinkoraġġixxi l-intrapriża ekonomika privata.

Inkoraġġiment ta' intrapriża ekonomika privata.

19. L-Istat għandu jipprovdi għall-protezzjoni u l-iżvilupp tas-snaġja artiġjani.

Protezzjoni ta' snaġja artiġjani.

20. L-Istat jirrikonoxxi l-funzjoni soċjali ta' ko-operattivi u għandu jinkoraġġixxi l-iżvilupp tagħhom.

Inkoraġġiment ta' ko-operattivi.

21. Id-disposizzjonijiet ta' dan il-Kapitolu ma jkunux esegwibbli f'xi qorti, iżda l-prinċipji li hemm fihom huma b'dan kollu fundamentali għall-igvernar tal-pajjiż u jkun l-iskop ta' l-Istat li japplika dawn il-prinċipji fl-egħmil ta' liġijiet.

Applikazzjoni tal-prinċipji li hemm f'dan il-Kapitolu.

KAPITOLU III

Ċittadinanza

22. (1) Il-ksib, il-pussess, ir-rinunzja u t-telfien ta-ċittadinanza Maltija għandhom jiġu regolati bil-liġi.

Ċittadinanza mitluba bil-liġi.
Sostitwit:
III.2000.2.

(2) Iċ-ċittadinanza doppja jew multipla hija permessa skond liġi li f'dak iż-żmien tkun fis-seħh f'Malta.

23. (1) Kull min skond din il-Kostituzzjoni jew xi Att tal-Parlament huwa ċittadin ta' Malta jew skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħh f'xi pajjiż li għalih dan l-artikolu jgħodd huwa ċittadin ta' dak il-pajjiż ikollu, bis-saħħa ta' dik iċ-ċittadinanza, *status* ta' ċittadin tal-*Commonwealth*.

Ċittadini tal-*Commonwealth*.
Emendat:
XLI. 1965.3;
IX. 1967;
XXIII. 1989.6.
Rinumerat:
III.2000.4.

(2) Kull min huwa sudditu Ingliż minghajr ċittadinanza skond il-*British Nationality Act, 1948*^{*} jew ikompli jkun sudditu Ingliż skond l-artikolu 2 ta' dak l-Att ikollu, bis-saħħa ta' dak l-*istatus*, l-*istatus* ta' ċittadin tal-*Commonwealth*.

(3) Il-pajjiżi li għalihom jgħodd dan l-artikolu huma dawk elenkati fir-Raba' Skeda li tinsab ma' din il-Kostituzzjoni.

(4) Il-President jista' bi Proklama jemenda, iżid ma', jirrevoka jew jissostitwixxi l-eleku ta' pajjiżi li hemm fir-Raba' Skeda li tinsab ma' din il-Kostituzzjoni.

24. (1) Ċittadin tal-*Commonwealth* li ma jkunx ċittadin ta' Malta jew ċittadin tar-Repubblika ta' l-Irlanda li ma jkunx ċittadin ta' Malta ma jkunx hati ta' reat kontra xi liġi li sseħh f'Malta minhabba f'xi haġa magħmula jew omessa f'xi parti tal-*Commonwealth* li ma tkunx Malta jew fir-Repubblika ta' l-Irlanda jew f'xi pajjiż stranjier kemm-il darba -

Responsabbiltà kriminali ta' ċittadini tal-*Commonwealth*.
Rinumerat u emendat:
III.2000.5.

(a) l-att jew ommissjoni ma kienx ikun reat kieku kien

^{*}11 & 12 Geo. 6.c.56.

frustier; u

- (b) fil-każ ta' att jew ommissjoni f'xi parti tal-*Commonwealth* jew fir-Repubblika ta' l-Irlanda, ma kienx ikun reat jekk il-pajjiż li fih l-att ikun magħmul jew l-ommissjoni tkun saret kien pajjiż strangier.

(2) F'dan l-artikolu -

"frustier" tfisser persuna li ma tkunx ċittadin tal-*Commonwealth*, persuna protetta Ingliża jew ċittadin tar-Repubblika ta' l-Irlanda;

"pajjiż barrani" tfisser kull pajjiż (minbarra r-Repubblika ta' l-Irlanda) li ma jkunx parti mill-*Commonwealth*;

"Persuna Protetta Ingliża" tfisser persuna li tkun persuna protetta Ingliża għall-finijiet tal-British Nationality Act, 1948 jew ta' kull liġi ohra tar-Renju Unit li tiehu post dak l-Att.

Ksib ta' ċittadinanza bi twelid jew dikkendenza minn persuni mwielda fi jew wara l-għurnata stabbilita.
Sostitwit:
XXIII. 1989.3

25. *Imħassar bl-Att III ta' l-2000.*

Żwieġ ma ċittadin ta' Malta.
Emendat:
LVIII. 1974.8.
Sostitwit:
XXIII. 1989.4.

26. *Imħassar bl-Att III ta' l-2000.*

Doppja ċittadinanza.
Emendat:
XXXVII. 1966.2;
LVIII. 1974.9;
XXIII. 1989.5.

27. *Imħassar bl-Att III ta' l-2000.*

28. u **29.** *ġew rinumerati bl-Att III taa' l-2000.*

Setgħat tal-Parlament.

30. *Imħassar bl-Att III ta' l-2000.*

Tifsir.
Emendat:
LVIII. 1974. 10;
X. 1977.2;
XXIII. 1989.7.

31. *Imħassar bl-Att III ta' l-2000.*

KAPITOLU IV

Drittijiet u Libertajiet Fundamentali ta' l-Individwu

Drittijiet u libertajiet fundamentali ta' l-individwu.

32. Billi kull persuna f'Malta hija intitolata għad-drittijiet u libertajiet fundamentali ta' l-individwu, jiġifieri, id-dritt, tkun xi tkun ir-razza, post ta' oriġini, fehmiet politiċi, kulur, twemmin jew sess tagħha, iżda suġġett għar-rispett tad-drittijiet u l-libertajiet ta' ohrajn u ta' l-interess pubbliku, għal kull wahda u kollha kemm huma dawn li ġejjin, jiġifieri-

- (a) il-ħajja, libertà, sigurtà tal-persuna, it-tgawdija ta' proprjetà u l-protezzjoni tal-liġi;
- (b) il-libertà ta' kuxjenza, ta' espressjoni u ta' għaqda u assoċjazzjoni paċifika; u
- (c) ir-rispett għall-ħajja privata u familjari tiegħu,

id-disposizzjonijiet li ġejjin ta' dan il-Kapitolu jkollhom effett sabiex jagħtu protezzjoni għad-drittijiet u libertajiet imsemmija qabel, salvi dawk il-limitazzjonijiet ta' dik il-protezzjoni kif jinsabu f'dawk id-disposizzjonijiet li huma limitazzjonijiet maħsuba biex jiżguraw illi t-tgawdija ta' l-imsemmija drittijiet u libertajiet minn xi individwu ma tippregudikax id-drittijiet u libertajiet ta' oħrajn jew l-interess pubbliku.

33. (1) Hadd ma jista' jiġi pprivat mill-hajja tiegħu intenzjonalment hlief fl-eskuzzjoni tas-sentenza ta' qorti dwar reat kriminali skond il-liġi ta' Malta li tiegħu jkun ġie misjub hati.

Protezzjoni tad-dritt għall-hajja.

(2) Mingħajr hsara għal xi responsabbiltà għal ksur ta' xi liġi oħra dwar l-użu ta' forza f'dawk il-każijiet li huma hawnhekk iżjed 'il quddiem imsemmija, persuna ma għandhiex titqies li tkun ġiet ipprivata mill-hajja tagħha bi ksur ta' dan l-artikolu jekk tmut b'riżultat ta' l-użu ta' forza daqs kemm tkun raġonevolment ġustifikabbli fiċ-ċirkostanzi tal-każ -

- (a) fid-difiża ta' xi persuna minn vjolenza jew fid-difiża ta' proprjetà;
- (b) sabiex jiġi effettwat arrest skond il-liġi jew tiġi evitata l-harba ta' persuna detenuta skond il-liġi;
- (c) sabiex tiġi meġhluba rewwixta, insurrezzjoni jew ammutinament; jew
- (d) sabiex jiġi evitat l-egħmil minn dik il-persuna ta' reat kriminali,

jew jekk tmut minhabba att legittimu ta' gwerra.

34. (1) Hadd ma għandu jiġi pprivat mill-libertà personali tiegħu hlief kif jista' jkun awtorizzat b'liġi fil-każijiet li ġejjin, jiġifieri -

Protezzjoni minn arrest jew detenzjoni arbitrarja.

- (a) bħala konsegwenza ta' l-inkapaċità tiegħu li jwieġeb għal akkuża kriminali;
- (b) fl-eskuzzjoni tas-sentenza jew ordni ta' qorti, sew Malta sew band'oħra dwar reat kriminali li tiegħu ikun ġie misjub hati;
- (c) fl-eskuzzjoni ta' l-ordni ta' qorti li tikkundannah għal disprezz lejn dik il-qorti jew lejn qorti jew tribunal ieħor jew fl-eskuzzjoni ta' l-ordni tal-Kamra tad-Deputati li tikkundannah għal disprezz lejha stess jew lejn il-membri tagħha jew għal ksur ta' privileġġ;
- (d) fl-eskuzzjoni ta' l-ordni ta' qorti magħmul biex jiżgura twettiq ta' xi obbligu impost lilu b'liġi;
- (e) sabiex jinġieb quddiem qorti fl-eskuzzjoni ta' l-ordni ta' qorti jew quddiem il-Kamra tad-Deputati fl-eskuzzjoni ta' l-ordni ta' dik il-Kamra;
- (f) fuq suspett raġonevoli li huwa jkun ikkommetta, jew ikun sejjer jikkommetti, reat kriminali;
- (g) fil-każ ta' persuna li ma tkunx għalqet l-età ta' tmintax-il sena, għall-iskop ta' l-edukazzjoni u ġid tagħha;

- (h) sabiex jiġi evitat it-tixrid ta' marda infettiva jew kontaġġuża;
- (i) fil-każ ta' persuna li tkun, jew tkun raġonevolment suspetta li tkun, ta' mohh marid, moghtija għan-narkotiċi jew xorb, jew vagabonda, għall-iskop tal-kura jew trattament tagħha jew protezzjoni tal-komunità; jew
- (j) sabiex jiġi evitat id-dhul illeġittimu ta' dik il-persuna f'Malta, jew sabiex tiġi effettwata l-espulsjoni, l-estradizzjoni jew it-tnehhija leġittima ohra ta' dik il-persuna minn Malta jew it-tehid ta' proċeduri dwar hekk jew sabiex tiġi mraġżna dik il-persuna waqt li tkun qed tiġi mghoddija minn Malta fil-kors ta' l-estradizzjoni jew tnehhija tagħha bħala prigionier misjub hati minn pajjiż għal ieħor.

(2) Kull min ikun arrestat jew detenut għandu jiġi nformat, fil-hin ta' l-arrest jew detenzjoni tiegħu, f'islen li huwa jifhem, bir-raġunijiet ta' l-arrest jew detenzjoni tiegħu:

Iżda jekk interpretu jkun mehtieg u ma jkunx disponibbli malajr jew jekk ikun xort'ohra imprattikabbli li jiġu mharsa d-disposizzjonijiet ta' dan is-subartikolu fil-hin ta' l-arrest jew detenzjoni tiegħu, dawn id-disposizzjonijiet għandhom jiġu mharsa kemm jista' jkun malajr.

(3) Kull min jiġi arrestat jew detenut -

- (a) sabiex jingieb quddiem qorti fl-esekuzzjoni ta' l-ordni ta' qorti; jew
- (b) fuq suspett raġonevoli li jkun ikkommetta, jew li jkun sejjer jikkommetti, reat kriminali,

u li ma jiġix mehlus, għandu jingieb quddiem qorti mhux aktar tard minn tmienja u erbgħin siegħa wara; u jekk xi hadd arrestat jew detenut f'xi każ bhal dak li huwa msemmi fil-paragrafu (b) ta' dan is-subartikolu ma jiġix iġġudikat fi żmien raġonevoli, f'dak il-każ, bla ħsara għal kull proċeduri ohra li jistgħu jingiebu kontra tiegħu, huwa għandu jiġi mehlus jew bla kondizzjoni jew b'kondizzjonijiet raġonevoli, maghduda b'mod partikolari dawk il-kondizzjonijiet li jkunu mehtieġa raġonevolment biex jiġi żgurat li huwa jidher f'data aktar tard għall-kawża jew għall-proċeduri preliminari għall-kawża.

(4) Kull min ikun arrestat jew detenut illegalment minn xi persuna ohra jkollu dritt għal kumpens għal hekk minn dik il-persuna.

(5) Ebda haġa li hemm fi jew li tkun magħmula bl-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn il-liġi in kwistjoni tawtorizza t-tehid matul dak il-perijodu ta' emerġenza pubblika skond ma hu msemmi fil-paragrafu (a) jew (c) tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 47 ta' din il-Kostituzzjoni ta' miżuri li jkunu raġonevolment ġustifikabbli sabiex tiġi affrontata s-sitwazzjoni li teżisti matul dak il-perijodu ta' emerġenza pubblika.

(6) Jekk xi hadd li jkun detenut legalment bis-sahha biss ta' ligi bhal dik imsemmija fis-subartikolu li jahbat l-ahhar qabel dan hekk jitlob f'xi zmien matul il-perijodu ta' dik id-detenzjoni mhux qabel sitt xhur wara li jkun ghamel l-ahhar talba bhal dik matul dak il-perijodu, il-każ tiegħu jiġi rivedut minn tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b'ligi u magħmul minn persuna jew persuni li kull waħda minnhom ikollha jew kellha kariga ġudizzjarja jew tkun kwalifikata biex tiġi mahtura għal kariga bhal dik f'Malta.

(7) Wara xi revizjoni minn tribunal skond is-subartikolu li jahbat l-ahhar qabel dan tal-każ ta' xi persuna detenuta, it-tribunal jista' jagħmel rakkomandazzjonijiet dwar il-htieġa jew espedjenza tat-tkomplija tad-detenzjoni tagħha lill-awtorità li minnha -kienet ġiet ordnata. iżda. kemm-il darba ma jkunx provdut xort,ohra b'ligi, dik l-awtorità ma tkunx obbligata taġixxi skond xi rak komandazzjonijiet bhal dawk.

35. (1) Hadd ma għandu jkun mehtieġ jagħmel xogħol furzat.

Protezzjoni minn xogħol furzat.

(2) Għall-finijiet ta' dan l-artikolu, il-frazi "xogħol furzat" ma tinkludix -

- (a) xi xogħol mehtieġ b'konsegwenza tas-sentenza jew ordni ta' qorti;
- (b) xogħol mehtieġ minghand xi hadd waqt li jkun legalment detenut b'sentenza jew ordni ta' qorti li, għalkemm ma jkunx mehtieġ b'konsegwenza ta' dik is- sentenza jew ordni, ikun mehtieġ raġonevolment fl-interessi ta' l-iġjene jew għat-tiżmim tal-post li fih ikun detenut jew, jekk ikun detenut għall-iskop tal-kura, trattament, edukazzjoni jew ġid tiegħu, ikun raġonevolment mehtieġ għal dak l-iskop;
- (c) xi xogħol mehtieġ minghand membru ta' korp dixxiplinat minhabba d-dmirijiet tiegħu bhala tali jew, fil-każ ta' persuna li jkollha oġġezzjonijiet ta' kuxjenza għal servizz bhala membru ta' forza navali, militari jew ta' l-ajru, xi xogħol li dik il-persuna hija mehtieġa b'ligi li taqdi minflok dak is-servizz;
- (d) xi xogħol mehtieġ matul perijodu ta' emerġenza pubblika jew fil-każ ta' xi emerġenza ohra jew kalamità li thedded il-hajja jew il-ġid tal-komunità.

36. (1) Hadd ma għandu jkun assoġġettat għal piena jew trattament inuman jew degradanti.

Protezzjoni minn trattament inuman.

(2) Ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi ligi ma titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn il-ligi in kwistjoni tawtorizza l-ghoti ta' xi deskrizzjoni ta' piena li kienet legali f'Malta minnufih qabel il-gurnata stabbilita.

- (3) (a) Ebda ligi ma għandha ttipprovdi għall-impożizzjoni ta' pieni kollettivi.
- (b) Ebda haġa f'dan is-subartikolu ma tipprekludi l-impożizzjoni ta' pieni kollettivi fuq il-membri ta' korp

dixxiplinat skond il-liġi li tirregola d-dixxiplina ta' dak il-korp.

Protezzjoni minn
privazzjoni ta'
proprjetà bla
kumpens.
Emendat:
LVIII. 1974.11.

37. (1) Ebda proprjetà ta' kull xorta li tkun ma għandu jittiehed pussess tagħha b'mod obbligatorju, u ebda nteress fi jew dritt fuq proprjetà ta' kull xorta li tkun ma għandu jiġi miksub b'mod obbligatorju, hlied meta hemm disposizzjoni ta' liġi applikabbli għal dak it-tehd ta' pussess jew akkwist -

- (a) għall-hlas ta' kumpens xieraq;
- (b) li tiżgura lil kull persuna li tippretendi dak il-kumpens dritt ta' aċċess lil qorti jew tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b'liġi sabiex jiġi deċiż l-interess tagħha fi jew dritt fuq il-proprjetà u l-ammont ta' kull kumpens li għalih tista' tkun intitolata, u sabiex tikseb hlas ta' dak il-kumpens; u
- (c) li tiżgura lil kull parti fi proċeduri f'dik il-qorti jew tribunal dwar pretensjoni bħal dik dritt ta' appell mid-deċiżjoni tagħha lill-Qorti ta' l-Appell f'Malta:

Iżda f'każijiet speċjali l-Parlament jista', jekk hekk jidhirlu xieraq li jagħmel fl-interess nazzjonali, b'liġi jistabbilixxi l-kriterji li għandhom jitharsu, magħduda l-fatturi u ċ-ċirkostanzi l-oħra li għandhom jitqiesu, biex jiġi stabbilit il-kumpens li għandu jithallas dwar proprjetà li jittiehed pussess tagħha jew li tiġi akkwistata b'mod obbligatorju; u f'kull każ bħal dak il-kumpens għandu jiġi iffissat u għandu jithallas skond hekk.

(2) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma għandha tiftiehem li tolqot l-egħmil jew hdim ta' xi liġi safejn tipprovdi għat-tehd ta' pussess jew akkwist ta' proprjetà -

- (a) bi hlas ta' xi taxxa, rata jew drittijiet;
- (b) bħala penali għal, jew bħala konsegwenza ta', ksur tal-liġi, sew jekk bi proċeduri ċivili jew wara dikjarazzjoni ta' htija ta' reat kriminali;
- (c) wara l-attentat ta' tnehhija tal-proprjetà barra minn jew ġewwa Malta bi ksur ta' xi liġi;
- (d) bħala tehd ta' kampjun għall-finijiet ta' xi liġi;
- (e) meta l-proprjetà tikkonsisti f'animal meta jiġi misjub f'art haddiehor jew mitluf;
- (f) bħala inċidentali għal kirja, liċenza, privileġġ jew ipoteka, *mortgage*, dritt, *bill of sale*, pleġġ jew kuntratt ieħor;
- (g) bħala l-ghoti jew l-amministrazzjoni ta' proprjetà għan-nom u għab-benefiċċju tal-persuna ntitolata għall-interess benefiċjarju fiha, proprjetà fi *trust*, proprjetà ta' l-ghadu jew il-proprjetà ta' persuni dikjarati falluti b'sentenza jew xort'oħra dikjarati falluti jew insolventi, persuni ta' moħħ marid, persuni mejta, jew għaqdiet korporati jew mhux korporati fil-kors ta' stralċ jew likwidazzjoni;
- (h) fl-esekuzzjoni ta' sentenzi jew ordnijiet ta' qrati;

- (i) minhabba li tkun fi stat perikoluż jew ta' hsara ghas-sahha tan-nies, annimali jew pjanti;
- (j) bhala konsegwenza ta' xi liġi dwar il-preskrizzjoni ta' azzjonijiet, preskrizzjoni akkwizittiva, art abbandunata, teżor misjub, manumorta jew id-drittijiet ta' suċċessjoni kompetenti lill-Gvern ta' Malta; jew
- (k) ghal dak iż-żmien biss sakemm ikun mehtieġ għall-finijiet ta' xi eżami, investigazzjoni, kawża jew inkjesta jew, fil-każ ta' art, l-eghmil fuqha -
 - (i) ta' xogħol ta' konservazzjoni ta' hamrija jew il-konservazzjoni ta' risorsi naturali ohra ta' kull xorta jew ta' rikostruzzjoni ta' hsara tal-gwerra; jew
 - (ii) ta' żvilupp jew titjib agrikolu li s-sid jew okkupant ta' l-art ikun ġie mitlub, u jkun minghajr skuża raġonevoli u legali rrofta jew naqas li jagħmel.

(3) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma għandha tiftichem li tolqot l-eghmil jew hdim ta' xi liġi safejn tipprovdi għall-ghoti lill-Gvern tal-proprjetà ta' xi minerali, ilma jew antikitajiet ta' taht l-art.

(4) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma għandha tiftichem li tolqot l-eghmil jew hdim ta' xi liġi għat-tehid ta' pussess obbligatorju fl-interess pubbliku ta' xi proprjetà, jew l-akkwist obbligatorju fl-interess pubbliku u ta' xi interess fi jew dritt fuq proprjetà, meta dik il-proprjetà, interess jew dritt huwa miżmum minn ghaqda korporata li hija mwaqqfa għal skopijiet pubbliċi minn xi liġi u li fiha ebda flejjes ma ġew investiti barra minn flejjes provduti minn xi leġislatura f'Malta.

38. (1) Hief bil-kunsens tiegħu stess jew b'dixxiplina tal-ġenituri, hadd ma għandu jiġi assoġġettat għat-tfittix fuq il-persuna tiegħu jew proprjetà tiegħu jew għad-dhul minn ohrajn fil-post tiegħu.

Protezzjoni għall-intimità tad-dar jew proprjetà ohra.

(2) Ebda haġa li hemm fi jew li hija magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn dik il-liġi tagħmel provvediment -

- (a) li jkun raġonevolment mehtieġ fl-interess tad-difiża, sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, saħha pubblika, pjani regolaturi ta' bliet u rhula, l-iżvilupp u utilizzazzjoni ta' risorsi minerali, jew l-iżvilupp u utilizzazzjoni ta' xi proprjetà b'dak il-mod biex jingieb 'il quddiem il-benefiċċju pubbliku;
- (b) li jkun raġonevolment mehtieġ sabiex jingiebu 'l quddiem id-drittijiet u l-libertajiet ta' persuni ohra;
- (c) li jawtorizza dipartiment tal-Gvern ta' Malta, jew awtorità tal-gvern lokali, jew ghaqda korporata mwaqqfa b'liġi għal skop pubbliku, li jidhol fil-post ta' xi persuna sabiex jispezzjona dak il-post jew xi haġa li jkun hemm fih għall-fini ta' xi taxxa, rata jew drittijiet jew sabiex jagħmel xogħol li għandu

x'jaqsam ma' xi proprjetà jew xi installazzjoni li tkun legalment f'dak il-post u li tkun ta' dak il-Gvern, dik l-awtorità, jew dik l-ghaqda korporata, skond il-każ; jew

- (d) li jawtorizza, għall-fini ta' esekuzzjoni ta' sentenza jew ordni ta' qorti, it-tfittix ta' xi persuna jew proprjetà b'ordni ta' qorti jew dhul f'xi post b'ordni bhal dak, jew li jkun mehtieg sabiex jiġu evitati jew mikxufa reati kriminali,

u hlief safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-ħaġa magħmula skond l-awtorità tiegħu, hija murija li ma tkunx ġustifikabbli raġonevolment f'soċjetà demokratika.

Disposizzjonijiet
b'xi tiġi żgurata
protezzjoni tal-liġi.

39. (1) Kull meta xi hadd ikun akkużat b'reat kriminali huwa għandu, kemm-il darba l-akkuża ma tiġix irtirata, jiġi mogħti smiġħ xieraq għeluq żmien raġonevoli minn qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi.

(2) Kull qorti jew awtorità oħra ġudikanti mwaqqfa b'liġi għad-deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili għandha tkun indipendenti u imparzjali; u meta l-proċeduri għal deċiżjoni bhal dik huma mibdija minn xi persuna quddiem qorti jew awtorità oħra ġudikanti bhal dik, il-każ għandu jiġi mogħti smiġħ xieraq għeluq żmien raġonevoli.

(3) Hlief bil-ftehim tal-partijiet kollha, il-proċeduri kollha ta' kull qorti u l-proċeduri dwar id-deċiżjoni ta' l-eżistenza jew l-estensjoni tad-drittijiet jew obbligi ċivili ta' persuna quddiem xi awtorità ġudikanti oħra, magħdud il-pronunzjament tad-deċiżjoni tal-qorti jew awtorità oħra, għandhom jinżammu fil-pubbliku.

(4) Ebda ħaġa fis-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu ma għandha timpedixxi lil xi qorti jew xi awtorità bħalma hija msemmija f'dak is-subartikolu milli teskludi mill-proċeduri persuni li ma jkunux il-partijiet tal-proċeduri u r-rappreżentanti legali tagħhom -

- (a) fi proċeduri quddiem qorti ta' ġurisdizzjoni volontarja u proċeduri oħra li, fil-prattika tal-Qrati f'Malta jiġu, jew huma ta' l-istess xorta bhal daww li jiġu, deċiżi *in camera*;
- (b) fi proċeduri skond xi liġi dwar it-taxxa fuq l-*income*; jew
- (c) safejn il-qorti jew awtorità oħra -
 - (i) tista' tqis mehtieg jew espedjenti f'ċirkostanzi li fihom il-pubbliċità tista' tippregudika l-interessi tal-ġustizzja; jew
 - (ii) jista' jkollha setgħa jew tkun mehtieġa b'liġi li tagħmel hekk fl-interess tad-difiża, sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, il-ġid ta' persuni taħt l-età ta' tmintax-il sena jew il-protezzjoni tal-ħajja privata ta' persuni li jkollhom x'jaqsmu mal-proċeduri.

(5) Kull min jiġi akkużat b'reat kriminali għandu jiġi meqjus li jkun innoċenti sakemm jiġi pruvat jew ikun wieġeb li huwa ħati:

Iżda ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan is-subartikolu safejn dik il-liġi timponi fuq xi persuna akkużata kif intqal qabel il-piż tal-prova ta' fatti partikolari.

(6) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali -

- (a) għandu jiġi nformat bil-miktub, b'islen li huwa jifhem u bid-dettalji, dwar ix-xorta tar-reat li bih ikun akkużat;
- (b) għandu jiġi mogħti żmien u faċilitajiet xierqa għall-preparazzjoni tad-difiża tiegħu;
- (c) għandu jithalla jiddefendi ruhu personalment jew permezz ta' rappreżentant legali u min ma jkunx jista' jhallas għal rappreżentanza legali hekk kif tkun meħtieġa raġonevolment miċ-ċirkostanzi tal-każ tiegħu jkollu dritt li jkollu dik ir-rappreżentanza bi spejjeż pubbliċi;
- (d) għandu jiġi mogħti faċilitajiet biex jeżamina personalment jew permezz tar-rappreżentant legali tiegħu x-xhieda msejha mill-prosekuzzjoni quddiem kull qorti u li jikseb l-attenzenza ta' xhieda suġġett għall-hlas ta' l-ispejjeż raġonevoli tagħhom, u jagħmel l-eżami tax-xhieda li jkunu ser jixhdu għalih quddiem il-qorti bl-istess kondizzjonijiet bħal dawk li jgħoddu għal xhieda msejha mill-prosekuzzjoni; u
- (e) għandu jithalla li jkollu bla hlas l-ghajnuna ta' interpretu jekk ma jkunx jista' jifhem l-islen użat fil-proċeduri dwar l-akkuża,

u hlief bil-kunsens tiegħu stess il-proċeduri ma jistgħux jinżammu fl-assenza tiegħu hlief jekk huwa jgħib ruhu hekk li jagħmel it-tkomplija tal-proċeduri fil-preżenza tiegħu imprattikabbli u l-qorti tkun ordnat li jiġi mwarra u li l-proċeduri jitkomplew fl-assenza tiegħu.

(7) Meta xi hadd jgħaddi proċeduri dwar reat kriminali, il-persuna akkużata jew xi persuna awtorizzata minnha għal hekk għandha, jekk hekk teħtieġ u bi hlas ta' dak id-dritt raġonevoli li jista' jkun preskritt b'liġi, tiġi mogħtija fi żmien raġonevoli wara s-sentenza kopja għall-użu tal-persuna akkużata ta' kull inkartament tal-proċeduri magħmula minn jew għan-nom tal-qorti.

(8) Hadd ma għandu jitqies li jkun hati ta' reat kriminali minhabba f'xi att jew omisjoni li, fil-hin meta jkun sar, ma jkunx jikkostitwixxi reat bħal dak, u ebda piena ma għandha tiġi mposta għal xi reat kriminali li tkun aktar severa fi grad jew xorta mill-oghla piena li setgħet tiġi mposta għal dak ir-reat fiż-żmien meta jkun ġie magħmul.

(9) Ebda persuna li turi li tkun għaddiet proċeduri quddiem xi qorti kompetenti għal reat kriminali u jew tkun ġiet misjuba hatja jew liberata ma għandha terġa' tgħaddi proċeduri għal dak ir-reat jew għal xi reat kriminali ieħor li għalih setgħat tiġi misjuba hatja fil-proċeduri għal dak ir-reat hlief wara ordni ta' qorti superjuri mogħti matul il-kors ta' appell jew proċeduri ta' reviżjoni dwar id-

dikjarazzjoni ta' htija jew liberazzjoni; u ebda persuna ma ghandha tghaddi proċeduri għal reat kriminali jekk turi li tkun hadet il-mahfra għal dak ir-reat:

Iżda ebda haġa f'xi liġi ma ghandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan is-subartikolu minhabba biss li tawtorizza xi qorti li tagħmel proċeduri kontra membru ta' korp dixxiplinat għal reat kriminali nonostanti kull proċeduri u dikjarazzjoni ta' htija jew liberazzjoni ta' dak il-membri skond il-liġi dixxiplinarja ta' dak il-korp, imma hekk illi kull qorti li tkun hekk tiġġudika dak il-membri u li hekk issibu hati ghandha meta tikkundannah għal xi piena tiegħu kont ta' kull piena mogħtija lil skond dik il-liġi dixxiplinarja.

(10) Ebda persuna li tghaddi proċeduri għal reat kriminali ma ghandha tkun obbligata li tixhed fil-proċeduri kontra tagħha.

(11) F'dan l-artikolu "rappreżentant legali" tfisser persuna intitolata li teżerċita f'Malta bħala avukat jew, hlief dwar proċeduri quddiem qorti fejn prokuratur legali ma ghandux dritt ta' smigh, prokuratur legali.

Protezzjoni ta'
libertà ta' kuxjenza
u qima.
Emendat:
LVIII. 1974. 12.

40. (1) Il-persuni kollha f'Malta għandu jkollhom libertà shiha ta' kuxjenza u jgawdu l-eżerċizzju liberu tal-mod rispettiv tagħhom ta' qima reliġjuża.

(2) Ebda persuna ma tkun meħtieġa li tirċievi tagħlim fir-reliġjon jew li turi tagħrif jew profiċjenza fir-reliġjon jekk, fil-każ ta' persuna li ma tkunx laħqet l-età ta' sittax-il sena, issir oġġezzjoni għal din il-ħtieġa mill-persuna li skond il-liġi jkollha awtorità fuqha u, f'kull każ ieħor, jekk il-persuna hekk meħtieġa toġġezzjona:

Iżda ebda ħtieġa bħal dik ma ghandha titqies li tkun inkonsistenti ma', jew bi ksur ta', dan l-artikolu safejn it-tagħrif ta', jew il-profiċjenza jew istruzzjoni fi, ir-reliġjon ikunu meħtieġa għat-tagħlim ta' dik ir-reliġjon, jew għal ammissjoni għas-saċerdozju jew għal ordni reliġjuż, jew għal għanijiet oħra reliġjużi, u hlief safejn dik il-ħtieġa tiġi murija li ma tkunx raġonevolment ġustifikabbli f'soċjetà demokratika.

(3) Ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma ghandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur tas-subartikolu (1), safejn dik il-liġi tagħmel provvedimenti li jkun meħtieġ raġonevolment fl-interess tas-sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, saħħa pubblika, jew il-protezzjoni tad-drittijiet u libertajiet ta' oħrajn, u hlief safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-haġa magħmula skond l-awtorità tiegħu, hija murija li ma tkunx ġustifikabbli raġonevolment f'soċjetà demokratika.

Protezzjoni ta'
libertà ta'
espressjoni.

41. (1) Hlief bil-kunsens tiegħu stess jew bħala dixxiplina tal-ġenituri, hadd ma għandu jiġi mfixxkel fit-tgawdija tal-libertà tiegħu ta' espressjoni, magħduda libertà li jkollu fehmiel mingħajr indhil, libertà li jirċievi idejiet u tagħrif mingħajr indhil, libertà li jikkomunika idejiet u tagħrif mingħajr indhil (kemm jekk il-komunikazzjoni tkun lill-pubbliku in ġenerali jew lil xi persuna jew

klassi ta' persuni) u libertà minn indhil dwar il-korrispondenza tiegħu.

(2) Ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu safejn dik il-liġi tagħmel provvediment -

(a) li jkun mehtieġ raġonevolment -

- (i) fl-interess tad-difiża, sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, jew saħħa pubblika; jew
- (ii) sabiex jiġu protetti r-reputazzjonijiet, drittijiet u libertajiet ta' persuni oħra, jew il-ħajja privata ta' persuni li jkollhom x'jaqsmu ma' proċeduri legali, jiġi evitat il-kxif ta' tagħrif riċevut sigriet, tiġi miżmuma l-awtorità u l-indipendenza tal-qrati, jiġu protetti l-privileġġi tal-Parlament, jew jiġu regolati t-telefonu, it-telegrafu, il-posta, ix-xandir bil-*wireless*, it-televiżjoni jew mezzi oħra ta' komunikazzjoni, esibizzjonijiet pubbliċi jew divertimenti pubbliċi; jew

(b) li jimponi restrizzjonijiet fuq uffiċjali pubbliċi,

u hliet safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-ħaġa magħmula skond l-awtorità tiegħu tiġi murija li ma tkunx raġonevolment ġustifikabbli f'soċjetà demokratika.

(3) Kull min ikun residenti f'Malta jista' johroġ jew jistampa gazzetta jew ġurnal pubblikat kull jum jew perjodikament:

Iżda jista' jsir provvediment b'liġi -

- (a) li jipprojbixxi jew jillimita l-ħruġ jew stampar ta' xi gazzetta jew ġurnal bħal dak minn persuni taht il-wiehed u ghoxrin sena ta' età; u
- (b) li jehtieġ kull persuna li tkun l-editur jew stampatur ta' xi gazzetta jew ġurnal bħal dak li tinforma l-awtorità preskritta b'hekk u dwar l-età tagħha u li żżomm lill-awtorità preskritta informata dwar il-post tar-residenza tagħha.

(4) Meta l-pulizija taqbad xi edizzjoni ta' gazzetta bħala li tkun il-mezz li bih reat kriminali jkun ġie magħmul il-pulizija għandha fi żmien erbgħa u ghoxrin siegħa mill-qbid iġġib il-qbid għak-konjizzjoni tal-qorti kompetenti u jekk il-qorti ma tkunx sodisfatta li jkun hemm prova *prima facie* ta' dak ir-reat, dik l-edizzjoni għandha tiġi mogħtija lura lill-persuna li minn għandha tkun ġiet maqbuda.

(5) Hadd ma jkun ipprivat miċ-ċittadinanza tiegħu skond xi disposizzjonijiet magħmula taht l-artikolu 30 (1) (b) ta' din il-Kostituzzjoni jew mill-kapaċità ġuridika tiegħu minhabba biss l-opinjoni politika tiegħu.

Protezzjoni ta' libertà ta' għaqda u assoċjazzjoni.
Emendat:
LVIII.1974.13.

42. (1) Hlief bil-kunsens tiegħu stess jew bħala dixxiplina tal-ġenituri hadd ma għandu jiġi mfixxkel fit-tgawdija tal-libertà tiegħu ta' għaqda u assoċjazzjoni paċifika, jiġifieri, id-dritt tiegħu li jingħaqad paċifikament u liberament u jassoċja ma' persuni oħra u b'mod partikolari li jiffirma jew jappartjeni lil *trade union* jew *unions* jew assoċjazzjonijiet oħra għall-protezzjoni ta' l-interessi tiegħu.

(2) Ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn dik il-liġi tagħmel provvediment-

(a) li jkun mehtieg raġonevolment -

- (i) fl-interess tad-difiża, sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, jew saħħa pubblika; jew
- (ii) sabiex jiġu protetti d-drittijiet jew libertajiet ta' persuni oħra; jew

(b) li jimponi restrizzjonijiet fuq uffiċjali pubbliċi,

u hlief safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-haġa magħmula skond l-awtorità tiegħu hija murija li ma tkunx ġustifikabbli raġonevolment f'soċjetà demokratika.

(3) Għall-finijiet ta' dan l-artikolu, kull disposizzjoni f'xi liġi li tipprojbixxi li jsiru *meetings* jew dimostrazzjonijiet pubbliċi f'xi belt jew raħal partikolari jew f'aktar minn belt waħda jew raħal wieħed partikolari għandha titqies li hi disposizzjoni li m'hijiex raġonevolment ġustifikabbli f'soċjetà demokratika.

Projbizzjoni ta' deportazzjoni.
Emendat:
LVIII.1974.14.

43. (1) L-estradizzjoni hija permessa biss in eżekuzzjoni ta' arrangamenti magħmula bi trattat u skond l-awtorità ta' liġi.

(2) Hadd ma għandu jiġi estradett għal reat ta' karattru politiku.

(3) Ebda ċittadin ta' Malta ma għandu jiġi mwarra minn Malta hlief bħala konsegwenza ta' proċeduri ta' estradizzjoni jew skond xi liġi bħalma hija msemmija fl-artikolu 44(3)(b) ta' din il-Kostituzzjoni.

Kap. 276.

(4) Id-disposizzjonijiet magħmula bi jew skond l-Att dwar l-Estradizzjoni^{*} li jkunu għal dak iż-żmien fis-seħh, għat-tneħħija ta' persuni minn Malta għal pajjiż ieħor tal-*Commonwealth* biex jgħaddu proċeduri jew jiskuntaw piena f'dak il-pajjiż dwar reat magħmul f'dak il-pajjiż u kull arrangamenti ġenerali għall-estradizzjoni ta' persuni bejn pajjiżi tal-*Commonwealth* li għalihom Malta għal dak iż-żmien taderixxi għandhom jitqiesu, għall-finijiet tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu, li jkunu arrangamenti magħmula bi trattat, u s-subartikolu (2) ma jgħoddx dwar it-tneħħija jew estradizzjoni ta' persuna skond dawk id-disposizzjonijiet jew arrangamenti.

^{*}Dan l-Att issostitwixxa l-Att ta' l-1970 dwar l-Estradizzjoni (Pajjiżi tal-*Commonwealth*).

44. (1) Ebda ċittadin ta' Malta ma għandu jiġi pprivat mil-libertà tiegħu ta' moviment, u għall-fini ta' dan l-artikolu din il-libertà tfisser id-dritt ta' moviment liberu ġewwa Malta, id-dritt li jirrisjedi f'kull parti ta' Malta, id-dritt li johroġ minn Malta u d-dritt li jidhol Malta.

Protezzjoni ta' libertà ta' moviment.
Emendat:
XIII. 2001.2.

(2) Kull restrizzjoni tal-libertà ta' moviment ta' ċittadin, li tkun involuta fid-detenzjoni tiegħu legali ma għandhiex titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu.

(3) Ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn dik il-liġi tagħmel provvedimenti -

- (a) għall-impożizzjoni ta' restrizzjonijiet li jkunu raġonevolment meħtieġa fl-interess tad-difiża, sigurtà pubblika, ordni pubbliku, moralità jew deċenza pubblika, jew saħħa pubblika u hlief safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-haġa magħmula skond l-awtorità tiegħu hija murija li ma tkunx ġustifikabbli raġonevolment f'soċjetà demokratika;
 - (b) għall-impożizzjoni ta' restrizzjonijiet fuq il-libertà ta' moviment ta' xi ċittadin ta' Malta li ma jkunx ċittadin bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) jew ta' l-artikolu 5(1) ta' l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħh mal-bidu fis-seħh ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija;
 - (c) għall-impożizzjoni ta' restrizzjonijiet fuq il-moviment jew residenza ġewwa Malta ta' uffiċjali pubbliċi; jew
 - (d) għall-imposizzjoni ta' restrizzjonijiet fuq id-dritt ta' xi persuna li tohroġ minn Malta li jkunu raġonevolment meħtieġa sabiex jiġi żgurat it-tweġġ ta' xi obbligu impost fuq dik il-persuna b'liġi u hlief safejn dak il-provvediment jew, skond il-każ, il-haġa magħmula skond l-awtorità tiegħu hija murija li ma tkunx raġonevolment ġustifikabbli f'soċjetà demokratika.
- (4) Għall-finijiet ta' dan l-artikolu kull persuna -
- (a) li tkun emigrat minn Malta (kemm jekk qabel, fi jew wara l-ġurnata stabbilita) u, billi kienet ċittadin ta' Malta bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) jew ta' l-artikolu 5(1) ta' l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħh mal-bidu fis-seħh ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija, tkun temmet milli tkun ċittadin bhal dak; jew
 - (b) li emigrat minn Malta qabel il-ġurnata stabbilita u, li ma kienx għaliex tkun temmet milli tkun ċittadin tar-Renju Unit u Kolonji qabel dik il-ġurnata, kienet issir ċittadin ta' Malta bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħh mal-bidu fis-seħh ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija; jew

- (ċ)* li jkun il-konjuġi ta' persuna msemmija fil-paragrafu (a) jew (b) ta' dan is-subartikolu jew ta' persuna li tkun ċittadin ta' Malta bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) jew ta' l-artikolu 5(1) ta' l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħħ mal-bidu fis-seħħ ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija u li tkun miżżewġa lil dik il-persuna għal mill-inqas hames snin u li tkun tgħix ma' dik il-persuna, jw tkun l-iben jew il-bint taht il-wiehed u ghoxrin sena ta' età ta' dik il-persuna; jew,
- (d) li tkun l-armla jew l-armel ta' persuna msemmija fil-paragrafu (a) jew fil-paragrafu (b) ta' dan is-subartikolu jew ta' persuna li fil-waqt tal-mewt tiegħu jew tagħha kienet ċittadin ta' Malta bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) jew ta' l-artikolu 5(1) ta' l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħħ mal-bidu fis-seħħ ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija, u li kienet għadha tgħix miegħu jew jgħix magħha fil-waqt tal-mewt tiegħu jew tagħha u li kienet ilha miżżewġa lil dik il-persuna għal mill-inqas hames snin, jew li kieku kienet, li ma kienx għall-mewt ta' dik il-persuna, tkun ilha hekk miżżewġa għal mill-inqas hames snin, jew tkun l-iben jew il-bint taht l-età ta' wiehed u ghoxrin sena ta' dik il-persuna,

għandha titqies li tkun ċittadin ta' Malta bis-saħħa ta' l-artikolu 3(1) jew ta' l-artikolu 5(1) ta' l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija kif ikun fis-seħħ mal-bidu fis-seħħ ta' l-Att ta' l-2000 li jemenda l-Att dwar iċ-Ċittadinanza Maltija:

Izda jekk il-Ministru responsabbli għall-hwejjeg li għandhom x'jaqsmu maċ-ċittadinanza Maltija f'xi żmien b'ordni jiddikjara li jkun kontra l-interess pubbliku li konjuġi kif hemm imsemmi fil-paragrafu (ċ), jew armla jew armel kif hemm imsemmi fil-paragrafu (d), jew iben jew bint li jkollhom 'il fuq minn tmintax il-sena ta' età kif hemm imsemmi fil-paragrafu (ċ) jew (d) għandhom hekk jitqiesu, jew ikomplu hekk jitqiesu, daww il-konjuġi, armla, armel, iben jew bint, skond il-każ, għandhom ma' dan itemmu milli jitqiesu bħala ċittadini ta' Malta kif imsemmi qabel:

Izda wkoll, il-Ministru responsabbli għall-hwejjeg li għandhom x'jaqsmu maċ-ċittadinanza Maltija ma għandux ikun mehtieg li jagħti ebda raġuni għall-hruġ ta' xi ordni msemmi fil-proviso li jiġi minnufih qabel, u d-deċiżjoni tal-Ministru dwar xi ordni bħal dan ma għandha tkun suġġetta għal appell jew sħarriġ f'ebda qorti.

(5) Jekk xi hadd li l-libertà ta' moviment tiegħu tkun giet ristretta bis-saħħa ta' provvediment skond ma hu mahsub fis-subartikolu (3)(a) ta' dan l-artikolu hekk jitlob f'xi żmien matul il-perijodu ta' dik ir-restrizzjoni mhux qabel sitt xhur wara li jkun sar

*Ara l-artikolu 5 ta' l-Att XIII ta' l-2001.

l-ordni jew sitt xhur wara li jkun ghamel l-aħħar talba bhal dik, skond il-każ, il-każ tiegħu jiġi rivedut minn tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b'liġi magħmul minn persuna jew persuni li kull waħda minnhom ikollha jew kellha kariga ġudizzjarja jew tkun kwalifikata biex tkun mahtura għal kariga bhal dik f'Malta:

Iżda persuna li l-libertà ta' moviment tagħha tkun ġiet ristretta bis-saħħa ta' restrizzjoni li tkun applikabbli lil persuni b'mod ġenerali jew lil gruppi ġenerali ta' persuni ma għandhiex tagħmel talba skond dan is-subartikolu jekk ma tkunx kisbet qabel il-kunsens tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili.

(6) Wara reviżjoni minn tribunal skond dan l-artikolu tal-każ ta' persuna li l-libertà ta' moviment tagħha tkun ġiet ristretta t-tribunal jista' jagħmel rakkomandazzjonijiet dwar il-htieġa jew espedjenza li titkompla r-restrizzjoni lill-awtorità li minnha tkun ġiet ordnata iżda, jekk ma jkunx provdut xort'ohra b'liġi, dik l-awtorità ma tkunx obbligata li taġixxi skond xi rakkomandazzjonijiet bhal dawk.

45. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (4), (5) u (7) ta' dan l-artikolu, ebda liġi ma għandha tagħmel xi disposizzjoni li tkun diskriminatorja sew fiha nnifisha jew fl-effett tagħha.

Protezzjoni minn diskriminazzjoni minhabba razza, eċċ.

Emendat:
LVIII. 1974.15;
XIX. 1991.3.

(2) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (6), (7) u (8) ta' dan l-artikolu, hadd ma għandu jiġi trattat b'mod diskriminatorju minn xi persuna li taġixxi bis-saħħa ta' xi liġi miktuba jew fil-qadi tal-funzjonijiet ta' xi kariga pubblika jew xi awtorità pubblika.

(3) F'dan l-artikolu, il-kelma "diskriminatorju" tfisser għoti ta' trattament differenti lil persuni differenti attribwibbli għal kollox jew prinċipalment għad-deskrizzjoni tagħhom rispettiva skond ir-razza, post ta' oriġini, opinjonijiet politiċi, kulur, fidi jew sess li minhabba fihom persuni ta' deskrizzjoni waħda bhal dawn ikunu suġġetti għal inkapaċitajiet jew restrizzjonijiet li persuni ta' deskrizzjoni ohra bhal dawn ma jkunux suġġetti għalihom jew ikunu mogħtija privileġġi jew vantaġġi li ma jkunux mogħtija lil persuni ta' deskrizzjoni ohra bhal dawn.

(4) Is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu ma għandux jgħodd għal xi liġi safejn dik il-liġi ttiprovdi -

- (a) għall-appropriazzjoni ta' dhul pubbliku jew fondi pubbliċi ohra; jew
- (b) dwar persuni li ma jkunux ċittadini ta' Malta; jew
- (c) dwar adożzjoni, żwieġ, xoljiment ta' żwieġ, dfin, devoluzzjoni ta' proprjetà mal-mewt jew xi hwejjeġ ta' liġi personali mhux hawn qabel speċifikati; jew
- (d) li biha persuni ta' xi deskrizzjoni bhal dik kif hija msemija fis-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu jistgħu jiġu assoġġettati għal xi inkapaċità jew restrizzjoni jew jistgħu jiġu mogħtija xi privileġġ jew vantaġġ li, meta jittiehed kont tax-xorta ta' dawn u ta' ċirkostanzi speċjali li jappartjenu lil dawk il-persuni jew lil

persuni ta' xi deskrizzjoni ohra bhal dik u ta' kull disposizzjoni ohra ta' din il-Kostituzzjoni, ikun raġonevolment ġustifi-kabbli f'soċjetà demokratika; jew

- (e) għall-awtorizzazzjoni tat-tehid matul perijodu ta' emerġenza pubblika ta' miżuri li jkunu raġonevolment ġustifikabbli sabiex tiġi milqugħa s-sitwazzjoni li tkun teżisti matul dak il-perijodu ta' emerġenza pubblika:

Iżda l-paragrafu (ċ) ta' dan is-subartikolu ma għandux japplika għal xi liġi li tagħmel xi disposizzjoni li tkun diskriminatorja sew fiha nnifisha jew fl-effett tagħha, billi tagħti trattament differenti lil persuni differenti attribwibbli għal kollox jew prinċipalment għad-deskrizzjoni tagħhom skond is-sess.

(5) Ebda haġa li jkun hemm f'xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu sa fejn tippovdi:

- (a) dwar kwalifiki għal servizz u kundizzjonijiet ta' servizz f'xi korp dixxiplinat; jew
- (b) dwar kwalifiki (li ma jkunux kwalifiki li jirrigwardaw is-sess speċifikament) għal servizz bħala uffiċjal pubbliku jew għas-servizz ta' awtorità ta' gvern lokali jew għaqda korporata mwaqqfa għal skopijiet pubbliċi b'xi liġi.

(6) Is-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu ma għandux jgħodd għal xi haġa li tkun espressament jew b'implikazzjoni meħtieġa awtorizzata li ssir minn xi disposizzjoni bhal dik ta' liġi kif huwa msemmi fis-subartikolu (4) jew (5) ta' dan l-artikolu.

(7) Ebda haġa li tkun hemm jew li tkun magħmula bl-awtorità ta' xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn il-liġi in kwistjoni tagħmel provvedimenti (li ma jkunux provvedimenti li jirrigwardaw is-sess speċifikament) li li bih persuni ta' xi deskrizzjoni bhal dik kif hija msemmija fis-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu jistgħu jiġu assoġġettati għal xi restrizzjoni fuq drittijiet u libertajiet garantiti bl-artikoli 38, 40, 41, 42 u 44 ta' din il-Kostituzzjoni, li tkun restrizzjoni bhal dik kif awtorizzata bl-artikolu 38(2), 40(2), 41(2), 42(2) jew 44(3).

(8) Ebda haġa fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu ma għandha tolqot xi diskrezzjoni dwar l-egħmil, tmexxija jew nuqqas ta' tkompli ta' proċeduri ċivili jew kriminali f'xi qorti li jkollha xi persuna bi jew skond din il-Kostituzzjoni jew xi liġi ohra.

(9) Htieġa, tkun magħmula kif tkun, li r-Reliġjon Kattolika Apostolika Rumana għandha tiġi mgħallma minn persuna li tkun tipprofessa dik ir-religjoni ma titqiesx li hi inkonsistenti ma', jew bi ksur ta', dan l-artikolu.

(10) Sa tmiem ta' perjodu ta' sentejn li jibda fl-1 ta' Lulju, 1991, ebda haġa li hemm f'xi liġi magħmula qabel l-1 ta' Lulju, 1991, ma titqies li tkun inkonsistenti mad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, billi dik il-liġi tkun tippovdi għal trattament differenti lil persuni differenti attribwibbli għal kollox jew prinċipalment għad-

deskrizzjoni tagħhom rispettiva skond is-sess.

(11) Ebda haġa fid-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu ma għandha tghodd għal xi liġi, jew għal xi haġa magħmula taht l-awtorità ta' xi liġi, jew għal xi proċedura jew arrangament, sa fejn dik il-liġi, haġa magħmula, proċedura jew arrangament jipprovdu għat-tehid ta' miżuri speċjali bil-ghan li tiġi aċċellerata l-ugwaljanza *de facto* bejn irġiel u nisa, u sa fejn biss daww il-miżuri, meħud kont tat-tessut soċjali ta' Malta, ikunu murija li huma raġjonevolment ġustifikati f'soċjetà demokratika.

46. (1) Bla ħsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (6) u (7) ta' dan l-artikolu, kull persuna li tallega li xi waħda mid-disposizzjonijiet ta' l-artikoli 33 sa 45 (magħdudin) ta' din il-Kostituzzjoni tkun ġiet, tkun qed tiġi jew tkun x'aktarx ser tiġi miksura dwarha, jew kull persuna oħra li l-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili f'Malta tista' tahtar ad istanza ta' xi persuna li hekk tallega, tista', bla ħsara għal kull azzjoni oħra dwar l-istess haġa li tkun tista' ssir legalment, titlob lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għal rimedju.

Twettiq ta'
disposizzjonijiet
protettivi.
Emendat:
LVIII. 1974.16.

(2) Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għandu jkollha ġurisdizzjoni oriġinali li tisma' u tiddeċidi kull talba magħmula minn xi persuna skond is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu, u tista' tagħmel daww l-ordnijiet, toħroġ daww l-atti u tagħti daww id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq ta' kull waħda mid-disposizzjonijiet ta' l-imsemmija artikoli 33 sa 45 (magħdudin) li għall-protezzjoni tagħhom tkun intitolata dik il-persuna:

Izda l-Qorti tista', jekk tqis li jkun desiderabbli li hekk tagħmel, tirrifjuta li teżerċita s-setgħat tagħha skond dan is-subartikolu f'kull każ meta tkun sodisfatta li meżzi xierqa ta' rimedju għall-ksur allegat huma jew kienu disponibbli favur dik il-persuna skond xi liġi oħra.

(3) Jekk f'xi proċeduri f'xi qorti li ma tkunx il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili jew il-Qorti Kostituzzjonali tqum xi kwistjoni dwar il-ksur ta' xi waħda mid-disposizzjonijiet ta' l-imsemmija artikoli 33 sa 45 (magħdudin), dik il-qorti għandha tibgħat il-kwistjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili kemm-il darba fil-fehma tagħha t-tqanqil tal-kwistjoni ma tkunx sempliċement frivola jew vessatorja; u dik il-qorti għandha tagħti d-deċiżjoni tagħha fuq kull kwistjoni mibgħuta quddiemha skond dan is-subartikolu u, bla ħsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu, il-qorti li quddiemha tkun qamet il-kwistjoni għandha tidisponi mill-kwistjoni skond dik id-deċiżjoni.

(4) Kull parti fi proċeduri miġjuba quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili skond dan l-artikolu jkollha dritt ta' appell quddiem il-Qorti Kostituzzjonali.

(5) Ma jkunx hemm appell minn xi deċiżjoni skond dan l-artikolu li xi talba jew it-tqanqil ta' xi kwistjoni tkun sempliċement frivola jew vessatorja.

(6) Jista' jsir provvediment bi jew skond Att tal-Parlament biex jiġu mogħtija lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili daww is-setgħat b'zieda għal daww mogħtija b'dan l-artikolu li jkunu meħtieġa jew

mixtieqa sabiex il-Qorti tkun tista' aktar effettivament teżerċita l-ġurisdizzjoni mogħtija lilha b'dan l-artikolu.

(7) Regolamenti tal-qorti li jipprovdu dwar il-prattika u proċedura tal-Qrati ta' Malta għall-finijiet ta' dan l-artikolu jistgħu jiġu magħmula mill-persuna jew awtorità li għal dak iż-żmien ikollha setgħa li tagħmel regolamenti tal-qorti dwar il-prattika u proċedura ta' dawk il-Qrati, u għandhom ikunu maħsuba biex jiġi żgurat li l-proċedura għandha tkun b'rikors u illi s-smigh għandu jkun b'kull heffa possibbli.

Tifsir tal-Kapitolu IV.
Emendat:
LVIII. 1974.17;
XIX. 1991.4.

47. (1) F'dan il-Kapitolu, hlief fejn ir-rabta tal-kliem ma teħtieġx xort'ohra, il-kliem li ġejjin ikollhom it-tifsiriet li ġejjin rispettivament, jiġifieri -

"korp dixxiplinat" tfisser -

- (a) korp navali, militari jew ta' l-ajru tal-Gvern ta' Malta;
- (b) il-Korp tal-Pulizija ta' Malta;
- (c) kull korp ieħor ta' pulizija mwaqqaf b'ligi f'Malta;
- (d) is-servizz tal-habs ta' Malta;

"ksur", dwar xi hteġa, tinkludi nuqqas ta' tharis ta' dik il-hteġa, u kliem simili għandhom jiftehmu skond hekk;

"ligi dixxiplinarja" tfisser ligi li tirregola d-dixxiplina -

- (a) ta' xi korp dixxiplinat;
- (b) ta' persuni li jkunu qed jiskontaw kundanni ta' habs;

"membru", dwar korp dixxiplinat, tinkludi kull persuna li, skond il-ligi li tirregola d-dixxiplina ta' dak il-korp, tkun sugġetta għal dik id-dixxiplina;

"qorti" tfisser kull qorti f'Malta li ma tkunx qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinarja u fl-artikoli 33 u 35 ta' din il-Kostituzzjoni tinkludi, dwar reat kontra ligi dixxiplinarja qorti hekk imwaqqfa.

(2) F'dan il-Kapitolu "perijodu ta' emerġenza pubblika" tfisser kull perijodu li matulu -

- (a) Malta tkun qegħda f'xi gwerra; jew
- (b) tkun isseħħ proklama mill-President li tiddikjara li jeżisti stat ta' emerġenza pubblika; jew
- (c) tkun isseħħ riżoluzzjoni tal-Kamra tad-Deputati li jkun hemm jaqblu magħha l-voti ta' mhux anqas minn żewġ terzi tal-Membri kollha tal-Kamra li tiddikjara li l-istituzzjonijiet demokratiċi f'Malta huma mhedda b'sovversjoni.

(3) (a) Meta tkun saret xi proklama ta' emerġenza, ir-raġuni li għaliha tkun saret għandha tiġi komunikata minnufih lill-Kamra tad-Deputati u, jekk il-Kamra ma tkunx f'dak iż-żmien ser tiltaqa' b'dak l-aġġornament jew proroga li ma jtemmex għeluq għaxart ijiem il-President għandu bi proklama jsejhilha biex tiltaqa' fi żmien hamest ijiem u għandha hekk tiltaqa' u żżomm seduta fil-ġurnata stabbilita bil-proklama u tkompli tiltaqa' u tagixxi

bhallikieku kienet aġġornata jew prorogata għal dik il-ġurnata.

(b) Proklama ta' emerġenza għandha, kemm-il darba ma tiġix imhassra qabel mill-President, tispiċċa mis-sehh fit-tmiem ta' perijodu ta' erbatax-il ġurnata li jibda fid-data li fiha tkun saret jew dak il-perijodu itwal kif jista' jkun provdut skond il-paragrafu li ġej minnufih wara dan, iżda bla ħsara għall-egħmil ta' proklama oħra ta' emerġenza fil-jew qabel it-tmiem ta' dak il-perijodu.

(c) Jekk f'xi żmien waqt li proklama ta' emerġenza tkun issehh (maghdud kull żmien waqt li tkun issehh bis-saħha ta' dan il-paragrafu) riżoluzzjoni tiġi mghoddija mill-Kamra tad-Deputati li tapprova t-tkomplija fis-sehh tagħha għal perijodu ieħor, ta' mhux iżjed minn tliet xhur, li jibda fid-data li fiha kieku kienet ittemm, il-proklama għandha, jekk ma tiġix imhassra qabel, tkompli ssehh għal dak il-perijodu l-ieħor.

(4) Riżoluzzjoni bħal dik imsemmija fil-paragrafu (c) tas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu għandha, kemm-il darba ma tkunx imhassra qabel mill-Kamra tad-Deputati, tispiċċa mis-sehh fit-tmiem ta' tnax-il xahar li jibdew fid-data li fiha tkun ġiet mghoddija jew f'dak il-perijodu aqsar kif jista' jkun speċifikat fiha, iżda mingħajr ħsara għall-mogħdija ta' riżoluzzjoni oħra mill-Kamra tad-Deputati bil-mod preskritt f'dak il-paragrafu fil-jew qabel it-tmiem ta' dak il-perijodu.

(5) Dwar kull persuna li tkun membru ta' korp dixxiplinat imwaqqaf skond xi liġi li tkun issehh f'Malta, ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità tal-liġi dixxiplinarja ta' dak il-korp ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' dan il-Kapitolu li ma jkunux l-artikoli 33, 35 u 36.

(6) Dwar kull persuna li tkun membru ta' korp dixxiplinat imwaqqaf xort'oħra milli kif intqal qabel u preżenti legalment f'Malta, ebda haġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità tal-liġi dixxiplinarja ta' dak il-korp ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' dan il-Kapitolu.

(7) Sa tmiem ta' perijodu li jagħlaq fit-30 ta' Ġunju, 1993, ebda haġa li hemm f'xi liġi speċifikata fl-Ewwel Skeda li tinsab ma' din il-Kostituzzjoni u, sat-tmiem ta' perijodu ta' tliet snin li jibda bil-ġurnata stabbilita, ebda haġa li hemm f'xi liġi oħra magħmula qabel il-ġurnata stabbilita ma titqies li tkun inkonsistenti mad-disposizzjonijiet ta' l-artikoli 33 sa 45 (maghdudin) ta' dan il-Kapitolu u, salv kif intqal qabel, ebda haġa magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi bħal dik ma titqies li tkun saret bi ksur ta' dawk l-artikoli.

(8) Meta xi disposizzjoni ta' liġi mahruġa qabel il-ġurnata stabbilita titqies li tkun inkonsistenti ma' xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' l-artikoli 33 sa 45 (maghdudin) ta' dan il-Kapitolu, ebda persuna ma jkollha dritt għal kumpens dwar xi haġa magħmula skond l-awtorità ta' dik id-disposizzjoni qabel ma kienet hekk meqjusa bħala inkonsistenti.

(9) Ebda haġa fl-artikolu 37 ta' din il-Kostituzzjoni ma

ghandha tolqot il-hdim ta' xi liġi fis-sehh minnufih qabel it-3 ta' Marzu 1962 jew xi liġi magħmula fi jew wara dik id-data li temenda jew tissostitwixxi xi liġi fis-sehh minnufih qabel dik id-data (jew xi liġi li minn żmien għal żmien tkun emendata jew sostitwita bil-mod deskritt f'dan is-subartikolu) u li ma -

- (a) iżżidx max-xorta ta' proprjetà li jista' jittiehed pussess tagħha jew id-drittijiet fuq u interess fi proprjetà li jistgħu jiġu miksuba;
- (b) iżżidx mal-finijiet li għalihom jew ċirkostanzi li fihom dik il-proprjetà jista' jittiehed pussess tagħha jew tiġi miksuba;
- (c) tagħmilx il-kondizzjonijiet li jirregolaw id-dritt għal kumpens jew l-ammont tiegħu anqas favorevoli lil xi persuna li jkollha jew li tkun interessata fil-proprjetà; jew
- (d) tipprivax xi persuna minn xi dritt bħal dak li huwa msemmi fil-paragrafu (b) jew paragrafu (c) ta' l-artikolu 37(1) ta' din il-Kostituzzjoni.

*Sostitwit:
LVIII. 1974.18.*

KAPITOLU V

Il-President

*Twaqqif ta' kariga
ta' President.
Sostitwit:
LVIII. 1974.18.*

***48.** (1) Għandu jkun hemm President ta' Malta li jiġi mahtur b'Riżoluzzjoni tal-Kamra tad-Deputati.

(2) Persuna ma tistax tiġi mahtura fil-kariga ta' President jekk -

- (a) ma tkunx ċittadin ta' Malta; jew
- (b) ikollha jew kellha l-kariga ta' Prim Imhalled jew imhalled iehor tal-Qorti Superjuri; jew
- (c) ma tkunx eliġibbli għal hatra jew biex taġixxi f'xi kariga pubblika skond l-artikoli 109, 118 u 120 ta' din il-Kostituzzjoni.

(3) Il-kariga ta' President issir vakanti:

- (a) fit-tmiem ta' hames snin mid-data tal-hatra f'dik il-kariga; jew
- (b) jekk id-detentur tal-kariga jitneħħa mill-kariga b'Riżoluzzjoni tal-Kamra tad-Deputati minhabba inkapaċità li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (kemm jekk minhabba mard mentali jew korporali jew għal xi raġuni ohra) jew għal imġieba hażina.

*Qadi tal-
funzjonijiet tal-
President matul
vakanza, eċċ.
Sostitwit:
LVIII. 1974.18.*

49. Kull meta l-kariga ta' President tkun temporanjament vakanti, u sakemm jiġi mahtur President ġdid, u kull meta id-detentur tal-kariga jkun assenti minn Malta jew ikun bil-vakanzi jew għal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet mogħtija lillu b'din il-Kostituzzjoni, dawk il-funzjonijiet għandhom jiġu moqdija

**Nota: Is-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu gie ommess għaliex kellu l-effett tiegħu.*

minn dik il-persuna li l-Prim Ministru, wara konsultazzjoni mal-Kap ta' l-Oppożizzjoni, jista' jahtar jew, jekk ma jkun hemm ebda persuna f'Malta hekk mahtura u li tkun tista' taqdi daww il-funzjonijiet, mill-Prim Imhallef.

^{*}**50.** Persuna mahtura ghal jew li tassumi l-funzjonijiet tal-kariga ta' President ghandha, qabel ma tidhol f'dik il-kariga, tiehu u tiffirma l-gurament tal-kariga muri fit-Tieni Skeda li tinsab ma' din il-Kostituzzjoni. Kull persuna mahtura fil-kariga ta' President skond is-subartikolu (1) ta' l-artikolu 48 ta' din il-Kostituzzjoni ghandha tiehu l-gurament tal-kariga quddiem il-Kamra.

Gurament li ghandu jittiehed mill-President.
Sostitwit:
LVIII. 1974.18.

KAPITOLU VI

Il-Parlament

TAQSIMA I

Ghamla tal-Parlament

51. Ghandu jkun hemm Parlament ta' Malta li jkun maghmul mill-President u minn Kamra tad-Deputati.

Twaqqif ta' Parlament.
Emendat:
LVIII. 1974.19.

52. (1) Bla hsara ghad-disposizzjonijiet ta' dan il-Kapitolu, il-Kamra tad-Deputati tkun maghmula minn dak in-numru ta' membri, li jkun numru fard u li jkun divizibbli bin-numru tad-distretti elettorali, li l-Parlament jista' minn zmien ghal zmien b'ligi jistabbilixxi. Dawk il-membri jigu eletti bil-mod provdut minn jew skond xi ligi li ghal dak iz-zmien tkun issehh f'Malta bi proporzjonijiet indaq mid-distretti elettorali msemija fl-artikolu 56 ta' din il-Kostituzzjoni, billi kull distrett jeleggi dak in-numru ta' membri, li ma jkunx inqas minn hamsa u mhux iktar minn sebgħa kif il-Parlament ghandu minn zmien ghal zmien jistabbilixxi; u daww il-membri jkunu maghrufa bhala "Membri tal-Parlament";

Ghamla tal-Kamra tad-Deputati.
Emendat:
XXVI. 1970.2.
Sostitwit:
LVIII. 1974.20.
Emendat:
IV. 1987.3;
XI. 1996.2;
XXI. 2007.4.

Izda meta -

- (i) f'xi elezzjoni ġenerali, partit politiku (hawn iżjed 'il quddiem f'dan l-artikolu msejjah "partit li jkollu maġġoranza assoluta") jikseb fit-total kollu iktar minn hamsin fil-mija tal-voti validi kollha mitfughin f'dik l-elezzjoni, kif akkreditati lill-kandidati tiegħu mill-Kummissjoni Elettorali fl-ewwel għadd tal-voti kollha; jew
- (ii) f'elezzjoni ġenerali li tkun kontestata minn aktar minn żewġ partiti politiċi u li fiha jigu eletti biss kandidati minn tnejn minn daww il-partiti, partit politiku jikseb perċentwali tal-voti validi kollha mitfughin f'dik l-elezzjoni, kif akkreditati lill-

^{*}Ir-riferenza għas-subartikolu (4) ta' l-artikolu 48 giet imħollija barra billi dak is-subartikolu gie ommess.

kandidati tiegħu mill-Kummissjoni Elettorali fl-ewwel għadd tal-voti kollha (hawn iżjed 'il quddiem f'dan l-artikolu msejjah "partit li jkollu maġġoranza relattiva"), li jkun akbar minn dak li jinkiseb minn xi partit wieħed ieħor (hawn iżjed 'il quddiem f'dan l-artikolu msejjah "partit li jkollu minoranza"),

Kap. 354.

u l-proporzjon li n-numru ta' kandidati eletti akkreditat lill-partit li jkollu maġġoranza assoluta jew lill-partit li jkollu maġġoranza relattiva (skond il-każ) ikun jirrappreżenta fil-konfront tan-numru totali ta' membri eletti fil-Kamra tad-Deputati jkun anqas mill-proporzjon li l-għadd ta' voti akkreditati lil dawk il-kandidati fl-ewwel għadd tal-voti kollha jkun jirrappreżenta fil-konfront tat-total tal-voti akkreditati f'dak l-istess l-ewwel għadd tal-voti kollha lill-kandidati kollha tal-partiti kollha li jkollhom il-kandidati tagħhom eletti, in-numru tal-kandidati eletti ta' dak il-partit għandu jiżdied (skond ma jkun il-każ) b'numru ta' kandidati addizzjonali fiċ-ċirkostanzi skond ma jiġi stabbilit minn u skond id-disposizzjonijiet tat-Taqsima IV tar-Regolamenti dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali (Klassifika tal-Poloż tal-Votazzjoni, Elezzjonijiet Każwali u b'Għażla) li hemm fit-Tleltax-il Skeda li tinsab ma' l-Att dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali u l-Anness ma' dik l-Iskeda (hawn iżjed 'il quddiem imsejha "ir-regolamenti rilevanti") kif dawn ikunu fis-sehh fit-30 ta' Settembru 2007 jew kif dawn jiġu sussegwentement emendati jew sostitwiti bil-mod provdut fis-subartikolu (3):

Izda wkoll:

- (i) jekk jiġri li jkun hemm riżultat ta' l-elezzjoni skond m'hemm provdut fis-subparagrafu (i) ta' l-ewwel proviso li hemm ma' dan is-subartikolu iżda sakemm ikun hemm wieħed biss partit li jkollu minoranza; jew
- (ii) jekk jiġri li jkun hemm riżultat ta' l-elezzjoni skond m'hemm provdut fis-subparagrafu (ii) ta' l-ewwel proviso li hemm ma' dan is-subartikolu,

u l-proporzjon li n-numru ta' kandidati eletti akkreditati lill-partit li jkollu minoranza jkun jirrappreżenta fil-konfront tan-numru totali ta' membri eletti tal-Kamra tad-Deputati jkun inqas mill-proporzjon li n-numru ta' voti akkreditati lill-kandidati kollha tiegħu fl-ewwel għadd tal-voti kollha jkun jirrappreżenta fil-konfront tat-total ta' voti akkreditati fl-istess l-ewwel għadd mill-voti kollha lill-kandidati kollha tal-partiti kollha li jkollhom il-kandidati tagħhom eletti, in-numru tal-kandidati eletti tal-partit li jkollu minoranza għandu jiżdied b'numru ta' kandidati addizzjonali li jiġi stabbilit skond ir-regolamenti rilevanti kif dawn ikunu fis-sehh fit-30 ta' Settembru 2007 jew kif dawn jiġu sussegwentement emendati jew sostitwiti bil-mod provdut għaldaqstant fis-subartikolu (3).

F'kull każ kif previst fl-ewwel u fit-tieni proviso li hemm ma' dan is-subartikolu, dawk il-persuni għandhom jiġu dikjarati mill-Kummissjoni Elettorali b'hala li jkunu ġew eletti biex jimlew

il-postijiet addizzjonali li jirriżultaw skond dawk il-proviso li, ghax ikunu kandidati tal-partit li jkun ser jiġi akkreditat bil-postijiet addizzjonali, ġew akkreditati mill-Kummissjoni Elettorali fl-aħħar ghadd bl-oghla jew bin-numru ta' voti li jmiss l-aktar għoli mingħajr ma jkunu ġew eletti, irrispettivament mid-distrett fejn jinkiseb dak l-oghla numru ta' voti jew ta' voti li jmiss l-aktar għoli.

(2) Jekk xi persuna li ma tkunx membru tal-Kamra tad-Deputati tiġi eletta biex tkun *Speaker* tal-Kamra hija għandha, bis-saħħa li tkun tiddetjeni l-kariga ta' *Speaker*, tkun membru tal-Kamra b'zieda mal-membri l-oħra:

Izda f'kull każ bhal dak l-*Speaker* ma jitqiesx bhala membru tal-Kamra sabiex jiġi stabbilit in-numru ta' voti meħtieġa li jkunu favur abbozz għal xi wieħed mill-finijiet ta' l-artikolu 66 ta' din il-Kostituzzjoni.

(3) Id-disposizzjonijiet tat-Taqsima IV tar-Regolamenti dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali (Klassifika tal-Poloż tal-Votazzjoni, Elezzjonijiet Każwali u b'Għażla) li hemm fit-Tlettax-il Skeda li tinsab ma' l-Att dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali u l-Anness ma' dik l-Iskeda, kif fis-seħh fil-bidu fis-seħh ta' dan is-subartikolu jistgħu biss jiġu mhassra, emendati jew sostitwiti b'abbozz biex isir Att tal-Parlament mgħoddi bil-mod speċifikat fis-subartikolu (2) ta' l-artikolu 66 ta' din il-Kostituzzjoni.

Kap. 354.

53. Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 54 ta' din il-Kostituzzjoni, persuna tkun kwalifikata biex tkun eletta bhala membru tal-Kamra tad-Deputati jekk ikollha, u ma tkunx kwalifikata biex tkun hekk eletta kemm-il darba ma jkollhiex, il-kwalifiki għar-reġistrazzjoni bhala elettur għall-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati msemija fl-artikolu 57 ta' din il-Kostituzzjoni.

Kwalifiki ta' Membru tal-Kamra tad-Deputati.

54. (1) Hadd ma jkun kwalifikat biex ikun elett bhala membru tal-Kamra tad-Deputati -

Skwalifiki ta' membru tal-Kamra tad-Deputati.
Emendat:
LVIII. 1974.21;
XXXVIII. 1976.2;
XXI. 2007.5.

- (a) jekk ikun ċittadin ta' pajjiż li ma jkunx Malta billi jkun sar hekk ċittadin volontarjament jew ikun taħt dikjarazzjoni ta' lealtà lejn pajjiż bhal dak;
- (b) hlief kif ikun provdut xort'ohra mill-Parlament, jekk ikun jiddetjeni jew ikun qed jaġixxi f'xi kariga pubblika jew ikun membru tal-forzi armati tal-Gvern ta' Malta;
- (c) jekk ikun parti fi, jew ikun soċju b'responsabbiltà illimitata f'soċjetà jew direttur jew *manager* ta' kumpannija li tkun parti fi, kuntratt mal-Gvern ta' Malta li jkun kuntratt ta' appalt għal xi xogħol jew kuntratt għall-provvista ta' merkanzija biex tiġi wżata fil-qadi tal-pubbliku u ma jkunx, għeluq xahar qabel id-data ta' l-elezzjoni, ippubblika fil-Gazzetta avvż li juri x-xorta ta' xi kuntratt bhal dak, u l-interess tiegħu, jew l-interess ta' xi soċjetà jew kumpannija bhal dik, fih;
- (d) ikun fallut mhux rijabilitat, billi jkun ġie dikjarat fallut

b'sentenza jew xort'ohra dikjarat fallut skond xi ligi li tkun issehh f'Malta;

- (e) jekk ikun interdett jew inabilitat minhabba xi mard mentali jew minhabba prodigalità minn qorti f'Malta, jew ikun xort'ohra deċiż f'Malta li jkun ta' mohh marid;
- (f) ikun taht kundanna tal-mewt imposta fuqu minn xi qorti f'Malta jew ikun qed jiskonta kundanna ta' priġunerija (tkun kif tkun imsejha) ta' aktar minn tnax il-xahar imposta fuqu minn qorti bhal dik jew sostitwita minn awtorità kompetenti ghal xi kundanna ohra imposta fuqu minn qorti bhal dik;
- (g) jekk ikun jiddetjeni jew ikun jaġixxi f'xi kariga li l-funzjonijiet tagħha jinvolve xi responsabbiltà ghal, jew dwar, it-tmexxija ta' xi elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati jew il-kompilazzjoni jew reviżjoni ta' xi registru elettoral;
- (h) jekk ikun skwalifikat milli jkun membru tal-Kamra tad-Deputati bi jew skond xi ligi li ghal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta minhabba li jkun ġie misjub hati ta' xi reat dwar l-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati.

(2) Għall-finijiet tal-paragrafu (f) tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu -

- (a) żewġ kundanni jew aktar li jkunu mehtieġa li jiġu skuntati konsekuttivament ghandhom jitqiesu bhala kundanni separati jekk ebda wahda minnhom ma tkun ghal iżjed minn tnax-il xahar, iżda jekk wahda minnhom tkun iżjed minn dak it-terminu ghandhom jitqiesu bhala kundanna wahda; u
- (b) ebda kont ma ghandu jittiched ta' xi kundanna ta' priġunerija imposta bhala alternattiva ghal, jew minhabba nuqqas ta', il-hlas ta' multa.

(3) Persuna ma ghandhiex tigi meqjusa bhala li tiddetjeni, jew li taġixxi fi, kariga pubblika għall-fini tal-paragrafu (b) tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu -

- (a) jekk tkun bil-permess ta' assenza qabel it-tluq minn kariga pubblika;
- (b) jekk tkun surmast fl-Università ta' Malta li ma tkunx skond il-kondizzjonijiet ta' l-impieg tagħha impeduta mill-prattika privata tal-professjoni tagħha jew mitluba li taghti l-hin kollu tagħha għad-disposizzjoni tal-Gvern ta' Malta.

Tiżmim ta' kariga ta' membri.
Emendat:
XXXVIII. 1976.3.

55. (1) Il-post ta' membru tal-Parlament isir vakanti -

- (a) max-xoljiment sussegwenti tal-Parlament wara l-elezzjoni tiegħu;
- (b) jekk jirriżenja mill-post tiegħu b'kitba minn idejh indirizzata lill-*Speaker* jew, jekk il-kariga ta' *Speaker*

tkun vakanti jew l-*iSpeaker* ikun assenti minn Malta, lid-*Deputy Speaker*;

- (ċ) jekk huwa jsir parti f'xi kuntratt mal-Gvern ta' Malta li jkun kuntratt ta' appalt għal xi xogħol jew kuntratt għall-provvista ta' merkanzija biex tiġi wżata fil-qadi tal-pubbliku, jew jekk xi soċjetà li fiha huwa jkun soċju b'responsabbiltà illimitata jew kumpannija li tagħha huwa jkun direttur jew *manager* issir parti f'xi kuntratt bħal dak, jew jekk isir soċju b'responsabbiltà illimitata f'soċjetà jew direttur jew *manager* ta' kumpannija li tkun parti f'xi kuntratt bħal dak:

Iżda huwa ma jivvakax il-post tiegħu skond id-disposizzjonijiet ta' dan il-paragrafu jekk qabel ma jsir parti fil-kuntratt jew qabel ma, jew kemm jista' jkun prattikabbli wara li, isir xort'ohra nteressat fil-kuntratt (kemm bħala soċju b'responsabbiltà illimitata f'soċjetà jew bħala direttur jew *manager* ta' kumpannija) huwa jikxef lill-*iSpeaker* ix-xorta tal-kuntratt u l-interess tiegħu jew l-interess tas-soċjetà jew kumpannija fih u l-Kamra tad-Deputati b'riżoluzzjoni teżentah mid-disposizzjonijiet ta' dan il-paragrafu;

- (d) jekk ikun assenti mis-seduti tal-Kamra tad-Deputati għal dak il-perijodu u f'dawk iċ-ċirkostanzi li jistgħu jkunu preskritti mill-Ordinijiet Permanenti tal-Kamra;
- (e) jekk itemm milli jkun ċittadin ta' Malta;
- (f) jekk itemm milli jkun kwalifikat għar-reġistrazzjoni bħala elettur għall-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati;
- (g) bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, jekk jinqalghu xi ċirkostanzi li, kieku ma kienx membru tal-Kamra tad-Deputati, kienu jgħeghluh ikun skwalifikat għal elezzjoni għaliha.

(2) (a) Jekk ċirkostanzi bħal dawk li huma msemija fil-paragrafu (g) tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu jinholqu billi xi membru tal-Kamra tad-Deputati jkun taht kundanna tal-mewt jew priġunerija, interdett jew inabilitat jew dikjarat b'sentenza li jkun mohħu marid, dikjarat b'sentenza jew dikjarat xort'ohra fallut jew misjub hati ta' reat dwar elezzjonijiet u jekk il-membri jkun jista' jappella kontra d-deċiżjoni (sew bil-permess ta' qorti jew awtorità ohra jew mingħajr dak il-permess), huwa jtemm minnufih milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala Membru tal-Kamra iżda, bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, huwa ma jivvakax il-post tiegħu sat-tmiem ta' perijodu ta' tletin ġurnata wara dakinhar:

Iżda l-*iSpeaker* jista', minn żmien għal żmien, jestendi dak il-perijodu għal perijodi ohra ta' tletin ġurnata biex il-membri jkun jista' jkompli appell kontra d-deċiżjoni, hekk illi estensjonijiet ta' żmien li jeċċedu fit-total globali mija u hamsin ġurnata ma għandhomx jingħataw mingħajr l-approvazzjoni, murija b'riżoluzzjoni, tal-Kamra.

(b) Jekk, mad-deċiżjoni ta' xi appell, dawk iċ-ċirkostanzi jkomplu jeżistu u ebda appell ieħor ma jkun jista' jsir mill-membri, jew jekk, minhabba t-temm ta' xi perijodu għall-egħmil ta' appell jew avvż dwaru jew iċ-ċaħda ta' permess għal appell jew għal xi raġuni oħra, jispiċċa milli l-membri jkun jista' jappella, huwa għandu minnufih jivvaka l-post tiegħu.

(c) Jekk f'xi żmien qabel ma l-membri jivvaka l-post tiegħu dawk iċ-ċirkostanzi bħalma ntqal qabel itemmu milli jeżistu, il-post tiegħu ma jsirx vakanti mat-tmiem tal-perijodu msemmi fil-paragrafu (a) ta' dan is-subartikolu u huwa jkun jista' jirreżumi l-qadi tal-funzjonijiet tiegħu bħala membri tal-Kamra tad-Deputati.

(d) Għall-finijiet ta' dan is-subartikolu "appell" tfisser, fil-każ ta' ordni minn qorti ta' ġurisdizzjoni volontarja għall-interdizzjoni jew inabilitazzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati, it-teħid ta' xi azzjoni għar-reviżjoni ta' dak l-ordni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili.

Votazzjoni
f'elezzjonijiet.
Sostitwit:
LVIII. 1974.22.
Emendat:
IV. 1987.4;
XXI. 2007.6.

56. (1) Il-membri tal-Kamra tad-Deputati għandhom jiġu eletti fuq il-prinċipju tar-rappreżentanza proporzjonali permezz ta' vot singlu trasferibbli minn dak in-numru ta' distretti elettoral, li jkun numru fard u li ma jkunx inqas minn disgħa u mhux iżjed minn hmistax, kif il-Parlament għandu minn żmien għal żmien jistabbilixxi.

(2) L-elezzjoni tal-membri tal-Kamra tad-Deputati għandha tkun hielsa minn attijiet illegali jew ta' korruzzjoni u indhil barrani.

(3) Ikun id-dmir tal-Kummissjoni Elettorali li tissospendi l-elezzjoni, jew fid-distretti elettoral kollha jew f'xi wieħed jew iktar minn dawk id-distretti, jekk ikollha raġuni xierqa li temmen li jkunu saru attijiet illegali jew ta' korruzzjoni jew reati oħra li għandhom x'jaqsmu ma' l-elezzjonijiet jew kien hemm indhil barrani u dawk l-attijiet, reati jew indhil ikunu pprevalew b'mod hekk estensiv jew ikunu ta' dik ix-xorta li raġonevolment ikunu mistennija li jkollhom effett fuq ir-riżultat ta' l-elezzjoni, fid-distretti elettoral kollha jew f'xi wieħed jew iktar minnhom.

(4) F'kull każ meta elezzjoni tiġi sospiza taħt is-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu, il-Kummissjonarju Elettorali Prinċipali għandu minnufih jirriferi l-kwistjoni lill-Qorti Kostituzzjonali għad-deċiżjoni tagħha.

(5) Meta tkun teżisti xi wahda mir-raġunijiet li fuqha tista' tiġi sospiza elezzjoni taħt is-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu u l-elezzjoni ma tkunx ġiet sospiza, jew jekk attijiet illegali jew ta' korruzzjoni jew reati oħra jew indhil barrani kif imsemmija f'dak is-subartikolu jistgħu raġonevolment jitqiesu li kellihom effett fuq ir-riżultat ta' elezzjoni, fid-distretti elettoral kollha jew f'wieħed jew aktar minnhom, kull persuna li għandha l-jedd għall-vot f'dik l-elezzjoni tista', mhux aktar tard minn tlett ijiem wara l-pubblikazzjoni tar-riżultat uffiċjali ta' l-elezzjoni, tirreferi l-kwistjoni lill-Qorti Kostituzzjonali għad-deċiżjoni tagħha.

(6) Kull riferenza lill-Qorti Kostituzzjonali taħt jew is-subartikolu (4) jew is-subartikolu (5) ta' dan l-artikolu għandha ssir u għandha tiġi deċiża minn dik il-Qorti skond kull liġi li f'dak iż-

żmien tkun issehh f'Malta. Fuq kull riferenza bhal dik il-Qorti jkollha, bla hsara ghal kull setghat ohra, is-setgha li tannulla l-elezzjoni, fid-distretti elettoralji kollha jew f'wiehed jew aktar minnhom, ghal kull wahda mir-raġunijiet imsemmija f'dawk is-subartikoli, u li taghti dawk id-direttivi u ordnijiet u li taghti dawk ir-rimedji jew provvedimenti ohra li jidhrilha xierqa fiċ-ċirkostanzi u b'mod partikolari biex tiżgura li elezzjoni hielsa, minflok dik li tkun giet annullata, issir mill-aktar fis possibbli.

(7) Meta tkun giet annullata elezzjoni taht is-subartikolu (6) ta' dan l-artikolu, ir-riżultat ta' l-elezzjoni ma jkunx komplet qabel il-pubblikazzjoni tar-riżultat uffiċjali ta' elezzjoni valida fid-distretti elettoralji kollha.

(8) Hlief b'abbozz ghal-Att tal-Parlament mghoddi bil-mod speċifikat fis-subartikolu (2) ta' l-artikolu 66 ta' din il-Kostituzzjoni, ma ghandu jsir ebda tibdil f'xi liġi -

- (a) li bih xi eghmil jew nuqqas ma jibqax att illegali jew ta' korruzzjoni jew reat ieħor dwar l-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati jew indhil barrani; jew
- (b) li jibdel jew iżid iċ-ċirkostanzi jew il-kondizzjonijiet li fihom jew tahtom l-eghmil jew in-nuqqas ikunu att illegali jew ta' korruzzjoni jew reat ieħor jew indhil barrani; jew
- (c) li jnaqqas il-piena li hati jista' minn żmien ghal żmien jehel ghal xi att jew reat ieħor jew indhil bhal dawk;

u għall-finijiet ta' dan is-subartikolu d-disposizzjonijiet tas-subartikolu (7) ta' l-artikolu 66 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom japplikaw bhallikieku referenzi għat-tibdil f'xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni kienu referenzi għat-tibdil f'xi liġi.

(9) Hadd ma jivvota fl-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati għal xi distrett elettoralji jekk ma jkunx reġistrat skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta bhala elettur f'dak id-distrett.

(10) Fl-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati -

- (a) il-votazzjoni tkun bil-vot u għandha ssir b'dak il-mod li ma jikxifx kif il-vot ta' xi elettur partikolari jkun ingħata; u
- (b) hadd ma jithalla jivvota għan-nom ta' haddieħor:

Iżda jista' jsir provvediment b'liġi li bih, jekk persuna ma tkunx tista', minhabba għama, kawża fiżika ohra jew analfabetiżmu timmarka l-karta tal-vot tagħha, il-karta tal-vot tagħha tista' tiġi immarkata għan-nom tagħha u fuq direttivi tagħha minn xi persuna ohra li tkun qieghda tissorvelja uffiċjalment il-votazzjoni fil-post tal-votazzjoni.

Iżda meta minhabba f'li persuna tkun għamja ma tkunx tista' timmarka l-karta tal-vot tagħha, jista' jiġi provdut b'liġi li jekk dik il-persuna hekk titlob din tkun tista' tingħata mezz adegwat u speċjali li permezz tiegħu hija tkun tista' timmarka l-

karta tal-vot tagħha wehidha u minghajr il-htieġa ta' ebda għajnuna.

(11) Il-karti tal-vot għandhom ikunu hekk magħmula sabiex illitterati jkunu jistgħu jiddistingwu bejn il-partiti politiċi li għalihom jappartjenu l-kandidati.

(12) Il-kandidati u l-aġenti tagħhom jigu mogħtija faċilitajiet biex jaraw it-trasport tal-kaxxi tal-voti u s-sigillari u t-tneħħija tas-sigill tagħhom.

(13) Il-kliem "att illegali jew ta' korruzzjoni", "reati li għandhom x'jaqsmu ma' l-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati" u "indhil barrani" għandhom it-tifsir mogħti lilhom b'liġi li f'dak iż-żmien tkun fis-seħħ u li tkun tirregola t-tneħħija ta' elezzjonijiet jew indhil barrani dwar elezzjonijiet, u xi liġi bħal dik għandha titqies għall-finijiet ta' dan l-artikolu u ta' l-artikoli 32 sa 47 (magħdudin) ta' din il-Kostituzzjoni li tkun meħtieġa raġonevolment fl-interess ta' l-ordni pubbliku u raġonevolment ġustifikabbli f'soċjetà demokratika.

Kwalifika ta' eletturi.
Emendat:
LVIII. 1974.23.

57. Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 58 ta' din il-Kostituzzjoni, persuna tkun kwalifikata biex tkun reġistrata bħala elettur għall-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati jekk tkun, u ma tkunx kwalifikata biex tkun hekk reġistrata jekk ma tkunx -

- (a) ċittadin ta' Malta;
- (b) għalqet l-età ta' tmintax-il sena; u
- (c) residenti f'Malta u matul it-tmintax-il xahar minnufih qabel ir-reġistrazzjoni tagħha hekk residenti għal perijodu kontinwu ta' sitt xhur jew għal perijodi li jammontaw fit-total globali għal sitt xhur:

Iżda dan il-paragrafu ma japplikax għal persuna li tkun ordinarjament tirrisjedi f'Malta iżda ma tkunx tirrisjedi f'Malta kif meħtieġ b'dan il-paragrafu minhabba servizz barra minn Malta fis-servizz pubbliku, magħdud servizz fil-karigi msemmija fis-subartikolu (3) ta' l-artikolu 124 ta' din il-Kostituzzjoni, jew minhabba servizz barra minn Malta f'korp, jew bħala membru ta' korp, dixxiplinat kif imfisser fl-artikolu 47 ta' din il-Kostituzzjoni.

Skwalifika ta' eletturi.

58. Hadd ma jkun kwalifikat li jkun reġistrat bħala elettur għall-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati jekk -

- (a) ikun interdett jew inabilitat minhabba xi mard mentali minn qorti f'Malta jew ikun xort'ohra deċiż f'Malta li jkun ta' mohh marid;
- (b) ikun taht kundanna ta' mewt imposta fuqu minn xi qorti f'Malta jew ikun qed jiskonta kundanna ta' priġunerija (tkun kif tkun imsejha) ta' iżjed minn tnax il-xahar imposta fuqu minn qorti bħal dik jew sostitwita minn awtorità kompetenti għal xi kundanna ohra imposta fuqu minn qorti bħal dik, jew ikun taht

kundanna bhal dik ta' prigunerija li l-csekkazzjoni tagħha tkun giet sospiża; jew

- (ċ) ikun skwalifikat minn reġistrazzjoni bhala elettur minn jew skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta minhabba li jkun gic misjub hati ta' xi reat dwar l-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati.

59. (1) Meta l-Kamra tad-Deputati tiltaqa' għall-ewwel darba wara xi elezzjoni ġenerali u qabel ma tipproċedi għat-tmexxija ta' xi xogħol ieħor, għandha teleġġi persuna biex tkun l-*Speaker* tal-Kamra; u jekk il-kariga ta' *Speaker* issir vakanti f'xi żmien qabel ix-xoljiment sussegwenti tal-Parlament, il-Kamra għandha, kemm jista' jkun malajr, teleġġi persuna ohra għal dik il-kariga.

Speaker u Deputy Speaker.

(2) L-*Speaker* jista' jiġi elett jew -

- (a) minn fost persuni li jkunu membri tal-Kamra tad-Deputati, imma li ma jkunux Ministri jew Segretarji Parlamentari; jew
- (b) minn fost persuni li ma jkunux membri tal-Kamra tad-Deputati u jkunu kwalifikati għal elezzjoni bhala membri tagħha.

(3) Meta l-Kamra tad-Deputati tiltaqa' l-ewwel darba wara xi elezzjoni ġenerali u qabel ma tipproċedi għat-tmexxija ta' xi xogħol ieħor hliet l-elezzjoni ta' l-*Speaker*, il-Kamra għandha teleġġi membru tal-Kamra, li ma jkunx Ministru jew Segretarju Parlamentari, biex ikun *Deputy Speaker* tal-Kamra; u jekk il-kariga ta' *Deputy Speaker* issir vakanti f'xi żmien qabel ix-xoljiment sussegwenti tal-Parlament, il-Kamra għandha, malli jkun konvenjenti, teleġġi membru ieħor bhal dak għal dik il-kariga.

(4) Persuna għandha tivvaka l-kariga ta' *Speaker* jew *Deputy Speaker* -

- (a) fil-każ ta' *Speaker* elett minn fost il-membri tal-Kamra tad-Deputati jew fil-każ tad-*Deputy Speaker* -
 - (i) jekk itemm milli jkun membru tal-Kamra:

Iżda l-*Speaker* ma għandux jivvaka l-kariga minhabba biss li jkun temm milli jkun membru tal-Kamra max-xoljiment tal-Parlament, sakemm il-Kamra tiltaqa' għall-ewwel darba wara dak ix-xoljiment;
 - (ii) jekk jiġi mahtur biex ikun Ministru jew Segretarju Parlamentari;
- (b) fil-każ ta' *Speaker* elett minn fost persuni li ma jkunux membri tal-Kamra tad-Deputati -
 - (i) meta l-Kamra tiltaqa' l-ewwel darba wara xi xoljiment tal-Parlament;
 - (ii) jekk jinqalghu xi ċirkostanzi li kienu jgħeghluh li jkun skwalifikat għal elezzjoni bhala membru tal-Kamra tad-Deputati;
- (ċ) jekk javża r-riżenja tiegħu tal-kariga tiegħu lill-Kamra tad-Deputati jew jekk b'kitba taht idejh indirizzata, fil-

każ ta' l-*Speaker* lill-Iskrivan tal-Kamra u fil-każ tad-*Deputy Speaker* lill-*Speaker* (jew, jekk il-kariga ta' *Speaker* tkun vakanti jew l-*Speaker* ikun assenti minn Malta, lill-Iskrivan tal-Kamra) jirriżenja dik il-kariga; jew

(d) fil-każ tad-*Deputy Speaker*, jekk jiġi elett biex ikun *Speaker*.

(5) (a) Jekk, bis-saħħa tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, l-*Speaker* jew id-*Deputy Speaker* ikun meħtieġ li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra tad-Deputati huwa għandu jtemm ukoll milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala *Speaker* jew *Deputy Speaker*, skond il-każ, u dawk il-funzjonijiet għandhom sakemm huwa jivvaka l-post tiegħu fil-Kamra jew jirriżumi l-qadi tal-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, jiġu moqdija -

(i) fil-każ ta' l-*Speaker*, mid-*Deputy Speaker* jew, jekk il-kariga ta' *Deputy Speaker* tkun vakanti jew id-*Deputy Speaker* ikun meħtieġ li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra tad-Deputati bis-saħħa tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, minn dak il-membri tal-Kamra (li ma jkunx Ministru jew Segretarju Parlamentari) kif il-Kamra tista' teleggi għal dan l-iskop;

(ii) fil-każ tad-*Deputy Speaker*, minn dak il-membri tal-Kamra (li ma jkunx Ministru jew Segretarju Parlamentari) kif il-Kamra tista' teleggi għal dan l-iskop.

(b) Jekk l-*Speaker* jew *Deputy Speaker* jirreżumi l-qadi tal-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, huwa għandu jirreżumi wkoll il-qadi tal-funzjonijiet tiegħu ta' *Speaker* jew *Deputy Speaker*, skond il-każ.

Twaqqif ta'
Kummissjoni
Elettorali.
Emendat:
LVIII. 1974.24.

60. (1) Għandu jkun hemm Kummissjoni Elettorali għal Malta.

(2) Il-Kummissjoni Elettorali tkun magħmula minn *Chairman*, li jkun il-persuna li għal dak iż-żmien ikollha l-kariga ta' Kummissjonarju Elettorali Prinċipali u li tkun mahtura għal dik il-kariga mis-servizz pubbliku, u dak in-numru ta' membri li ma jkunx anqas minn erbgħa li jista' jkun preskritt b'xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta.

(3) Il-membri tal-Kummissjoni Elettorali għandhom jiġu mahtura mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, mogħti wara li jikkonsulta l-Kap ta' l-Oppożizzjoni.

(4) Hadd ma jkun kwalifikat li jżomm kariga bħala membru tal-Kummissjoni Elettorali jekk ikun Ministru, Segretarju Parlamentari, membru ta', jew kandidat għall-elezzjoni għal, il-Kamra tad-Deputati jew uffiċjal pubbliku.

(5) Bla hsara ghad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, membru tal-Kummissjoni Elettorali ghandu jivvaka l-kariga tiegħu -

- (a) fit-tmiem ta' tliet snin mid-data tal-hatra tiegħu jew f'dak iż-żmien qabel li jista' jkun speċifikat fid-dokument li bih ikun gie mahtur; jew
- (b) jekk jinqalghu xi ċirkostanzi li, kieku ma kienx membru tal-Kummissjoni, kienu jgħegħluh ikun skwalifikat għall-hatra bħala tali.

(6) Bla hsara ghad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (7) ta' dan l-artikolu, membru tal-Kummissjoni Elettorali jista' jitneħħa mill-kariga mill-President li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

(7) Membru tal-Kummissjoni Elettorali ma għandux jitneħħa mill-kariga hlief għal inkapaċità li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (sew jekk minhabba mard mentali jew korporali jew għal xi raġuni ohra) jew għal imġieba hażina.

(8) Jekk il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni Elettorali tkun vakanti jew jekk membru ma jkunx jista' għal xi raġuni jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, mogħti wara li jkun ikkonsulta l-Kap ta' l-Oppożizzjoni, jista' jahtar persuna li tkun kwalifikata biex tkun mahtura bħala membru biex tkun membru temporanju tal-Kummissjoni; u kull persuna hekk mahtura għandha, bla hsara ghad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (5), (6) u (7) ta' dan l-artikolu, ittemm milli tkun membru bħal dak meta persuna tiġi mahtura biex timla l-vakanza jew, skond il-każ, meta l-membri li ma kienx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu jirreżumi dawk il-funzjonijiet.

(9) Fl-eżerċizzju tal-funzjonijiet tagħha skond din il-Kostituzzjoni l-Kummissjoni Elettorali ma tkunx suġġetta għad-direzzjoni jew kontroll ta' xi persuna jew awtorità ohra.

61. (1) Il-Kummissjoni Elettorali għandha tirrivedi l-konfini tad-distretti elettorali msemmija fl-artikolu 56(1) ta' din il-Kostituzzjoni b'intervalli ta' mhux anqas minn sentejn u mhux iżjed minn hames snin u tista', skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, tbiddel dawk il-konfini safejn tqis mixtieq skond ir-riżultat tar-reviżjoni:

Distretti elettorali.
Emendat:
LVIII. 1974.25;
XXI. 2007.2.

Izda l-Kummissjoni għandha tagħmel reviżjoni bħal dik u, skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, tbiddel l-imsemmija konfini kull meta l-Parlament ikun għamel provvediment li jibdel in-numru ta' distretti elettorali; u b'żieda l-Kummissjoni tista' f'kull żmien tagħmel reviżjoni bħal dik u, skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, tibdel l-imsemmija konfini safejn tqis desiderabbli bħala konsegwenza tat-tiżmim ta' ċensiment tal-popolazzjoni bis-saħħa ta' xi liġi.

(2) Kull provvediment tal-Parlament li jibdel in-numru tad-distretti elettorali għandu jibda jseħh meta t-tibdil tal-konfini tad-distretti elettorali li, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu, huwa konsegwenzjali għalih jiġi fis-seħh.

(3) Kull meta jsir tibdil tal-konfini mill-Kummissjoni skond

dan l-artikolu ghandu jkollhom effett id-disposizzjonijiet li ġejjin:

- (a) il-Kummissjonarju Elettorali Prinċipali ghandu jgharraf bit-tibdil, malajr kemm jista' jkun wara li jsir, lill-Prim Ministru u lill-Kap ta' l-Oppożizzjoni;
- (b) mhux aktar tard minn xahrejn wara li jirċievi dak it-taghrif, il-Prim Ministru ghandu jara li t-tibdil jitqiegħed quddiem il-Kamra tad-Deputati biex jiġi kunsidrat minnha;
- (c) mhux aktar tard minn hames xhur wara li l-Prim Ministru jirċievi dak it-taghrif, il-Kamra tista', b'riżoluzzjoni, jew tapprova t-tibdil jew tibagħtu lura lill-Kummissjoni biex terġa' tikkunsidrah mill-ġdid;
- (d) wara li jghaddu sitt xhur mid-data li fiha t-tibdil ikun ġie mgharraf lill-Prim Ministru, jew, jekk it-tibdil ikun ġie approvat mill-Kamra, malli jiġi hekk approvat, jew, jekk it-tibdil jintbagħat lura lill-Kummissjoni, wara li jghaddu xahrejn minn meta hekk jintbagħat lura, il-Kummissjonarju Elettorali Prinċipali ghandu jiehu hsieb li t-tibdil jiġi pubblikat fil-Gazzetta jew fil-forma originali tiegħu jew, jekk ikun ġie modifikat mill-Kummissjoni, kif hekk modifikat; u
- (e) kull tibdil bhal dak ghandu jibda jsehh ma' l-ewwel xoljiment tal-Parlament wara li t-tibdil ikun ġie pubblikat fil-Gazzetta skond il-paragrafu (d) ta' dan is- subartikolu:

Izda ebda haġa f'dan il-paragrafu ma ghandha tiftiehem li timpedixxi l-pubblikazzjoni ta' xi reġistru elettoralu jew xi htieġa oħra li ghandha x'taqsam mar-reġistrazzjoni ta' eletturi milli jiġu esegwiti skond it-tibdil, taht xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta, qabel dak ix-xoljiment.

(4) Kull tibdil tal-konfini ta' xi distrett elettoralu skond dan l-artikolu ghandu jsir b'dak il-mod li jiżgura li, fiż-żmien meta l-Kummissjoni tagħmel ir-reviżjoni tagħha, in-numru miksub bid-diviżjoni ta' l-elettorat totali fid-distrett (kif żgurat b'riferenza għar-reġistru elettoralu fis-sehh dak iż-żmien) bin-numru ta' membri li ghandhom jiġu eletti għall-Kamra tad-Deputati minn dak id-distrett ikun kemm jista' jkun daqs il-kwota elettoralu kemm ikun raġonevolment prattikabbli:

Izda kull tibdil bhal dak jista' jsir b'dak il-mod li n-numru ta' eletturi f'dak id-distrett ikun, fiż-żmien meta l-Kummissjoni tagħmel ir-reviżjoni tagħha, akbar jew anqas mill-kwota elettoralu multiplikata bin-numru ta' membri li ghandhom ikunu hekk eletti, izda f'ebda każ b'aktar minn hamsa fil-mija, sabiex jittiehed kont tal-viċinanza ġeografika, differenzi fid-densità ta' popolazzjoni u fatturi oħra rilevanti:

Izda wkoll il-Gżira ta' Ghawdex u l-ġzejjer ta' l-Arċipelagu Malti minbarra l-Gżira ta' Malta ghandhom flimkien ikunu ttrattati bħala distrett elettoralu wieħed u ma jistgħux jinqasnu bejn żewġ distretti elettoralu jew aktar.

(4A) Il-konfini tad-distretti elettoralali għall-fini ta' xi elezzjonijiet ġenerali li jsiru wara x-xoljiment tal-Parlament wara l-1 ta' Settembru 2007 għandhom ikunu daww il-konfini li kienu jeżistu f'dik id-data flimkien ma' daww l-aġġustamenti li jsiru skond id-disposizzjonijiet tal-proviso li hemm mas-subartikolu (4B) ta' dan l-artikolu li jistgħu jkunu meħtieġa sabiex id-distretti elettoralali f'daww l-elezzjonijiet ikunu jikkonformaw mad-disposizzjonijiet tat-tieni proviso li hemm mas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu u ta' l-artikolu 61A ta' din il-Kostituzzjoni.

(4B) Minkejja d-disposizzjonijiet tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu, il-Kummissjoni Elettorali m'għandhiex tirrevedi l-konfini tad-distretti elettoralali kif dawn ikunu jeżistu fl-1 ta' Settembru 2007 hliet wara l-elezzjonijiet ġenerali li jsiru minnufih wara x-xoljiment tal-Parlament minnufih wara dik id-data u dik ir-reviżjoni għandha ssir f'daww l-intervalli mid-data meta jiġi pubblikat ir-riżultat uffieċjali ta' daww l-elezzjonijiet skond m'hemm provdut fis-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu jew skond ma jista' jkun xort'ohra meħtieġ skond id-disposizzjonijiet ta' l-istess subartikolu:

Iżda l-Kummissjoni Elettorali għandha sat-30 ta' Settembru 2007 tirrevedi l-konfini tad-distretti elettoralali safejn ikun meħtieġ, u daqstant kemm ikun meħtieġ biss, biex tagħmel daww l-aġġustamenti f'daww il-konfini sabiex id-distretti elettoralali jkunu għall-fini ta' daww l-elezzjonijiet jikkonformaw mad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu; u dawn l-aġġustamenti għandhom, minkejja kull disposizzjoni ohra ta' dan l-artikolu, jiġu fis-seħh bil-pubblikazzjoni tar-reġistru kif korrett fit-30 ta' Settembru 2007.

(5) Għall-finijiet ta' kull reviżjoni magħmula skond dan l-artikolu, "kwota elettoralali" tfisser in-numru miksub bid-diviżjoni ta' l-elettorat totali ta' Malta (kif żgurat mir-reġistru elettoralali fis-seħh fiż-żmien meta l-Kummissjoni tagħmel dik ir-reviżjoni) bin-numru totali ta' membri li għandhom ikunu eletti għall-Kamra tad-Deputati fl-elezzjoni ġenerali li ssir wara x-xoljiment sussegwenti tal-Parlament.

(6) It-tmejjja ta' elezzjonijiet f'kull distrett elettoralali u ta' kull votazzjoni meħuda skond id-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 66(3) ta' din il-Kostituzzjoni tkun suġġetta għad-direzzjoni u sorveljanza tal-Kummissjoni Elettorali.

61A. (1) Dawn id-disposizzjonijiet li ġejjin ta' dan l-artikolu għandhom japplikaw jekk, meta tkun qegħda ssir ir-reviżjoni tal-konfini tad-distretti elettoralali skond id-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 61 ta' din il-Kostituzzjoni, il-Kummissjoni Elettorali kien ikollha, li kieku ma kienx hemm id-disposizzjonijiet tat-tieni proviso mas-subartikolu (4) ta' l-istess artikolu, taqsam il-Gżira ta' Għawdex u l-gżejjer ta' l-Arċipelagu Malti minbarra l-Gżira ta' Malta, jew xi parti minnha, bejn żewġ distretti elettoralali jew aktar.

Għawdex u l-gżejjer ta' l-Arċipelagu Malti minbarra l-Gżira ta' Malta m'għandhomx jinqasmu. *Miżjud: XXI. 2007.3.*

(2) Il-Kummissjoni Elettorali għandha:

(a) tistabbilixxi l-Gżira ta' Għawdex flimkien mal-gżejjer ta' l-Arċipelagu Malti minbarra l-Gżira ta' Malta bħala

distrett elettorali wiehed; u

- (b) tapplika d-disposizzjonijiet tas-subartikoli (4) u (5) ta' l-artikolu 61 ta' din il-Kostituzzjoni b'riferenza biss għall-eletturi u d-distretti fil-Gżira ta' Malta mingħajr ma tinkludi fil-kalkoli tagħha d-distrett li minnu jkunu jagħmlu Ghawdex u l-gżejjer l-oħra ta' l-Arċipelagu Malti jew l-eletturi li jkun hemm fih.

(3) Għall-finijiet tal-paragrafu (b) tas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, meta jkun qiegħed jiġi kalkulat in-numru ta' eletturi f'kull distrett elettorali fil-Gżira ta' Malta n-numru totali tad-distretti elettorali għandu jkun in-numru ta' distretti elettorali stabbilit bl-artikolu 17 ta' l-Att dwar l-Elezzjonijiet Ġenerali nieqes wiehed.

Kap. 354.

Mili ta' vakanzi.

62. Kull meta l-post ta' xi membru tal-Kamra tad-Deputati jsir vakanti l-vakanza għandha timtela bil-mod provdut bi jew skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta.

Deċiżjoni ta' kwistjonijiet dwar membru.
Emendat:
XLVII. 1972.2.

63. Kull kwistjoni jekk -

- (a) xi persuna tkunx giet eletta validament bħala membru tal-Kamra tad-Deputati;
- (b) xi membru tal-Kamra jkunx ivvaka l-post tiegħu fiha jew ikunx mehtieg, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru; jew
- (c) xi persuna tkunx giet eletta validament bħala *Speaker* minn fost persuni li ma jkunx membri tal-Kamra u, wara li tkun giet hekk eletta, tkunx ivvakat il-kariga ta' *Speaker*,

għandha tiġi mressqa quddiem u deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali skond id-disposizzjonijiet ta' xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta.

Skrivan tal-Kamra tad-Deputati u persunal tiegħu.

64. (1) Għandu jkun hemm Skrivan tal-Kamra tad-Deputati.

(2) Il-kariga ta' l-Iskrivan tal-Kamra tad-Deputati u l-karigi tal-membri tal-persunal tiegħu jkunu karigi pubbliċi.

Kariga ta' *Ombudsman*.
Miżjud:
XIV. 2007.2.

64A. (1) Ikun hemm Kummissarju għal Investigazzjonijiet Amministrattivi li jissejjah *Ombudsman* li jkollu l-funzjoni li jinvestiga kull azzjoni li ssir minn jew f'isem il-Gvern, jew minn dik l-awtorità, dak il-korp jew dik il-persuna oħra skond ma jista' jiġi provdut b'liġi (inkluża awtorità, korp jew kariga stabbiliti b'din il-Kostituzzjoni), li jkunu azzjonijiet li jsiru fit-tweqqiq tal-funzjonijiet amministrattivi tagħhom.

(2) Il-mod tal-hatra, il-perjodu tal-kariga, u l-mod kif issir it-tnehhija jew is-sospensjoni mill-kariga ta' l-*Ombudsman* flimkien ma' kull haġa oħra li tkun anċillari jew inċidentali għal dan jew li titqies mehtieġa jew spedjenti għat-tweqqiq tal-funzjoni msemmija fis-subartikolu (1) għandha tkun regolata b'Att tal-Parlament.

Setgħat u Proċedura tal-Parlament

65. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni, il-Parlament jista' jagħmel liġijiet għall-paċi, ordni u gvernar tajjeb ta' Malta b'mod konformi ma' rispett shiħ għad-drittijiet tal-bniedem, il-prinċipji ġeneralment aċċettati tad-dritt internazzjonali u l-obbligi internazzjonali u reġjonali ta' Malta partikolarment dawk assunti bit-trattat ta' l-adeżjoni ma' l-Unjoni Ewropea iffirmit f'Ateni fis-16 ta' April, 2003.

Setgħa ta' għemil ta' liġijiet.
Emendat:
V. 2003.7.

(2) Bla hsara għall-ġeneralità tas-subartikolu (1) u suġġetti għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (3), (4) u (5) ta' dan l-artikolu, il-Parlament jista' b'liġi jistabbilixxi l-privileġġi, immunitajiet u setgħat tal-Kamra tad-Deputati u l-membri tagħha.

(3) Ma jistgħu jittiehdu ebda proċeduri ċivili jew kriminali kontra xi membru tal-Kamra tad-Deputati għal kliem li jkun ntaqlu quddiem, jew miktuba f'rapport lil, il-Kamra jew kumitat tagħha jew minhabba xi kwistjoni jew haġa miġjuba hemm minnu b'petizzjoni, abbozz, riżoluzzjoni, mozzjoni jew xort'oħra.

(4) Matul kull sessjoni l-membri tal-Kamra tad-Deputati għandhom igawdu libertà minn arrest għal kull dejn ċivili hlief dejn li l-eġhmil tiegħu jikkostitwixxi reat kriminali.

(5) Ebda proċediment mahruġ minn xi qorti fl-eżerċizzju ċivili tagħha ma għandu jiġi notifikat jew esegwit ġewwa r-reċinti tal-Kamra tad-Deputati waqt li l-Kamra tkun f'seduta jew permezz ta' l-*Speaker*, l-Iskrivan jew xi uffiċjal tal-Kamra.

66. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, il-Parlament jista' jibdel kull wahda mid-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni u (safejn tagħmel parti mil-liġi ta' Malta) kull wahda mid-disposizzjonijiet ta' l-Att ta' l-1964 dwar l-Indipendenza ta' Malta.

Tibdil ta' din il-Kostituzzjoni.
Sostitwit:
LVIII. 1974.26.
Emendat:
IV. 1987.5;
XIII. 2001.3;
XIV. 2007.3.

(2) Safejn jibdel -

(a) dan l-artikolu; jew

(b) l-artikolu 1, is-subartikolu (2) ta' l-artikolu 2, is-subartikolu (1) ta' l-artikolu 3, is-subartikolu (1) ta' l-artikolu 5, l-artikolu 6, l-artikoli minn 32 sa 48 (it-tnejn inklużi), l-artikoli 51, 52, 56, 57, 60, 61 u 64A, is-subartikolu (3) ta' l-artikolu 65, is-subartikolu (2) ta' l-artikolu 75, l-artikolu 76 (barra mis-subartikolu (2) tiegħu), l-artikoli 77 u 78, l-artikolu 80, l-artikolu 91, l-artikoli minn 95 sa 100 (it-tnejn inklużi), l-artikoli minn 102 sa 110 (it-tnejn inklużi), l-artikoli 113, 114, 115A, 118, 119 jew 120 ta' din il-Kostituzzjoni; jew

(c) l-artikolu 124 ta' din il-Kostituzzjoni fl-applikazzjoni tiegħu għal xi wahda mid-disposizzjonijiet speċifikati fil-paragrafu (a) jew (b) ta' dan is-subartikolu,

abbozz għal Att tal-Parlament skond dan l-artikolu ma għandux jiġi mgħoddi mill-Kamra tad-Deputati kemm-il darba fil-votazzjoni finali dwaru f'dik il-Kamra ma jkollux favur tiegħu l-voti ta' mhux

anqas minn żewġ terzi tal-membri kollha tal-Kamra.

(3) Safejn jibdel -

- (a) dan is-subartikolu jew is-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu; jew
- (b) is-subartikolu (2) ta' l-artikolu 76 ta' din il-Kostituzzjoni,

abbozz ghal Att tal-Parlament skond dan l-artikolu ma ghandux jiġi ppreżentat lill-President għall-kunsens tiegħu kemm-il darba mhux inqas minn tliet xhur u mhux iktar minn sitt xhur wara li jkun għadda mill-Kamra hekk kif speċifikat fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu ma jkunx ġie mqiegħed quddiem l-eletturi kwalifikati li jivvotaw għall-elezzjoni tal-membri tal-Kamra tad-Deputati u l-maġġoranza ta' l-eletturi li jivvotaw ma jkunux approvaw l-abbozz.

(4) Id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (10) ta' l-artikolu 56 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom japplikaw għall-votazzjoni fuq abbozz imqiegħed quddiem l-eletturi skond is-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu kif japplikaw għall-votazzjoni fl-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati, u bla hsara għal dak li ntqal qabel il-vot fuq dak l-abbozz għandu jittiehed b'dak il-mod kif jippreskrivi l-Parlament.

(5) Safejn jibdel xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni barra minn dawk speċifikati fis-subartikoli (2) u (3) ta' dan l-artikolu, abbozz għal Att tal-Parlament skond dan l-artikolu ma għandux jiġi mgħoddi mill-Kamra tad-Deputati kemm-il darba fil-votazzjoni finali dwaru f'dik il-Kamra ma jkollux favur tiegħu l-voti ta' maġġoranza tal-membri kollha tal-Kamra.

(6) Att tal-Parlament li jibdel in-numru tal-membri tal-Kamra tad-Deputati ma għandux jolqot in-numru tal-membri tal-Kamra qabel ix-xoljiment tal-Parlament li jahbat wara l-hruġ tiegħu b'liġi.

(7) F'dan l-artikolu -

- (a) riferenzi għal xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni jew ta' l-Att ta' l-1964 dwar l-Indipendenza ta' Malta jinkludu riferenzi għal kull liġi li tiġi emendata jew tissostitwixxi dik id-disposizzjoni; u
- (b) riferenzi għat-tibdil ta' xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni jew ta' l-Att ta' l-1964 dwar l-Indipendenza ta' Malta jinkludu riferenzi għall-emendar, modifika jew hruġ b'liġi mill-ġdid b'emenda jew modifika jew mingħajrhom, ta' dik id-disposizzjoni, is-sospensjoni jew thassir ta' dik id-disposizzjoni u l-egħmil ta' disposizzjoni differenti minflok dik id-disposizzjoni.

Regolar tal-proċedura fil-Kamra tad-Deputati.

67. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni, il-Kamra tad-Deputati tista' tirregola l-proċedura tagħha stess.

(2) Il-Kamra tad-Deputati tista' taġixxi nonostanti xi vakanzi fost il-membri tagħha (maghduda kull vakanza mhux mimlija meta

l-Kamra tiltaqa' għall-ewwel darba fil jew wara l-gurnata stabbilita jew wara xi xoljiment tal-Parlament) u l-preżenza jew parteċipazzjoni ta' xi persuna mhux intitolata li tkun preżenti jew li tipparteċipa fil-proċeduri tal-Kamra ma tnehhix il-validità ta' dawk il-proċeduri.

(3) Kull disposizzjoni magħmula bis-saħħa tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu għat-twaqqif ta' Kumitati tal-Kamra biex jinvestigaw hwejjeġ ta' importanza pubblika ġenerali għandha tkun hekk magħmula biex tiżgura illi, safejn ikun jidher prattikabbli lill-Kamra, kull Kumitat bħal dak ikun hekk magħmul li jkun jirrappreżenta b'mod xieraq lill-Kamra.

68. Ebda membru tal-Kamra tad-Deputati ma jithalla jiehu parti fil-proċeduri tal-Kamra (barra minn proċeduri meħtieġa għall-finijiet ta' dan l-artikolu) sakemm ma jkunx ha u ffirma quddiem il-Kamra l-gurament ta' lealtà:

Gurament li għandu jittiehed mill-membri tal-Kamra tad-Deputati.

Iżda l-elezzjoni ta' l-*Speaker* u *Deputy Speaker* tista' ssir qabel ma l-membri tal-Kamra jkunx ha u ffirmaw dak il-gurament.

69. (1) Għandu jippresjedi f'kull seduta tal-Kamra tad-Deputati -

Min jippresjedi fil-Kamra tad-Deputati.

- (a) l-*Speaker*; jew
- (b) fl-assenza ta' l-*Speaker*, id-*Deputy Speaker*; jew
- (c) fl-assenza ta' l-*Speaker* u tad-*Deputy Speaker*, dak il-membri tal-Kamra (li ma jkunx Ministru jew Segretarju Parlamentari) li l-Kamra tista' teleggi għal dak l-iskop.

(2) Riferenzi f'dan l-artikolu għal ċirkostanzi li fihom l-*Speaker* jew id-*Deputy Speaker* ikun assenti jinkludu referenzi għal ċirkostanzi li fihom il-kariga ta' *Speaker* jew *Deputy Speaker* tkun vakanti.

70. (1) Jekk f'xi seduta tal-Kamra tad-Deputati xi membru li jkun preżenti jiġbed l-attenzjoni tal-persuna li tkun qed tippresjedi fis-seduta għall-assenza ta' *quorum* u, wara dak l-intervall li jista' jkun preskritt fl-Ordni Permanenti tal-Kamra, il-persuna li tkun qed tippresjedi f'dik is-seduta tiżgura li *quorum* tal-Kamra jkun għadu mhux preżenti, il-Kamra għandha tiġi aġġornata.

Quorum fil-Kamra tad-Deputati.

(2) Għall-finijiet ta' dan l-artikolu -

- (a) *quorum* tal-Kamra tad-Deputati jkun magħmul minn hmistax-il membru; u
- (b) il-persuna li tkun tippresjedi fis-seduta tal-Kamra ma tkunx magħduda fil-kalkolu jekk hemmx *quorum* preżenti.

71. (1) Hlief safejn ikun provdut xort'ohra f'din il-Kostituzzjoni, kull kwistjoni proposta għal deċiżjoni fil-Kamra tad-Deputati għandha tiġi deċiża b'maġġoranza tal-voti tal-membri tagħha preżenti u li jivvotaw.

Votazzjoni.

(2) L-*iSpeaker* ma ghandux jivvota dwar xi kwistjoni jekk mhux meta l-voti jkunu ndaqs, f'liema każ huwa jkollu u jeżerċita vot deċiżiv.

(3) Kull persuna ohra ghandha, meta tippresjedi fil-Kamra tad-Deputati, iżżomm il-vot tagħha oriġinali bħala membru u, jekk dwar xi kwistjoni, il-voti jkunu ndaqs, ikollha wkoll u teżerċita vot deċiżiv.

Mod ta' eżerċizzju
tas-setgħat
leġislativi.
Emendat:
LVIII.1974.27.

72. (1) Is-setgħa tal-Parlament li jagħmel liġijiet ghandha tiġi eżerċitata b'abbozzi mgħoddija mill-Kamra tad-Deputati, u bil-kunsens mogħti għalihom mill-President.

(2) Meta abbozz jiġi preżentat lill-President għall-kunsens, huwa għandu mingħajr dewmien juri li jagħti l-kunsens.

(3) Abbozz ma għandux isir liġi kemm-il darba ma jkunx ġie mgħoddi kif imiss u ma jkunx ġie mogħti l-kunsens għalih skond din il-Kostituzzjoni.

(4) Meta liġi jkun ġie mogħti l-kunsens għaliha mill-President din għandha bla dewmien tiġi pubblikata fil-Gazzetta u ma għandhiex tibda ssehh sakemm ma tkunx hekk pubblikata, iżda l-Parlament jista' jipposponi l-bidu fis-sehh ta' xi liġi bħal dik u jista' jagħmel liġijiet b'effett retroattiv.

Restrizzjoni dwar
ċerti miżuri
finanzjarji.
Emendat:
LVIII. 1974.28.

73. Hlief wara rakkomandazzjoni tal-President murija minn Ministru, il-Kamra tad-Deputati ma għandhiex -

- (a) ttipproċedi dwar xi abbozz (magħduda kull emenda għal abbozz) li, fil-fehma tal-persuna li tkun tippresjedi, jipprovdi għal xi wieħed mill-iskopijiet li ġejjin, jiġifieri, biex jimponi jew iżid xi taxxa, biex jimponi jew iżid xi piż fuq id-dhul jew fondi ohra ta' Malta jew biex jibdel xi piż bħal dak xort'ohra milli billi jnaqqsu, jew biex isir ftehim jew mahfra dwar xi dejn dovut lil Malta;
- (b) ttipproċedi dwar xi mozzjoni (magħduda kull emenda għal mozzjoni) li l-effett tagħha, fil-fehma tal-persuna li tkun tippresjedi, ikun li ttipprovdi għal xi wieħed mill-iskopijiet imsemmija qabel; jew
- (c) tirċievi xi petizzjoni li, fil-fehma tal-persuna li tkun tippresjedi, tehtieg li jsir provvediment għal xi wieħed mill-iskopijiet imsemmija qabel.

Ilsien tal-Liġijiet.

74. Hlief kif provdut xort'ohra mill-Parlament, kull liġi għandha ssir kemm bl-ilsien Malti kif ukoll bl-ilsien Ingliż u, jekk ikun hemm xi konflitt bejn it-test Malti u t-test Ingliż ta' xi liġi, it-test Malti għandu jipprevali.

TAQSIMA 3

Sejha, Proroga u Xoljiment

75. (1) Kull sessjoni tal-Parlament għandha tibda f'dak iż-
 zmien li l-President jista' bi proklama jistabbilixxi u għandha
 tinżamm f'dak il-post jew f'dawk il-postijiet li l-President bi
 proklama, jew li l-Kamra tad-Deputati b'kull mod li jidhrilha
 xieraq, jistgħu minn żmien għal żmien jistabbilixxu.

Sessjonijiet tal-
 Parlament.
Emendat:
LVIII. 1974.29.

(2) Għandu jkun hemm sessjoni tal-Parlament għall-inqas
 darba kull sena, hekk illi perijodu ta' tnax-il xahar ma jgħaddix
 bejn l-aħħar seduta tal-Parlament f'sessjoni waħda u l-ewwel
 seduta tiegħu fis-sessjoni sussegwenti.

(3) Il-Kamra tad-Deputati għandha tiltaqa' mhux aktar tard
 minn xahrejn wara l-pubblikazzjoni tar-riżultat uffiċjali ta' xi
 elezzjoni ġenerali mill-Kummissjoni Elettorali f'għurnata stabbilita
 mill-President.

76. (1) Il-President jista' f'kull żmien bi proklama jipproroga
 jew ixolji l-Parlament.

Proroga u
 xoljiment tal-
 Parlament.
Emendat:
LVIII. 1974.30.

(2) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (3) ta' dan
 l-artikolu, il-Parlament, jekk ma jkunx xolt aktar kmieni, għandu
 jkompli għal hames snin mid-data ta' l-ewwel seduta tiegħu wara xi
 xoljiment u għandu wara dan ixolji.

(3) F'kull żmien meta Malta tkun fi gwerra, il-Parlament jista'
 minn żmien għal żmien jestendi l-perijodu ta' hames snin speċifikat
 fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu għal mhux iżjed minn tnax-il
 xahar kull darba:

Izda l-hajja tal-Parlament ma għandhiex tiġi estiża skond
 dan is-subartikolu għal aktar minn hames snin.

(4) Jekk bejn xoljiment tal-Parlament u l-elezzjoni ġenerali
 sussegwenti ta' membri tal-Kamra tad-Deputati tinholoq
 emerġenza ta' dik ix-xorta li, fil-fehma tal-Prim Ministru jkun
 jehtieġ li jerga' jissejjah il-Parlament, il-President jista' bi
 proklama jsejjah il-Parlament li jkun ġie xolt biex jiltaqa', u dak il-
 Parlament għandu wara dan jitqies (hlief għall-fini ta' l-artikolu 77
 u, dwar l-elezzjoni ġenerali sussegwenti, l-artikoli 61(3) u 66(6) ta'
 din il-Kostituzzjoni) li ma jkunx ġie xolt iżda għandu jitqies (hlief
 kif inghad qabel) li jiġi xolt fid-data li fiha l-votazzjoni tkun
 konkluziva fl-elezzjoni ġenerali sussegwenti.

(5) Fl-eżerċizzju tas-setgħat tiegħu skond dan l-artikolu l-
 President għandu jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru:

Izda -

(a) jekk il-Kamra tad-Deputati tgħaddi riżoluzzjoni, li
 jkollha voti favur tagħha ta' maġġoranza tal-membri
 kollha tagħha, li ma għandhiex fiduċja fil-Gvern, u l-
 Prim Ministru fi żmien tliet ijiem la ma jirriżenja mill-
 kariga tiegħu u l-anqas jagħti parir għal xoljiment, il-
 President jista' jxolji l-Parlament;

(b) jekk il-kariga ta' Prim Ministru tkun vakanti u l-

President iqis li x'aktarx ma jkunx jista' fi żmien raġonevoli jahtar għal dik il-kariga persuna li jista' jkollha l-appoġġ ta' maġġoranza tal-membri tal-Kamra tad-Deputati, il-President jista' jxolji l-Parlament; u

- (ċ) jekk il-Prim Ministru jirrakkomanda xoljiment u l-President iqis li l-Gvern ta' Malta jista' jitkompla minghajr xoljiment u illi xoljiment ma jkunx fl-interess ta' Malta, il-President jista' jirrifjuta li jxolji l-Parlament.

Elezzjonijiet
ġenerali.
Emendat:
LVIII. 1974.31.

77. Elezzjoni ġenerali tal-membri tal-Kamra tad-Deputati għandha tinżamm f'dak iż-żmien għeluq tliet xhur wara kull xoljiment tal-Parlament kif il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, għandu jistabbilixxi bi proklama.

KAPITOLU VII

L-Esekuttiv

Awtorità
eżekuttiva ta'
Malta.
Sostitwit:
LVIII. 1974.32.

78. (1) L-awtorità eżekuttiva ta' Malta hija fil-President.

(2) L-awtorità eżekuttiva ta' Malta għandha tiġi eżerċitata mill-President, jew direttament jew permezz ta' uffiċjali subordinati għalih, skond id-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni.

(3) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma timpedixxi lill-Parlament milli jikkonferixxi funzjonijiet fuq persuni jew awtoritajiet li ma jkunux il-President.

Il-Kabinett.

79. (1) Għandu jkun hemm Kabinett għal Malta li jkun magħmul mill-Prim Ministru u dak in-numru ta' Ministri ohra li jistgħu jiġu mahtura skond l-artikolu 80 ta' din il-Kostituzzjoni.

(2) Il-Kabinett ikollu d-direzzjoni ġenerali u l-kontroll tal-Gvern ta' Malta u jkun responsabbli kollettivament dwar hekk lejn il-Parlament.

Hatra ta' Ministri.
Emendat:
LVIII. 1974.33.

80. Kull meta jkun hemm lok għall-hatra ta' Prim Ministru, il-President għandu jahtar bħala Prim Ministru l-membri tal-Kamra tad-Deputati li, fil-ġudizzju tiegħu, ikun l-aħjar li jkun jista' jgawdi l-appoġġ tal-maġġoranza tal-membri tal-Kamra u għandu, waqt li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, jahtar lill-Ministri l-ohra minn fost il-membri tal-Kamra tad-Deputati:

Iżda jekk ikun hemm lok għall-egħmil ta' hatra għall-kariga ta' Prim Ministru jew xi Ministru iehor waqt li l-Parlament ikun xolt, persuna li kienet membru tal-Kamra tad-Deputati minnufih qabel ix-xoljiment tista' tiġi mahtura bħala Prim Ministru jew xi Ministru iehor bħallikieku, f'kull każ, dik il-persuna kienet għadha membru tal-Kamra tad-Deputati, iżda kull persuna hekk mahtura għandha tivvaka l-kariga fil-bidu tas-sessjoni sussegwenti tal-Parlament jekk ma tkunx f'dak iż-żmien membru tagħha.

Tiżmim ta' kariga
ta' Ministri.
Emendat:
LVIII. 1974.34.

81. (1) Jekk il-Kamra tad-Deputati tghaddi riżoluzzjoni, li jkollha favur tagħha l-voti ta' maġġoranza tal-membri kollha tagħha, li ma jkollhiex fiduċja fil-Gvern, il-President jista' jneħhi l-

Prim Ministru mill-kariga:

Iżda l-President ma għandux jagħmel hekk jekk ma jkunux għaddew tliet ijiem u jkun iddeċida li ma jxoljix il-Parlament skond l-artikolu 76 ta' din il-Kostituzzjoni.

(2) Il-kariga ta' Prim Ministru ssir ukoll vakanti -

- (a) meta, wara xi xoljiment tal-Parlament, il-Prim Ministru jkun informat mill-President li l-President ikun sejjer jahtru mill-ġdid bħala Prim Ministru jew sejjer jahtar persuna oħra bħala Prim Ministru;
- (b) jekk itemm milli jkun membru tal-Kamra tad-Deputati xort'oħra milli b'xoljiment tal-Parlament; jew
- (c) jekk, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, huwa jkun mehtieg li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra tad-Deputati.

(3) Il-kariga ta' Ministru, minbarra dik ta' Prim Ministru, għandha ssir vakanti-

- (a) mal-hatra jew hatra mill-ġdid ta' xi persuna għall-kariga ta' Prim Ministru;
- (b) jekk il-hatra tiegħu għall-kariga tiegħu tiġi mhassra mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru;
- (c) jekk itemm milli jkun membru tal-Kamra tad-Deputati xort'oħra milli b'xoljiment tal-Parlament; jew
- (d) jekk, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, huwa jkun mehtieg li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra tad-Deputati.

82. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni, il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, jista', b'direttivi bil-miktub, jassenja lill-Prim Ministru jew kull Ministru ieħor responsabbiltà ta' kull xogħol tal-Gvern ta' Malta maghduda l-amministrazzjoni ta' xi dipartiment tal-gvern.

Assenjazzjoni ta' portafolji lill-Ministri.
Emendat:
LVIII.1974.35.

(2) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma tagħti setgħa lill-President li jagħti lil xi Ministru awtorità biex jeżerċita xi setgħa jew jaqdi xi dmir li hija mogħtija jew huwa impost minn din il-Kostituzzjoni jew xi liġi oħra fuq xi persuna jew awtorità li ma tkunx dak il-Ministru.

83. (1) Kull meta l-Prim Ministru jkun assenti minn Malta jew bil-vaganzi, jew ma jkunx jista' minhabba mard jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President jista' jawtorizza xi membru ieħor tal-Kabinett biex jaqdi dawk il-funzjonijiet (li ma jkunux dawk il-funzjonijiet mogħtija b'dan l-artikolu) u dak il-membru jkun jista' jaqdi dawk il-funzjonijiet sakemm l-awtorità tiegħu tiġi revokata mill-President.

Agent Prim Ministru.
Sostitwit:
LVIII. 1974.36.

(2) Is-setgħat tal-President skond dan l-artikolu għandhom jiġu eżerċitati minnu skond il-parir tal-Prim Ministru:

Iżda jekk il-President iqis li ma jkunx prattikabbli li jikseb il-parir tal-Prim Ministru minhabba l-assenza jew mard tiegħu huwa jkun jista' jeżerċità dawk is-setgħat minghajr dak il-parir.

Ministri
temporanj.
Emendat:
LVIII. 1974.37.

84. (1) Kull meta Ministru li ma jkunx il-Prim Ministru ma jkunx jista', minhabba mard jew assenza tiegħu minn Malta, jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President jkun jista' jahtar membru ieħor tal-Kamra tad-Deputati biex ikun Ministru temporanju:

Iżda jekk ikun hemm lok għall-egħmil ta' hatra waqt li l-Parlament ikun xolt, persuna li, minnufih qabel ix-xoljiment, kienet membru tal-Kamra tad-Deputati tista' tiġi mahtura bħala Ministru temporanju bħallikieku kienet għadha membru ta' dik il-Kamra, iżda kull persuna hekk mahtura għandha tivvaka l-kariga fil-bidu tas-sessjoni sussegwenti tal-Parlament jekk ma tkunx f'dak iż-żmien membru tagħha.

(2) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 81 ta' din il-Kostituzzjoni, Ministru temporanju għandu jżomm il-kariga sakemm jiġi notifikat mill-President li l-Ministru, li minhabba l-inkapaċità tiegħu li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu huwa ġie mahtur, reġa' sar kapaċi li jaqdi l-funzjonijiet tiegħu jew sakemm dak il-Ministru jivvaka l-kariga tiegħu.

(3) Is-setgħat tal-President skond dan l-artikolu għandhom jiġu eżerċitati minnu skond il-parir tal-Prim Ministru.

Eżerċizzju tal-
funzjonijiet tal-
President.
Emendat:
LVIII. 1974.38.

85. (1) Fl-eżerċizzju tal-funzjonijiet tiegħu l-President għandu jaġixxi skond il-parir tal-Kabinett jew ta' Ministru li jaġixxi skond l-awtorità ġenerali tal-Kabinett hlief fil-każijiet meta huwa meħtieġ b'din il-Kostituzzjoni jew b'xi liġi oħra li jaġixxi skond il-parir ta' xi persuna jew awtorità li ma tkunx il-Kabinett:

Iżda l-President għandu jaġixxi skond il-ġudizzju deliberat tiegħu stess fl-esekuzzjoni tal-funzjonijiet li ġejjin -

- (a) fl-eżerċizzju tas-setgħat dwar ix-xoljiment tal-Parlament mogħtija lilu skond il-proviso li hemm mas-subartikolu (5) ta' l-artikolu 76 ta' din il-Kostituzzjoni;
- (b) fl-eżerċizzju tas-setgħa li jahtar il-Prim Ministru jew inċħħi l-Prim Ministru mill-kariga mogħtija lilu bl-artikolu 80 u bis-subartikolu (1) ta' l-artikolu 81 ta' din il-Kostituzzjoni;
- (c) fl-eżerċizzju tas-setgħat mogħtija lilu bl-artikolu 83 ta' din il-Kostituzzjoni (li jirriferixxi għall-qadi tal-funzjonijiet tal-Prim Ministru matul assenza, vaganzi jew mard) fiċ-ċirkostanzi msemmija fil-proviso li hemm mas-subartikolu (2) ta' dak l-artikolu;
- (d) fl-eżerċizzju tas-setgħa li jahtar il-Kap ta' l-Oppożizzjoni u li jhassar kull hatra bħal dik mogħtija lilu bl-artikolu 90 ta' din il-Kostituzzjoni; u
- (e) meta juri l-approvazzjoni tiegħu għall-finijiet tas-subartikolu (4) ta' l-artikolu 110 ta' din il-

Kostituzzjoni dwar hatra ghal kariga fil-persunal tiegħu.

(2) Meta skond din il-Kostituzzjoni l-President huwa mehtieg li jaġixxi skond il-parir ta' xi persuna jew awtorità, il-kwistjoni jekk ikunx f'xi każ irċieva, jew ikunx aġixxa skond, dak il-parir ma ghandhiex tiġi eżaminata minn ebda qorti.

(3) Ir-riferenza fis-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu għall-funzjonijiet tal-President ghandha tiftichem bhala riferenza għas-setgħat u dmirijiet tiegħu fl-eżerċizzju ta' l-awtorità eżekuttiva ta' Malta u għal kull setgħat u dmirijiet ohra mogħtija lil jew impożiti fuqu bhala President bi jew skond din il-Kostituzzjoni jew xi liġi ohra.

86. (1) Meta skond din il-Kostituzzjoni l-Prim Ministru huwa mehtieg li jeżerċita xi funzjoni skond ir-rakkomandazzjoni ta' xi persuna jew awtorità huwa għandu jeżerċita dik il-funzjoni skond dik ir-rakkomandazzjoni:

Eżerċizzju tal-funzjonijiet tal-Prim Ministru.

Iżda -

- (a) qabel ma jaġixxi skond hekk huwa jista' jirriferrixxi lura għal darba wahda dik ir-rakkomandazzjoni għal konsiderazzjoni mill-ġdid minn dik il-persuna jew awtorità; u
- (b) jekk dik il-persuna jew awtorità, wara li tkun ikkunsidrat mill-ġdid ir-rakkomandazzjoni oriġinali skond il-paragrafu ta' qabel dan, tissostitwixxi rakkomandazzjoni differenti, id-disposizzjonijiet ta' dan is-subartikolu għandhom jgħoddu għal dik ir-rakkomandazzjoni differenti bħalma jgħoddu għar-rakkomandazzjoni oriġinali.

(2) Meta skond din il-Kostituzzjoni l-Prim Ministru huwa mehtieg li jaqdi xi funzjoni wara konsultazzjoni ma' xi persuna jew awtorità, huwa ma jkunx obligat li jaqdi dik il-funzjoni skond il-parir ta' dik il-persuna jew awtorità.

(3) Meta skond din il-Kostituzzjoni l-Prim Ministru huwa mehtieg li jaqdi xi funzjoni skond ir-rakkomandazzjoni ta', jew wara konsultazzjoni ma', xi persuna jew awtorità, il-kwistjoni jekk huwa jkunx f'xi każ irċieva, jew ikunx aġixxa skond dik ir-rakkomandazzjoni jew jekk ikunx ikkonsulta ma' dik il-persuna jew awtorità ma ghandhiex tiġi eżaminata minn ebda qorti.

87. Il-Prim Ministru għandu jżomm lill-President informat għal kollox dwar it-tmexxija ġenerali tal-Gvern ta' Malta u għandu jagħti lill-President dak it-tagħrif li huwa jista' jitlob dwar xi haġa partikolari li għandha x'taqsam mal-Gvern ta' Malta.

Il-President għandu jkun informat dwar hwejjeġ ta' gvern. *Sostitwit: LVIII. 1974.39.*

88. (1) Il-President, li għandu jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, jista' jahtar Segretarji Parlamentari minn fost il-membri tal-Kamra tad-Deputati biex jgħinu lill-Ministri fil-qadi tad-dmirijiet tagħhom:

Segretarji Parlamentari. *Emendat: LVIII. 1974.40.*

Iżda jekk jinqala' lok għall-egħmil ta' hatra waqt li l-

Parlament ikun xolt, persuna li minnufih qabel ix-xoljiment kienet membru tal-Kamra tad-Deputati tista' tiġi maħtura bħala Segretarju Parlamentari bhallikieku kienet għadha membru ta' dik il-Kamra, imma kull persuna hekk maħtura għandha tivvaka l-kariga fil-bidu tas-sessjoni sussegwenti tal-Parlament jekk ma tkunx dak iż-żmien membru tagħha.

(2) Id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (3) ta' l-artikolu 81 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom jghoddu għas-Segretarji Parlamentari bħalma jghoddu għall-Ministri.

Ġurament li
għandu jittiehed
mill-Ministri.
Sostitwit:
LVIII. 1974.41.

89. Ministru jew Segretarju Parlamentari ma għandux jidhol għad-dmirijiet tal-kariga tiegħu jekk ma jkunx ha u ffirma l-ġurament ta' lealtà u l-ġurament għall-qadi xieraq tal-kariga tiegħu murija fit-Tielet u fit-Tieni Skeda li jinsabu ma' din il-Kostituzzjoni.

Kap ta' l-
Oppożizzjoni.
Emendat:
LVIII. 1974.42.

90. (1) Għandu jkun hemm Kap ta' l-Oppożizzjoni li jkun maħtur mill-President.

(2) Kull meta jkun hemm lok għall-hatra ta' Kap ta' l-Oppożizzjoni, il-President għandu jahtar -

(a) jekk ikun hemm partit ta' oppożizzjoni wiehed li l-forza numerika tiegħu fil-Kamra tad-Deputati tkun akbar mill-forza ta' kull partit ieħor ta' oppożizzjoni, il-membri tal-Kamra tad-Deputati li jkun il-Kap ta' dak il-partit; jew

(b) jekk, minhabba egwaljanza fil-forza numerika tal-partiti ta' oppożizzjoni fil-Kamra jew minhabba li ma jkunx hemm partit ta' oppożizzjoni, ebda persuna ma tkun kwalifikata għall-hatra skond il-paragrafu (a) ta' dan is-subartikolu, il-membri tal-Kamra li, fil-gudizzju tal-President, ikollu l-appoġġ ta' l-akbar grupp singlu ta' membri tal-Kamra f'oppożizzjoni għall-Gvern li jkunu lesti biex jappoġġaw kap wiehed.

(3) Il-kariga ta' Kap ta' l-Oppożizzjoni għandha ssir vakanti -

(a) jekk wara xi xoljiment tal-Parlament, huwa jiġi nformat mill-President illi l-President ikun sejjer jahtar persuna oħra bħala Kap ta' l-Oppożizzjoni;

(b) jekk itemm milli jkun membru tal-Kamra tad-Deputati xort'oħra milli b'xoljiment tal-Parlament;

(c) jekk, skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' l-artikolu 55 ta' din il-Kostituzzjoni, huwa jkun meħtieġ li jtemm milli jaqdi l-funzjonijiet tiegħu bħala membru tal-Kamra tad-Deputati; jew

(d) jekk il-hatra tiegħu tiġi mhassra skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu.

(4) Jekk, fil-gudizzju tal-President, membru tal-Kamra tad-Deputati li ma jkunx il-Kap ta' l-Oppożizzjoni, ikun sar il-Kap fil-Kamra tal-partit fl-oppożizzjoni li jkollu l-akbar forza numerika fil-Kamra jew, skond il-każ, il-Kap ta' l-Oppożizzjoni jkun temm milli jkollu l-appoġġ ta' l-akbar grupp singlu ta' membri f'oppożizzjoni

ghall-Gvern, il-President ghandu jhassar il-hatra tal-Kap ta' l-Oppożizzjoni.

(5) Is-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu ma jkollux sehh waqt li l-Parlament ikun xolt.

91. (1) Ghandu jkun hemm Avukat Ġenerali li l-kariga tiegħu tkun kariga pubblika u li jkun mahtur mill-President li ghandu jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

Avukat Ġenerali.
Emendat:
LVIII. 1974.43;
XIV. 2007.4.

(2) Hadd ma jkun kwalifikat li jkollu l-kariga ta' Avukat Ġenerali jekk ma jkunx kwalifikat għal hatra bħala mhallef tal-Qrati Superjuri.

(3) Fl-eżerċizzju tas-setgħat tiegħu biex jistitwixxi, jagħmel u jwaqqaf proċeduri kriminali u ta' kull setgħat ohra mogħtija lilu b'xi liġi f'termini li jawtorizzawh li jeżerċita dik is-setgħa fil-gudizzju individwali tiegħu l-Avukat Ġenerali ma jkunx suġġett għad-direzzjoni jew kontroll ta' ebda persuna jew awtorità ohra.

(4) Bla ħsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (5) ta' dan l-artikolu, l-Avukat Ġenerali ghandu jivvaka l-kariga tiegħu meta jagħlaq l-età ta' hamsa u sittin sena.

(5) Is-subartikoli (2) u (3) ta' l-artikolu 97 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom jgħoddu għall-Avukat Ġenerali.

92. (1) Meta lil xi Ministru tkun għet mogħtija r-responsabbiltà għal xi dipartiment tal-gvern, huwa għandu jeżerċita direzzjoni ġenerali u kontroll fuq dak id-dipartiment; u, bla ħsara għal dik id-direzzjoni u kontroll, id-dipartiment jista' jkun taht is-sorveljanza ta' Segretarju Permanenti:

Segretarji
Permanententi u
kapijiet ta'
dipartimenti tal-
gvern.
Emendat:
LVIII. 1974.44.

Izda żewġ dipartimenti tal-gvern jew iżjed jistgħu jitqegħdu taht is-sorveljanza ta' Segretarju Permanenti wicched.

(2) Il-Prim Ministru jkun responsabbli għall-assennjazzjoni ta' dipartimenti tal-gvern lil Segretarji Permanenti.

(3) Is-setgħa ta' hatra ta' uffiċjali pubbliċi biex iżommu jew jaġixxu fil-kariga ta' Segretarju Permanenti u ta' tnehhija mill-kariga ta' persuni li jkunu jzommu jew ikunu qed jaġixxu f'dik il-kariga tkun fil-President li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru mogħti wara li l-Prim Ministru jkun ikkonsulta mal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku.

(4) Il-kapijiet ta' dipartimenti tal-gvern li ma jkunux dawk li l-mod ta' hatra tagħhom huwa speċifikament provdut f'din il-Kostituzzjoni għandhom ikunu mahtura minn fost l-uffiċjali pubbliċi anzjani mill-Prim Ministru wara konsultazzjoni mal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku.

93. (1) Il-President ikollu s-setgħa li -

(a) jagħti lil xi persuna li jkollha x'taqsam fi jew tkun għet misjuba hatja ta' xi reat mahfra, sew hielsa jew suġġetta għal kondizzjonijiet skond il-liġi;

(b) jagħti lil xi persuna sospensjoni, sew indefinita jew għal perijodu speċifikat, dwar l-esekuzzjoni ta' xi

Prerogattiva ta'
mahfra.
Emendat:
LVIII. 1974.45.

kundanna moghtija lil dik il-persuna ghal xi reat;

- (c) jissostitwixxi forma ta' piena anqas harxa minflok xi piena imposta fuq xi persuna ghal xi reat; jew
 - (d) jahfer fl-intier taghha jew f'parti minnha kull kundanna moghtija lil xi persuna ghal reat jew ghal xi penali jew konfiska li xort'ohra tkun dovuta lill-Istat minhabba f'xi reat.
- (2) (a) Meta xi persuna tkun giet kundannata ghal mewt minn xi qorti f'Malta, il-President ghandu jara li rapport bil-miktub tal-każ mill-imhallef ġudikant, jew, fil-każ ta' qorti marzjali mill-persuna li tkun ippresjediet, u dak it-taghrif l-iehor miksub mill-inkartament tal-każ jew minn band'ohra kif il-President jista' jehtieg, jiġi mibghut lill-Ministru responsabbli għall-ġustizzja.
- (b) L-imsemmi Ministru ghandu jibgħat dak ir-rapport miktub u taghrif (jekk ikun hemm) lill-Kabinett, u l-Kabinett ghandu jagħti parir lill-President jekk ghandux jagħti lill-hati mahfra jew sospensjoni fl-eżerċizzju tas-setgħat moghtija lilu b'dan l-artikolu.

Segretarju tal-Kabinett.

94. (1) Ghandu jkun hemm Segretarju tal-Kabinett li ghandu jkun uffiċjal pubbliku hekk nominat mill-Prim Ministru.

(2) Is-Segretarju tal-Kabinett ikun responsabbli, skond dawk l-istruzzjonijiet li jistghu jiġu moghtija lilu mill-Prim Ministru, biex jipprepara x-xogħol għal, u biex iżomm il-minuti ta', il-laqgħat tal-Kabinett u biex iwassal id-deċiżjonijiet tal-Kabinett lill-persuna jew awtorità xierqa, u jkollu dawk il-funzjonijiet l-oħra li l-Prim Ministru jista' minn żmien għal żmien jordna.

KAPITOLU VIII

Il-Ġudizzjarju

Qrati Superjuri.
Sostitwit:
LVIII. 1974.46.

95. (1) Ghandu jkun hemm f'Malta u għal Malta dawk il-Qrati Superjuri li jkollhom dawk is-setgħat u ġurisdizzjoni kif ikun provdut b'xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta.

(2) Wahda mill-Qrati Superjuri, magħmula minn tlieta mill-imhallfin li jkunu jistghu, skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta, joqgħodu fil-Qorti ta' l-Appell, għandha tkun magħrufa bħala l-Qorti Kostituzzjonali u jkollha ġurisdizzjoni li tisma' u tiddeċidi -

- (a) dawk il-kwistjonijiet li huma msemmija fl-artikolu 63 tal-Kostituzzjoni;
- (b) kull haġa riferita lilha skond l-artikolu 56 ta' din il-Kostituzzjoni u kull haġa riferita lilha skond kull liġi dwar l-elezzjoni tal-membri tal-Kamra tad-Deputati;
- (c) appelli minn deċiżjonijiet tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili skond l-artikolu 46 ta' din il-Kostituzzjoni;
- (d) appelli minn deċiżjonijiet ta' xi qorti ta' ġurisdizzjoni originali f'Malta fuq kwistjonijiet dwar

interpretazzjoni ta' din il-Kostituzzjoni li ma jkunux dawk li jistgħu jaqgħu taht l-artikolu 46 ta' din il-Kostituzzjoni;

- (e) appelli minn deċiżjonijiet ta' xi qorti ta' ġurisdizzjoni oriġinali f'Malta fuq kwistjonijiet dwar il-validità ta' liġijiet li ma jkunux dawk li jistgħu jaqgħu taht l-artikolu 46 ta' din il-Kostituzzjoni; u
- (f) kull kwistjoni deċiża minn qorti ta' ġurisdizzjoni oriġinali f'Malta flimkien ma' xi wahda mill-kwistjonijiet imsemmija fil-paragrafi ta' qabel ta' dan is-subartikolu li minnha jkun sar appell lill-Qorti Kostituzzjonali:

Iżda ebda haġa li tinsab f'dan il-paragrafu ma ttellef li appell jinġieb separatament quddiem il-Qorti ta' l-Appell skond xi liġi li għal dak iż-żmien ikun hemm issehh f'Malta.

(3) Minkejja d-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, jekk xi kwistjoni bħalma hija msemmija fil-paragrafu (d) jew (e) ta' dak is-subartikolu tqum għall-ewwel darba fi proċeduri f'qorti ta' ġurisdizzjoni ta' appell, dik il-qorti għandha tibgħat il-kwistjoni quddiem il-qorti li tkun tat id-deċiżjoni oriġinali, kemm il darba fil-fehma tagħha t-tqanqil tal-kwistjoni ma tkunx sempliċement frivola jew vessatorja, u dik il-qorti għandha tagħti d-deċiżjoni tagħha fuq kull kwistjoni bħal dik u, bla ħsara għal kull appell skond id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, il-qorti li quddiemha tkun qamet il-kwistjoni għandha tiddisponi mill-kwistjoni skond dik id-deċiżjoni.

(4) Id-disposizzjonijiet tas-subartikoli (6) u (7) ta' l-artikolu 46 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom jgħoddu għall-Qorti Kostituzzjonali u għal dak l-iskop riferenzi għal dak l-artikolu fl-imsemmija subartikoli għandhom jiftehmu bħala riferenzi għal dan l-artikolu.

(5) Jekk f'xi żmien matul l-elezzjoni ta' membri tal-Kamra tad-Deputati u matul it-tletin ġurnata li jigu wara dik l-elezzjoni, il-Qorti Kostituzzjonali ma tkunx kostitwita kif provdut f'dan l-artikolu, dik il-Qorti għandha minnufih u sakemm tkun xort'ohra kostitwita skond il-liġi, tkun kostitwita bis-saħħa ta' dan is-subartikolu u tkun magħmula mit-tliet imħallfin l-aktar anzjani li jkunu fil-kariga f'dak iż-żmien, magħdud, jekk ikun hemm f'dik il-kariga, il-Prim Imħallef jew imħallef ieħor li jkun qed jaqdi l-funzzjonijiet ta' Prim Imħallef; u jekk f'xi żmien ieħor l-imsemmija Qorti ma tkunx kostitwita kif provdut f'dan l-artikolu għal iktar minn hmistax-il ġurnata, dik il-Qorti għandha, malli jgħaddi l-imsemmi żmien ta' hmistax-il ġurnata u sakemm tkun xort'ohra kostitwita skond il-liġi, tkun kostitwita bis-saħħa ta' dan is-subartikolu u tkun magħmula mit-tliet imħallfin l-aktar anzjani kif imsemmi qabel.

(6) L-imħallfin tal-Qrati Superjuri għandhom ikunu Prim Imħallef u dak in-numru ta' imħallfin ohra kif jista' jkun preskritt b'xi liġi li għal dak iż-żmien tkun issehh f'Malta:

Iżda l-kariga ta' imhallef tal-Qrati Superjuri ma ghandhiex, minghajr il-kunsens tiegħu, tiġi abolita waqt li huwa jkun fil-kariga.

Hatra ta' imhallfin.
Emendat:
LVIII. 1974.47.

96. (1) L-Imhallfin tal-Qrati Superjuri għandhom jiġu mahtura mill-President li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

(2) Hadd ma jkun kwalifikat biex ikun mahtur imhallef tal-Qrati Superjuri kemm-il darba għal perijodu ta', jew perijodi li jammontaw b'kolloxx għal, mhux anqas minn tnax-il sena ma jkunx jew eżerċita bħala avukat f'Malta jew serva bħala maġistrat f'Malta, jew f'parti hekk eżerċita u f'parti hekk serva.

Tiżmim ta' kariga ta' imhallfin.
Emendat:
LVIII. 1974.48.

97. (1) Bla ħsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, imhallef tal-Qrati Superjuri għandu jivvaka l-kariga tiegħu meta jagħlaq l-età ta' hamsa u sittin sena.

(2) Imhallef tal-Qrati Superjuri ma għandux jitneħħa mill-kariga tiegħu hlief mill-President wara indirizz mill-Kamra tad-Deputati li jkollu favur tiegħu l-vot ta' mhux anqas minn żewġ terzi tal-membri tagħha u li jitlob għal dik it-tneħħija minhabba inkapaċità ippruvata li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (kemm jekk għal mard korporali jew mentali jew għal xi raġuni ohra) jew imġieba hażina ippruvata.

(3) Il-Parlament jista' b'liġi jirregola l-proċedura għall-preżentata ta' indirizz u għall-investigazzjoni u prova dwar l-inkapaċità jew imġieba hażina ta' mħallef tal-Qrati Superjuri skond id-disposizzjonijiet ta' l-aħħar subartikolu qabel dan.

Aġent Prim
Imhallef u aġenti
imhallfin.
Emendat:
LVIII. 1974.49

98. (1) Jekk il-kariga ta' Prim Imhallef tkun vakanti jew jekk il-Prim Imhallef għal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, f'dak il-każ, sakemm persuna tkun mahtura għal u tkun assumiet il-funzjonijiet ta' dik il-kariga jew sakemm il-Prim Imhallef ikun irreżuma dawk il-funzjonijiet, skond il-każ, dawk il-funzjonijiet għandhom (hlief safejn, u fil-każ, isir provvediment ieħor b'liġi) jiġu moqdi minn dak il-wieħed mill-imhallfin l-ohra tal-Qrati Superjuri li jista' jkun nominat għal hekk mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

(2) Jekk il-kariga ta' xi mħallef tal-Qrati Superjuri (li ma jkunx il-Prim Imhallef) tkun vakanti jew jekk xi mħallef bħal dak ikun mahtur biex jaġixxi bħala Prim Imhallef jew ikun għal xi raġuni inkapaċi li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, jista' jahtar persuna kwalifikata għal hatra bħala mħallef tal-Qrati Superjuri biex taġixxi bħala mħallef ta' dawk il-Qrati:

Iżda persuna tista' tiġi hekk mahtura għalkemm tkun għalqet l-età ta' hamsa u sittin sena.

(3) Kull persuna mahtura skond is-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu biex taġixxi bħala mħallef tal-Qrati Superjuri għandha tkompli hekk taġixxi għal perijodu tal-hatra tagħha jew, jekk ebda perijodu bħal dak ma jkun speċifikat, sakemm il-hatra tagħha tiġi mħassra mill-President li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

99. Għandu jkun hemm f'Malta u għal Malta dawk il-qrati inferjuri li jkollhom dawk is-setgħat u ġurisdizzjoni kif jista' jkun provdut b'xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta.

Qrati Inferjuri.

100. (1) Il-maġistrati tal-qrati inferjuri għandhom jiġu mahtura mill-President li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru.

Maġistrati.
Emendat:
LVIII. 1974.50;
XIV. 2007.5.

(2) Hadd ma jkun kwalifikat biex ikun mahtur għal jew biex jaġixxi fil-kariga ta' maġistrat tal-qrati inferjuri kemm-il darba ma jkunx eżerċita bħala avukat f'Malta għal perijodu ta', jew perijodi li jammontaw b'kollox għal, mhux anqas minn seba' snin.

(3) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu, maġistrat tal-qrati inferjuri għandu jivvaka l-kariga tiegħu meta jagħlaq l-età ta' hamsa u sittin sena.

(4) Id-disposizzjonijiet tas-subartikoli (2) u (3) ta' l-artikolu 97 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom jghoddu għall-maġistrati tal-qrati inferjuri.

101. Imhalef tal-Qrati Superjuri jew maġistrat tal-qrati inferjuri ma għandux jidhol għad-dmirijiet tal-kariga tiegħu sakemm ma jkunx ha u iffirma l-ġurament ta' lealtà u dak il-ġurament għall-qadi xieraq tal-kariga tiegħu kif jista' jkun preskritt b'xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta.

Ġuramenti li
għandhom jittiehdu
minn imhallfin u
maġistrati.

101A. (1) Għandu jkun hemm Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja li tkun magħmula mill-President, li jkun *Chairman*, u minn disa' membri oħra kif ġej:

Kummissjoni
għall-
Amministrazzjoni
tal-Ġustizzja.
Mizjud:
IX. 1994.2.

(a) il-Prim Imhalef li jkun *Deputy Chairman* u jippresjedi l-Kummissjoni fin-nuqqas ta' *Chairman*;

(b) l-Avukat Ġenerali, *ex officio*;

(c) żewġ membri eletti għal żmien erba' snin mill-imhallfin tal-Qrati Superjuri minn fosthom stess;

(d) żewġ membri eletti għal żmien erba' snin mill-maġistrati tal-Qrati Inferjuri minn fosthom stess;

(e) żewġ membri mahturin għal żmien erba' snin, wieħed mill-Prim Ministru u l-ichor mill-Kap ta' l-Oppożizzjoni li f'kull każ ikunu persuna li mill-inqas ikollha l-età ta' hamsa u erbghin sena, u li tkun tgawdi r-rispett ġenerali tal-pubbliku u tkun magħrufa għall-integrità u onestà tagħha;

(f) il-President tal-Kamra ta' l-Avukati, *ex officio*.

(2) Il-President għandu jkollu biss il-vot deċiżiv; meta d-*Deputy Chairman* jippresjedi fuq xi laqgħa tal-Kummissjoni, għandu jżomm il-vot oriġinali flimkien mal-vot deċiżiv.

(3) Il-membri eletti fil-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja għandhom jiġu eletti skond dawk ir-Regoli li jistgħu jiġu stabbiliti mill-persuna jew awtorità kif imsemmi fis-subartikolu (7) ta' l-artikolu 46 ta' din il-Kostituzzjoni.

(4) (a) Persuna ma tkunx kwalifikata li tinhatar jew tkompli żżomm il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja:

- (i) jekk tkun Ministru, Segretarju Parlamentari, Membru tal-Kamra tad-Deputati jew membru ta' awtorità ta' gvern lokali; jew
- (ii) jekk ikun instab hati ta' reat punibbli bi priġunerija għal kull żmien li jkun; jew
- (iii) jekk ikun skwalifikat milli jiġi elett bħala membru tal-Kamra tad-Deputati għal xi wahda mir-raġunijiet imsemmija fil-paragrafi (a), (ċ), (d), (e), (f), (g) jew (h) tas-subartikolu (1) ta' l-artikolu 54 ta' din il-Kostituzzjoni.

(b) Il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja ssir vakanti jekk jinholqu ċirkostanzi li, kieku dik il-persuna ma kenitx membru tal-Kummissjoni, hi ma kenitx tikkwalifika biex issir membru, u membru tal-Kummissjoni għandu jastjeni u jista' jiġi rikuzat fl-istess ċirkostanzi bħal imħallef tal-Qrati Superjuri.

(5) (a) Meta persuna timla' vakanza mahluqa minn membru tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja li ma jibqax membru għal xi raġuni, hliet dik ta' l-iskadenza tal-perjodu tal-kariga tiegħu, dik il-persuna għandha tokkupa l-kariga għaž-żmien mhux skadut tal-kariga ta' dak il-membri li jkun issostitwixxa.

(b) Meta membru jkun gie rikuzat jew ikun astjena, il-President li jaġixxi skond il-gudizzju tiegħu innifsu biss, jahtar bħala membru sostitwit biex joqghod fil-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja kull fejn hu possibbli, persuna li fil-fehma tiegħu jkollha kemm jista' jkun l-istess kwalitajiet u kwalifiki daqs il-membri li jkun qiegħed jiġi sostitwit.

(ċ) Meta l-membri li għandhom jiġu eletti taht il-paragrafi (ċ) u (d) tas-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu, jew mahtura taht il-paragrafu (e) ta' l-istess subartikolu, ma jiġux hekk eletti jew mahtura fi żmien ġimghatejn minn meta ssir sejha għalhekk mill-President, il-President li fl-ghemil ta' dik il-hatra jaġixxi skond il-gudizzju tiegħu biss għandu hu stess jahtar membri minflokhom li kull fejn hu possibbli fil-fehma tiegħu jkollhom l-istess kwalitajiet u kwalifiki li għandu jkollhom dawk il-membri.

(6) (a) Il-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja għandha f'kull żmien ikollha Kumitat għall-Avukati u Prokuraturi Legali li jkollu dik il-kompożizzjoni, u dawk il-funzjonijiet, dawk is-setgħat u dmirijiet li jistgħu jiġu assenjati lilu b'liġi. Il-Kummissjoni għandha fl-eżerċizzju ta' kull funzjoni tagħha relattiva għal professjonijiet ta' Avukati u Prokuraturi Legali, taġixxi permezz ta' l-imsemmi kumitat b'dak il-mod, u suġġett għal dik ir-reviżjoni kif dik il-liġi tista' tipprovdi.

(b) Minkejja d-disposizzjonijiet tal-paragrafu (a) ta' dan is-subartikolu, il-Kummissjoni għandha tirreferi lill-Kumitat għall-Avukati u Prokuraturi Legali (hawn aktar 'il quddiem f'dan is-subparagrafu msejjah "il-Kumitat") kull kwistjoni li tirrigwarda l-imġieba hażina ta' avukat jew prokuratur legali fl-eżerċizzju tal-professjoni tagħhom, u, hliet f'każ ta' appell, il-Kummissjoni ma għandhiex taġixxi xort'ohra fuq dik il-kwistjoni hliet wara li tkun

irċeviet u skond il-konklużjonijiet tal-Kumitat f'dik il-materja. B'dana illi meta rapport tal-konklużjonijiet tal-Kumitat ma jkunx għadu ġie ppreżentat lill-Kummissjoni fi żmien xahrejn mill-jum meta l-kwistjoni tkun tressqet l-ewwel darba quddiem il-Kumitat, jew f'dak il-perjodu iehor jew perjodi oħrajn li l-Kummissjoni tista' tippermetti, li fl-ebda każ, hlief għal raġunijiet eċċezzjonali hafna, ma għandhom jissuperaw l-erba' xhur, il-Kummissjoni għandha minnufih tinvestiga l-kwistjoni u taqtagħha hi nnifisha.

(ċ) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tal-paragrafu ta' qabel dan, il-Kummissjoni tista' tahtar dawk il-kumitati l-oħra biex jgħinuha fuq kull haġa li tiġi fil-funzjonijiet tagħha, kif jidhrilha xieraq.

(7) Fit-tweġġ ta' dmirijiethom il-membri tal-Kummissjoni u ta' xi wiehed mill-kumitati tagħha għandhom jaġixxu skond il-għudizzju individwali tagħhom u ma jkunux suġġetti għad-direzzjoni jew kontroll ta' xi persuna jew awtorità oħra.

(8) Is-subartikoli (2) u (3) ta' l-artikolu 121 ta' din il-Kostituzzjoni għandhom japplikaw għal kull kumitat tal-Kummissjoni.

(9) Għandu jkun hemm Segretarju tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja li għandu jaġixxi wkoll bħala Segretarju għal kull kumitat tal-Kummissjoni. Is-Segretarju tal-Kummissjoni għandu jinhatar mill-istess Kummissjoni minn fost l-uffiċjali pubbliċi li jkunu assenjati fil-Qrati jew minn fost membri tal-professjonijiet legali. Is-Segretarju għandu jibqa' fil-kariga sa dak iż-żmien li l-Kummissjoni ttemmlu l-hatra tiegħu.

(10) Min jinhatar membru tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja jew ta' xi wiehed mill-kumitati tagħha jista' jitneħħa mill-kariga tiegħu mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-korp jew persuna li tahtar dak il-membri, iżda dak il-membri jista' biss jitneħħa minhabba f'inkapaċità li jwettaq id-dmirijiet tal-kariga tiegħu (kemm jekk għal mard korporali jew mentali jew għal xi raġuni oħra) jew imġieba hażina.

(11) Il-funzjonijiet tal-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja huma:

- (a) li tissorvelja l-hidma tal-qrati superjuri u inferjuri kollha u li tagħmel dawk ir-rakkomandazzjonijiet meħtieġa lill-Ministru responsabbli għall-ġustizzja dwar ir-rimedji li fil-fehma tagħha jistgħu jwasslu għal hidma aktar effiċjenti ta' dawk il-qrati;
- (b) li tagħti parir lill-Ministru responsabbli għall-ġustizzja dwar kull haġa li għandha x'taqsam ma' l-organizzazzjoni ta' l-amministrazzjoni tal-ġustizzja;
- (ċ) meta hekk mitluba mill-Prim Ministru li tagħti parir fuq kull hatra li għandha ssir skond l-artikoli 96, 98 u 100 ta' din il-Kostituzzjoni;
- (d) li tifformula kodiċi jew kodiċijiet ta' etika li jirregolaw l-imġieba tal-membri tal-ġudikatura;
- (e) fuq il-parir tal-Kumitat għall-Avukati u Prokuraturi Legali, li tifformula kodiċi jew kodiċijiet ta' etika li

jirregolaw l-imġieba professjonali ta' membri ta' daww il-professjonijiet:

Iżda meta dak il-parir ma jingħatax f'dak iż-żmien li l-Kummissjoni tista' tistabbilixxi, il-Kummissjoni tista' tifformula dak il-kodiċi jew daww il-kodiċijiet mingħajr il-htieġa ta' dak il-parir;

- (f) li tiġbed l-attenzjoni ta' kull imħallef jew maġistrat fuq kull haġa, fil-qorti li fiha hu jkun ipoġġi, li ma tkunx konduċenti għal funzjonament effiċjenti u xieraq ta' dik il-Qorti, u li tiġbed l-attenzjoni ta' kull imħallef jew maġistrat għal xi aġir li jista' jolqot il-fiduċja li għandu minhabba l-kariga tiegħu, jew għal xi nuqqas minn naħa tiegħu li jimxi skond xi kodiċi jew kodiċijiet ta' etika li jkun japplika għaliha;
- (g) li teżerċita, skond kull liġi, dixxiplina fuq avukati u prokuraturi legali fit-twettiq tal-professjoni tagħhom; u
- (h) daww il-funzjonijiet l-oħra li jistgħu jingħatawliha b'kull liġi.

(12) Il-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja għandha ta' kull sena tagħmel rapport lill-Ministru responsabbli għall-ġustizzja dwar l-attivitajiet tagħha matul is-sena kalendarja ta' qabel, u għandha f'kull żmien meta hekk jidhrilha xieraq jew kif jista' jitlob l-istess Ministru, tagħmel rapport lill-imsemmi Ministru fuq xi materja partikolari.

(13) Is-setgħat tal-President taht kull liġi, dwar is-surroga ta' l-imħallfin u l-maġistrati u dwar tqassim ta' dmirijiet ta' l-imħallfin u l-maġistrati, għandhom jitwettqu fuq il-parir tal-Ministru responsabbli għall-ġustizzja, b'dan illi l-Ministru għandu, fl-ghoti ta' dak il-parir lill-President, jaġixxi skond ir-rakkomandazzjoni li tkun saritlu mill-Prim Imħallef:

Iżda meta l-Prim Imħallef jonqos milli jagħmel rakkomandazzjoni lill-Ministru, u f'kull każ, meta l-Ministru jqis li jkun hekk xieraq, il-Ministru jista' jagħti parir lill-President, b'dak il-mod li, fiċ-ċirkostanzi, hu jidhirlu xieraq:

Iżda wkoll, f'dak il-każ il-Ministru għandu jippubblika minnufih fil-Gazzetta avviz dwar dak il-fatt li fih jagħti r-raġunijiet tiegħu għal dik l-azzjoni, u għandu jagħmel stqarrija dwar dak il-fatt fil-Kamra tad-Deputati mhux aktar tard mit-tieni seduta li tiġi minnufih wara li jkun ta dak il-parir lill-President.

(14) Il-kwistjoni jekk il-Kummissjoni għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja tkunx qdiet validament xi funzjoni mogħtija lilha bi jew skond din il-Kostituzzjoni ma għandhiex tiġi eżaminata minn ebda qorti.

KAPITOLU IX

Finanzi

imdahhla minn Malta (li ma jkunx dhul jew flejjes ohra li jithallsu f'xi fond ieħor, li jkun fond imwaqqaf minn jew skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta għal skop speċifiku) għandhom, kemm-il darba l-Parlament ma jipprovdix xort'ohra, jithallsu fi u jiffurmaw Fond Konsolidat wieħed.

(2) Ebda flejjes ma għandhom jiġu rtirati mill-Fond Konsolidat hliet biex tithallas l-ispiza li hija addebitata lill-Fond b'din il-Kostituzzjoni jew xi liġi ohra li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta jew meta l-hruġ ta' dawk il-flejjes ikun ġie awtorizzat b'Att ta' Approprijazzjoni jew skond l-artikolu 104 ta' din il-Kostituzzjoni.

(3) Ebda flejjes ma għandhom jiġu rtirati minn xi fond pubbliku li ma jkunx il-Fond Konsolidat kemm-il darba l-hruġ ta' dawk il-flejjes ma jkunx ġie awtorizzat bi jew skond xi liġi li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta.

(4) Ebda flejjes ma għandhom jiġu rtirati mill-Fond Konsolidat jew minn xi fond pubbliku ieħor hliet bil-mod preskritt bi jew skond xi liġi.

(5) In-nefqa, pizijiet u spejjeż inċidentali għall-ġbir u amministrazzjoni tal-Fond Konsolidat għandhom jiġu addebitati lill-Fond.

103. (1) Il-Ministru responsabbli għall-finanzi għandu jara li tiġi preparata u mqegħda quddiem il-Kamra tad-Deputati qabel, jew mhux aktar tard minn tletin ġurnata wara, il-bidu ta' kull sena finanzjarja estimi tad-dhul u hruġ ta' Malta għal dik is-sena.

Awtorizzazzjoni ta' nefqa mill-Fond Konsolidat.

(2) Il-kapi tan-nefqa li jkun hemm fl-estimi (li ma tkunx nefqa addebitata lill-Fond Konsolidat b'din il-Kostituzzjoni jew b'xi liġi ohra li għal dak iż-żmien tkun isseħħ f'Malta) għandhom jiġu mdahhla f'abbozz ta' liġi, li jkun imsejjah bhala abbozz ta' liġi ta' approprijazzjoni, li jipprovd i għall-hruġ mill-Fond Konsolidat tas-somom meħtieġa biex tithallas dik l-ispiza u l-approprijazzjoni ta' dawk is-somom għall-iskopijiet speċifikati fih.

(3) Jekk dwar xi sena finanzjarja jinsab -

- (a) li l-ammont approprjat bl-Att ta' Approprijazzjoni għal xi skop ikun insuffiċjenti, jew li tkun qamet hteġa ta' spiza għal skop li għalih ebda ammont ma jkun ġie approprjat b'dak l-Att; jew
- (b) li xi flejjes ikunu ġew minfuqa għal xi skop b'eċċess ta' l-ammont (jekk ikun hemm) approprjat għal dak l-iskop b'dak l-Att,

estimu supplementari li juri s-somom meħtieġa jew minfuqa għandu jitqiegħed quddiem il-Kamra tad-Deputati u l-kapi ta' kull nefqa bhal dik għandhom jiġu mdahhla f'abbozz ta' liġi ta' approprijazzjoni supplementari.

104. Il-Parlament jista' jagħmel provvedimenti li bis-saħħa tiegħu, jekk l-Att ta' Approprijazzjoni dwar xi sena finanzjarja ma jkunx beda jseħħ mal-bidu ta' dik is-sena finanzjarja, il-Ministru responsabbli għall-finanzi jista' jawtorizza l-irtir ta' flejjes mill-

Awtorizzazzjoni ta' nefqa qabel approprijazzjoni.

	Fond Konsolidat sabiex tithallas dik l-ispiza li jista' jqis mehtieġa biex jitmexxa l-Gvern ta' Malta sat-tmiem ta' erba' xhur mill-bidu ta' dik is-sena finanzjarja jew sa meta jibda jsehh dak l-Att, liema jkun l-ewwel.
Fond ta' Kontingenzi.	105. (1) Il-Parlament jista' jipprovdi ghat-twaqqif ta' Fond ta' Kontingenzi u biex jawtorizza lill-Ministru responsabbli għall-finanzi, jekk ikun sodisfatt li tkun qamet htieġa urġenti u mprevvista għal nefqa li għaliha ma jkunx hemm provvedimenti ieħor, biex jagħmel avvanzi minn dak il-Fond biex jilqa' dik il-htieġa. (2) Meta jsir xi avvanz skond is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu għandu jiġi preżentat estimu supplementari u għandu jiġi mressaq kemm jista' jkun malajr abbozz ta' liġi ta' approprijazzjoni supplementari sabiex jiġi mqieghed lura l-ammont hekk avvanzat.
Dejn pubbliku.	106. (1) Id-dejn pubbliku ta' Malta għandu jiġi addebitat lill-Fond Konsolidat u fondi ohra pubbliċi ta' Malta. (2) F'dan l-artikolu riferenzi għad-dejn pubbliku ta' Malta jinkludu riferenzi għall-imghax fuq dak id-dejn, hlasijiet ta' fond ta' ammortizzament u flejjes ta' fidwa dwar dak id-dejn u n-nefقات, piżijiet u spejjeż inċidentali għall-amministrazzjoni ta' dak id-dejn.
Rimunerazzjoni dwar ċerti karigi. <i>Emendat:</i> LVIII. 1974.52; XVII. 1997.2.	107. (1) Għandu jiġi mħallas lid-detenturi tal-karigi li għalihom jghodd dan l-artikolu dawk is-salarji li jistghu jkunu preskritti bi jew skond xi liġi. (2) Is-salarji u kull <i>allowance</i> li jithallsu lid-detenturi tal-karigi li għalihom jghodd dan l-artikolu għandhom jiġu addebitati lill-Fond Konsolidat. (3) Is-salarju li jithallas lid-detentur ta' xi kariga li għalih jghodd dan l-artikolu u l-kondizzjonijiet tiegħu ta' kariga, hliet <i>allowances</i>, ma għandhomx jiġu mibdula bi żvantaġġ tiegħu wara l-hatra tiegħu, u, għall-finijiet ta' dan is-subartikolu, safejn is-salarju jew il-kondizzjonijiet ta' servizz ta' xi persuna jiddependu fuq l-ghazla minn dik il-persuna, is-salarju jew il-kondizzjonijiet li għalihom tagħmel l-ghazla għandhom jitqiesu li jkunu aktar vantaġġużi għaliha minn kull ohrajn li għalihom setgħat tagħmel l-ghazla. (4) Dan l-artikolu jghodd għall-karigi msemija fl-artikoli 48, 91, 95(6), 100, 109, 118 u 120 ta' din il-Kostituzzjoni.
Awditur Ġenerali. <i>Emendat:</i> LVIII. 1974.53. <i>Sostitwit:</i> XVII. 1997.3.	108. (1) Għandu jkun hemm Awditur Ġenerali li l-kariga tiegħu tkun kariga pubblika u li jkollu dawk il-funzjonijiet skond ma hemm provdut fid-disposizzjonijiet li ġejjin ta' dan l-artikolu. (2) L-Awditur Ġenerali jkun uffiċjal tal-Kamra tad-Deputati u jinhatar mill-President li jaġixxi skond riżoluzzjoni tal-Kamra tad-Deputati li tghaddi bis-saħħa tal-voti ta' mhux anqas minn żewġ-terzi tal-membri kollha tal-Kamra: Iżda meta persuna li ma tkunx membru tal-Kamra tad-Deputati tiġi eletta bħala <i>Speaker</i> tal-Kamra tad-Deputati, dik il-persuna ma għandhiex titqies li tkun membru tal-Kamra għall-ghan li tiġi stabbilita l-maġġoranza mehtieġa b'dan is-subartikolu.

- (3) (a) Bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) ta' dan l-artikolu l-Awditur Ġenerali għandu jibqa' fil-kariga għal perijodu ta' hames snin mid-data tal-hatra tiegħu u jkun eliġibbli li jerga' jinhatar għal perijodu wieħed ieħor ta' hames snin.
- (b) Meta l-Awditur Ġenerali jkun inhatar minn fost uffiċjali pubbliċi u meta tintemm il-hatra jkun ta' età iżgħar mill-età ta' irtirar fis-servizz pubbliku, il-persuna li tkun għet hekk mahtura għandha terġa' lura fis-servizz pubbliku u tkompli tgawdi l-istess salarju u *allowances* imsemmija fis-subartikolu (6).
- (c) L-Awditur Ġenerali ma jkunx jista', filwaqt li huwa jkun qed jikkupa dik il-kariga, ikollu xi kariga bi qligħ oħra, jew mod ieħor mal-Gvern ta' Malta jew ma' xi intrapriża kummerċjali jew professjonali, tkun xi tkun.
- (4) (a) L-Awditur Ġenerali jista' f'kull żmien jitneħħa jew jiġi sospiż mill-kariga tiegħu mill-President, meta jsirli indurizz mill-Kamra tad-Deputati li jsir bis-saħħa tal-voti ta' mhux anqas minn żewġ-terzi tal-membri kollha tal-Kamra, li fih jintalab biex inehħih mill-kariga minhabba f'inkapaċità ppruvata li jwettaq il-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (sew jekk din tkun minhabba nuqqas ta' saħħa fiżika jew mentali jew minhabba xi raġuni oħra) jew minhabba f'imġieba hażina ppruvata, u d-disposizzjonijiet tal-paragrafu (a) tal-proviso li hemm mas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu għandhom japplikaw ukoll għall-ghan li tiġi stabbilita l-maġġoranza meħtieġa b'dan is-subartikolu.
- (b) F'kull żmien meta ma jkunx hemm sessjoni tal-Parlament, l-Awditur Ġenerali jkun jista' jiġi sospiż mill-kariga tiegħu mill-President, li jaġixxi skond il-ġudizzju deliberat tiegħu stess, dwar l-inkapaċità li jwettaq id-dmirijiet tal-kariga tiegħu jew imġieba hażina li dwarha tingieb prova li tissodisfa lill-President; iżda kull sospensjoni bhal dik ma għandhiex tkompli sseħħ għal aktar minn xahrejn wara li tibda sessjoni tal-Parlament li jkun imiss minnufih wara.
- (5) Il-kontijiet:
- (a) tad-dipartimenti u uffiċċji tal-Gvern ta' Malta, magħdud l-Uffiċċju tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku, u l-uffiċċju ta' l-Iskrivan tal-Kamra tad-Deputati, u tal-qراطي kollha Superjuri u Inferjuri f'Malta, u
- (b) ta' dawk l-awtoritajiet pubbliċi l-oħra jew korpi oħra li jamministraw, ikollhom f'idejhom, jew jużaw fondi li jappartjenu direttament jew indirettament lill-Gvern ta' Malta kif jista' jiġi preskritt minn xi liġi jew bis-saħħa tagħha li f'dak iż-żmien tkun fis-seħħ f'Malta,

għandhom jiġu verifikati u jsir rapport dwarhom kull sena mill-Awditur Ġenerali lill-Kamra tad-Deputati u għal dak l-iskop l-

Awditur Ġenerali jew kull persuna awtorizzata minnu għal hekk ikollu aċċess għall-kotba, notamenti, reżokonti u dokumenti oħra kollha li jirreferixxu għal dawk il-kontijiet.

- (6) (a) L-Awditur Ġenerali għandu jingħata dak is-salarju u dawk l-*allowances* li jistgħu minn żmien għal żmien jiġu preskritti jew permessi għal Imhalled tal-Qrati Superjuri.
- (b) Dak is-salarju u *allowances* jinħarġu mill-Fond Konsolidat u d-disposizzjonijiet tas-subartikolu (3) ta' l-artikolu 107 tal-Kostituzzjoni ikunu japplikaw għal dak is-salarju.

(7) L-Awditur Ġenerali ma jibdiex iwettaq id-dmirijiet tal-kariga tiegħu qabel ma jiehu u jiffirma quddiem il-President il-ġurament ta' lealtà u dak il-ġurament li jirrigwarda l-eżekuzzjoni sew tal-kariga tiegħu hekk kif jista' jiġi preskritt b'liġi li f'dak iż-żmien tkun issehh f'Malta.

(8) Il-Parlament jista' minn żmien għal żmien jipprovdi permezz ta' liġi dwar il-mod kif ir-rapporti li jsiru mill-Awditur Ġenerali għandhom jintgħamlu.

Deputat Awditur
Ġenerali.

- (9) (a) Għandu jkun hemm ukoll Deputat Awditur Ġenerali li l-kariga tiegħu tkun kariga pubblika u li jkollu dawk il-funzjonijiet li l-Awditur Ġenerali jista' minn żmien għal żmien lilu jiddelega u li, kull meta l-kariga ta' Awditur Ġenerali tkun temporanjament vakanti, u sakemm jiġi mahtur Awditur Ġenerali ġdid, u kull meta d-detentur tal-kariga jkun assenti minn Malta jew ikun bil-vaganza jew għal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, iwettaq il-funzjonijiet ta' Awditur Ġenerali.
- (b) Id-disposizzjonijiet tas-subartikolu (2), tal-paragrafi (a) u (c) tas-subartikolu (3), tas-subartikolu (4), tal-paragrafu (b) tas-subartikolu (6) u tas-subartikolu (7) ta' dan l-artikolu għandhom ikunu japplikaw għad-Deputat Awditur Ġenerali.
- (c) Id-Deputat Awditur Ġenerali għandu jingħata dak is-salarju u dawk l-*allowances* li jistgħu minn żmien għal żmien jiġu preskritti għal jew jingħataw lil Maġistrat tal-Qrati Inferjuri.
- (d) Meta d-Deputat Awditur Ġenerali jkun mahtur min fost uffiċjali pubbliċi u meta tintemm il-hatra jkun ta' età iżgħar mill-età ta' irtirar fis-servizz pubbliku, il-persuna li tkun ġiet hekk mahtura għandha terġa' lura fis-servizz pubbliku u tkompli tgawdi l-istess salarju u *allowances* imsemmija f'dan is-subartikolu.

Uffiċċju
Nazżjonali tal-
Verifika.

- (10) (a) Għandu jkun hemm Uffiċċju Nazżjonali tal-Verifika li jkun magħmul mill-Awditur Ġenerali, li jkun imexxi dak l-uffiċċju, id-Deputat Awditur Ġenerali u dawk il-funzjonarji l-oħra, li jinhatru mill-Awditur Ġenerali, hekk kif l-Awditur Ġenerali jista' jqis li jkun mehtieġ sabiex jassistuh fit-twettiq sew tal-kariga tiegħu, u d-

disposizzjonijiet ta' l-artikolu 110 tal-Kostituzzjoni ma għandhomx ikunu japplikaw għall-uffiċjali li jinhatru fl-Uffiċċju Nazzjonali tal-Verifika.

- (b) Il-Parlament jista' minn żmien għal żmien jipprovdi permezz ta' liġi dwar il-mod kif jiġu allokati flejjes lill-Uffiċċju Nazzjonali tal-Verifika u dwar il-mod kif il-kontijiet ta' l-Uffiċċju Nazzjonali tal-Verifika jiġu verifikati u jsir rapport dwarhom.

(11) Ebda haġa f'dan l-artikolu ma għandha tiftiehem bħala li tipprekludi lill-Awditur Ġenerali jew lill-Uffiċċju Nazzjonali tal-Verifika milli jinghataw xi funzjonijiet jew setgħat ohra taht jew skond xi liġi li tkun fis-seħh.

(12) Fit-tweġġ tal-funzjonijiet tagħhom taht il-Kostituzzjoni, l-Awditur Ġenerali u d-Deputat Awditur Ġenerali ma jkunux suġġetti għall-awtorità jew kontroll ta' ebda persuna ohra.

KAPITOLU X

Is-Servizz Pubbliku

109. (1) Għandu jkun hemm Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku għal Malta li tkun magħmula minn *chairman*, *deputy chairman* u minn membru wieħed sa tliet membri ohra.

Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku.
Emendat:
LVIII. 1974.54.

(2) Il-membri tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku għandhom ikunu mahtura mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru mogħti wara li jkun ikkonsulta l-Kap ta' l-Oppożizzjoni.

(3) Hadd ma jkun kwalifikat biex iżomm kariga bħala membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku jekk ikun Ministru, Segretarju Parlamentari, membru ta', jew kandidat għal elezzjoni ta', il-Kamra tad-Deputati, membru ta' awtorità ta' gvern lokali jew jekk ikun uffiċjal pubbliku.

(4) Membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku ma għandux, għeluq perijodu ta' tliet snin li jibda mill-ġurnata li fiha kellu kariga l-aħħar bħala membru, ikun eliġibbli għal hatra jew biex jaġixxi f'xi kariga pubblika.

(5) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku għandha ssir vakanti -

- (a) fit-tmiem ta' hames snin mid-data tal-hatra tiegħu jew f'dik id-data qabel kif jista' jkun speċifikat fid-dokument li bih huwa jkun ġie maħtur; jew
- (b) jekk jinholqu xi ċirkostanzi li, kieku ma kienx membru tal-Kummissjoni, kienu jgħagħluh ikun skwalifikat għal hatra bħala hekk.

(6) Membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku jista' jitneħħa mill-kariga mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, iżda jista' jiġi mneħħi biss minhabba inkapaċità li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (kemm jekk minhabba mard

mentali jew korporali jew ghal xi raġuni ohra) jew ghal imġieba hażina.

(7) Jekk il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku tkun vakanti jew jekk xi membru ghal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, mogħti wara li jkun ikkonsulta lill-Kap ta' l-Oppożizzjoni, jista' jahtar persuna li tkun kwalifikata biex tkun mahtura bħala membru biex tkun membru temporanju tal-Kummissjoni; u kull persuna hekk mahtura għandha, bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (5) u (6) ta' dan l-artikolu, tispiċċa milli tkun membru bħal dak meta persuna tkun għet mahtura biex timla l-vakanza jew, skond il-każ, meta l-membru li ma setgħax jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu jirreżumi dawk il-funzjonijiet.

Hatra eċċ., ta' uffiċjali pubbliċi.
Emendat:
LVIII. 1974.55.

110. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni, is-setgħa li jagħmel hatriet għall-karigi uffiċjali u li jneħħi, u li jeżerċita kontroll dixxiplinari fuq, persuni li jkollhom jew ikunu jaġixxu f'xi karigi bħal dawk tkun fil-Prim Ministru, li jaġixxi fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku:

Iżda l-Prim Ministru jista', billi jaġixxi fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku, jiddelega bil-miktub, salvi dawk il-kondizzjonijiet li jistgħu jkunu speċifikati fid-dokument ta' delega, kull wahda mis-setgħat imsemmija f'dan is-subartikolu lil dak l-uffiċjal pubbliku jew awtorità ohra kif jista' jkun speċifikat fid-dokument.

(2) Delega ta' setgħa skond dan l-artikolu -

- (a) tkun mingħajr hsara għall-eżerċizzju ta' dik is-setgħa mill-Prim Ministru li jaġixxi fuq ir-rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku;
- (b) tista' tawtorizza lill-uffiċjal pubbliku jew awtorità ohra konċernata li jeżerċita dik is-setgħa sew b'riferenza lill-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku jew mingħajrha; u
- (c) dwar l-impieg ta' uffiċjali pubbliċi minn barra s-servizz pubbliku, għandha, kemm-il darba dak l-impieg ma jsirx wara eżami pubbliku li jiġi avżat fil-Gazzetta, tiġi eżerċitata biss permezz ta' servizz għall-impjegar provdut minn fondi pubbliċi li jiżgura li ebda distinzjoni, esklużjoni jew preferenza ma jsiru jew jingħataw favur jew kontra xi persuna minhahba l-fehma politika tagħha u liema servizz jipprovdi opportunità għall-impiegi biss fl-aħjar interessi tas-servizz pubbliku u tan-nazzjon in ġenerali.

(3) (a) Għandu jkun hemm appell lill-Prim Ministru, li jaġixxi skond ir-rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku, minn kull deċiżjoni ta' uffiċjal pubbliku jew awtorità għat-tneħħija ta' xi persuna minn kariga uffiċjali b'eżerċizzju ta' setgħa delegata skond is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu:

Iżda dak id-dritt ta' appell ikun minghajr hsara għal kull dritt ieħor ta' appell li jista' jkun provdut skond l-artikolu 121(1) ta' din il-Kostituzzjoni dwar l-eżerċizzju ta' kull setgħa ohra delegata skond is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu.

- (b) Dritt ta' appell skond dan l-artikolu għandu jiġi eżerċitat skond dak il-provvediment dwar proċedura kif jista' jkun preskritt mill-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku skond l-artikolu 121(1) ta' din il-Kostituzzjoni:

Iżda kull proċedura hekk preskritta tkun l-istess għal kull klassi ta' uffiċjali pubbliċi.

- (c) Meta jinġieb appell skond il-paragrafu (b) ta' dan is-subartikolu minn xi uffiċjal pubbliku huwa għandu, meta jiġi kunsidrat l-appell mill-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku, ikollu dritt li jiġi mismugh personalment mill-Kummissjoni u li jkun mgħejjun minn rappreżentant ta' xi *trade union* li lilha jkun jappartjeni.

- (4) Ebda persuna ma tkun mahtura skond dan l-artikolu għal jew biex taġixxi f'xi kariga tal-persunal tal-President hliet bl-approvazzjoni tal-President.

- (5) Id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu ma għandhomx jghoddu relattivament għal -

- (a) il-karigi msemmija fl-artikoli 91, 92 (barra mis-subartikolu (4) tiegħu), 94, 95(6), 100, 108 u 111 ta' din il-Kostituzzjoni; jew
- (b) hatriet biex jaġixxi f'xi kariga uffiċjali għal xahrejn jew anqas safejn ir-rakkomandazzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku hija meħtieġa għal xi hatra bħal dik; jew
- (c) hatriet għall-karigi msemmija fl-artikolu 92(4), u hatriet bi trasferiment għall-karigi jew mill-karigi msemmija fl-artikolu 112 ta' din il-Kostituzzjoni.

- (6) Dhul f'impiegi ma' kull korp stabbilit bil-Kostituzzjoni jew b'xi liġi jew taħt xi liġi ohra, u ma' kull soċjetà jew korp ieħor li fih il-Gvern ta' Malta, jew xi korp kif intqal qabel, ikollhom sehem biżżejjed biex jikkontrollaw jew li fuqu jkollhom kontroll effettiv, għandu, kemm-il darba dak id-dhul ma jkunx sar wara eżami pubbliku li jkun ġie avżat kif imiss, isir permezz tas-servizz għall-impjegar kif provdut fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu.

111. (1) Is-setgħa ta' hatra ta' persuni biex iżommu jew jaġixxu fil-karigi li għalihom dan l-artikolu jghodd u għat-tneħħija ta' persuni hekk mahtura minn xi kariga bħal dik tkun fil-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru:

Iżda dwar kull persuna magħżula għall-hatra mis-servizz pubbliku l-Prim Ministru għandu, qabel ma jagħti l-parir tiegħu skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, jikkonsulta mal-

Rappreżentanti
prinċipali ta' Malta
fl-esteru.
Emendat:
LVIII. 1974.56.

Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku u, meta tiġi mnehhija mill-kariga li fiha tkun ġiet mahtura skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, il-persuna hekk mahtura għandha tirritorna fil-grad li kellha fis-servizz pubbliku minnufih qabel dik il-hatra.

(2) Il-karigi li għalihom jgħodd dan l-artikolu huma l-karigi ta' kull Ambaxxatur, Kummissarju Għoli jew rappreżentant ieħor prinċipali ta' Malta f'xi pajjiż ieħor.

Hatra bi
trasferiment dwar
xi karigi.

112. (1) Is-setgħa li jagħmel hatriet bi trasferiment lil u mill-karigi li għalihom dan l-artikolu jgħodd tkun fil-Prim Ministru li jaġixxi wara konsultazzjoni mal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku:

Iżda l-persuna mahtura għal xi kariga bħal dik skond id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu għandha, meta tiġi trasferita minn dik il-kariga, tirritorna fil-grad li kellha fis-servizz pubbliku minnufih qabel il-hatra tagħha f'dik il-kariga.

(2) Il-karigi li għalihom dan l-artikolu jgħodd huma -

- (a) karigi li d-detenturi tagħhom ikunu meħtieġa jirrisjedu barra minn Malta għall-qadi xieraq tal-funzjonijiet tagħhom; u
- (b) dawk il-karigi fil-Ministeru responsabbli għall-affarijiet barranin ta' Malta kif jistgħu, minn żmien għal żmien, jiġu speċifikati mill-Prim Ministru.

Protezzjoni ta'
drittijiet ta'
pensjoni.
Emendat:
LVIII. 1974. 57.

113. (1) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 114 ta' din il-Kostituzzjoni, il-liġi applikabbli għal kull benefiċċju li għalih dan l-artikolu jgħodd għandha, dwar kull persuna li tkun ġiet mogħtija, jew li tkun eliġibbli għall-ghoti ta' xi benefiċċji bħal dawk, tkun dik li tkun fis-seħh fid-data relattiva jew xi liġi oħra sussegwenti u li ma tkunx anqas favorevoli għal dik il-persuna.

(2) F'dan l-artikolu "id-data relattiva" tfisser -

- (a) dwar kull benefiċċju mogħti qabel il-ġurnata stabbilita, id-data li fiha dawk il-benefiċċji kienu mogħtija;
- (b) dwar kull benefiċċju mogħti jew li għandu jingħata fi jew wara l-ġurnata stabbilita lil jew dwar xi persuna li kienet uffiċjal pubbliku qabel dik id-data, il-ġurnata qabel il-ġurnata stabbilita; u
- (c) dwar kull benefiċċju mogħti jew li għandu jingħata lil jew dwar xi persuna li ssir uffiċjal pubbliku fi jew wara l-ġurnata stabbilita, id-data li fiha hija ssir uffiċjal pubbliku.

(3) Meta persuna jkollha dritt teżerċita għażla dwar liema minn żewġ liġijiet jew iżjed għandha tapplika għall-każ tagħha, il-liġi li hija tagħzel għandha, għall-finijiet ta' dan l-artikolu, titqies li tkun aktar favorevoli għaliha mil-liġi jew liġijiet l-oħra.

(4) Kull benefiċċju li għalih jgħodd dan l-artikolu (li ma jkunx benefiċċju li għandu jiġi addebitat lil xi fond pubbliku ieħor ta' Malta) għandu jkun addebitat lill-Fond Konsolidat.

(5) Dan l-artikolu jghodd ghal kull benefiċċju li jithallas skond xi liġi li tipprovdi għall-ghoti ta' pensjonijiet, gratifikazzjonijiet jew kumpens lil persuni li jkunu jew li kienu uffiċjali pubbliċi dwar is-servizz tagħhom fis-servizz pubbliku jew lir-romol, ulied, dipendenti jew rappreżentanti personali ta' dawk il-persuni dwar dak is-servizz.

(6) Riferenzi għal-liġi applikabbli għal xi benefiċċji li għalihom dan l-artikolu jghodd jinkludu (minghajr hsara għall-generalità tagħhom) referenzi għal kull liġi dwar iż-żmien li fih u l-mod li bih xi persuna tista' tirtira sabiex tkun eliġibbli għal dawk il-benefiċċji.

(7) Ebda haġa li tinsab fi, jew magħmula taht l-awtorità ta', xi liġi ma għandha titqies li tkun inkonsistenti ma', jew bi ksur ta', dan l-artikolu safejn dik il-liġi tagħmel provvediment li bih xi benefiċċji li għalihom iġhodd dan l-artikolu jistgħu jitnaqqsu jew jinżammu -

- (a) sakemm il-persuna li tkun eliġibbli għalihom tilhaq is-sittin sena, jew dik l-età aktar baxxa li tista' tiġi stabbilita minn jew taht liġi, jekk dik il-persuna tkun qed tirċievi xi *income* li għalih japplika dan is-subartikolu u dik id-disposizzjoni ssir sabiex kull *income* bhal dak flimkien ma' kull benefiċċji kif intqal mhux imnaqqs ma jkun iktar fit-total minn dak l-ammont li jista' jiġi stabbilit minn, jew taht jew skond xi liġi, li jkun ammont li ma jkunx inqas mis-salarju li minn żmien għal żmien jithallas dwar il-kariga miżmuma minn dik il-persuna meta tirtira, billi jitqiesu biss, jekk dak is-salarju jkun b'żidiet inkrimentali, dawk iż-żidiet korrispondenti li jkunu tiegħu qabel l-irtir; jew
- (b) sabiex jiġi żgurat it-tħaris ta' xi hteġa legali dwar xi wiehed mill-ghanijiet tal-paragrafu (a) ta' dan is-subartikolu; jew
- (c) jekk il-persuna li tkun eliġibbli għalihom ma tibqax ċittadin ta' Malta.

(8) L-*income* li għalih japplika s-subartikolu (7) ta' dan l-artikolu hu kull remunerazzjoni dwar, jew *income* ieħor li jinkiseb minn, xi mpieg, xogħol, servizz, kariga, kummerċ, negozju, professjoni jew vokazzjoni, jew minn xi pensjoni, *allowance*, gratifikazzjoni jew hlas ieħor bhal dan dwar xi mpieg bhal dak jew xi għajn ohra ta' *income*.

114. (1) Meta xi benefiċċji li għalihom dan l-artikolu jghodd jistgħu jiġu miżmuma, imnaqqs fl-ammont jew sospiżi minn xi persuna jew awtorità skond xi liġi dawk il-benefiċċji ma għandhomx jiġu hekk miżmuma, imnaqqs fl-ammont jew sospiżi minghajr ma tkun taqbel il-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku, kemm-il darba dawk il-benefiċċji ma jitnaqqsu jew ma jinżammux skond xi liġi msemmija fis-subartikolu (7) ta' l-artikolu 113 ta' din il-Kostituzzjoni.

(2) Il-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku ma għandhiex

Għoti u tiżmim ta' pensjonijiet, eċċ.
Emendat:
LVIII. 1974.58.

taqbel skond is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu f'azzjoni meħuda għar-raġuni li xi persuna li għandha jew kellha xi waħda mill-karigi msemmija fl-artikoli 91, 95(6), 100 u 108 ta' din il-Kostituzzjoni kienet hatja ta' mġieba hażina kemm-il darba ma tkunx ġiet imneħħija mill-kariga minhabba dik l-imġieba hażina.

(3) Dan l-artikolu jghodd għal kull benefiċċju li jithallas skond xi liġi li ttipprovdi għall-ghoti ta' pensjonijiet, gratifikazzjonijiet jew kumpens lil persuni li jkunu jew kienu uffiċjali pubbliċi dwar is-servizz tagħhom fis-servizz pubbliku jew lir-romol, ulied, dipendenti jew rappreżentanti personali ta' dawk il-persuni dwar dak is-servizz.

Protezzjoni tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku minn proċeduri legali.

115. Il-kwistjoni jekk -

- (a) il-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku tkunx qdiet validament xi funzjoni mogħtija lilha bi jew skond din il-Kostituzzjoni;
- (b) xi membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku jew xi uffiċjal pubbliku jew awtorità oħra tkunx qdiet validament xi funzjoni delegata lil dak il-membru, uffiċjal pubbliku jew awtorità bis-saħħa tad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (1) ta' l-artikolu 110 ta' din il-Kostituzzjoni; jew
- (c) xi membru tal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku jew xi uffiċjal pubbliku jew awtorità oħra tkunx qdiet validament xi funzjoni oħra dwar ix-xogħol tal-Kummissjoni jew dwar xi funzjoni bħal dik kif hija msemmija fil-paragrafu ta' qabel dan,

ma għandhiex tiġi eżaminata minn ebda qorti.

*Miżjud:
XIII. 2001.4.*

KAPITOLU XA

Kunsilli Lokali

Kunsilli Lokali.

115A. L-Istat, għandu jadotta sistema ta' gvern lokali li biha t-territorju ta' Malta jinqasam f'dak l-ghadd ta' lokalitajiet hekk kif jista' minn żmien għal żmien jiġi stabbilit b'liġi, b'dan li kull lokalità tkun amministrata minn Kunsill Lokali elett mir-residenti tal-lokalità u li jitwaqqaf u jithaddem skond dik il-liġi li tista' minn żmien għal żmien tkun fis-seħħ.

KAPITOLU XI

Mixxellanji

Azzjonijiet dwar validità ta' liġijiet.

116. Dritt ta' azzjoni għal dikjarazzjoni li xi liġi tkun invalida għal xi raġunijiet hliet inkonsistenza mad-disposizzjonijiet ta' l-artikoli 33 sa 45 ta' din il-Kostituzzjoni tkun tappartjeni lill-persuni kollha mingħajr distinzjoni u persuna li gġib azzjoni bħal dik ma tkunx meħtieġa turi xi interess persunali b'appoġġ għall-azzjoni tagħha.

Projbizzjoni ta' ċerti assoċjazzjonijiet.

117. (1) Ikun illegali li twaqqaf, iżzomm jew tagħmel parti minn xi assoċjazzjoni ta' persuni li jkunu organizzati u mħarrġa jew organizzati u mġammra sabiex ikunu jistgħu jiġu wżati għall-

użu jew wiri ta' forza fiżika fit-tmexxija 'l quddiem ta' xi skop politiku.

(2) Id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu għandhom jiġu mwettqa b'dak il-mod kif jista' jkun provdut mill-Parlament.

118. (1) Għandu jkun hemm Awtorità dwar ix-Xandir għal Malta li tkun magħmula minn *chairman* u dak in-numru ta' membri ohra li ma jkunx anqas minn erbgħa kif jista' jkun preskritt minn xi liġi li tkun dak iż-żmien issehh f'Malta.

Awtorità dwar ix-Xandir.
Emendat:
LVIII. 1974.59.

(2) Il-membri ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir għandhom jiġu mahtura mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru mogħti wara li jkun ikkonsulta l-Kap ta' l-Oppożizzjoni.

(3) Hadd ma jkun kwalifikat li jkollu l-kariga ta' membru ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir jekk ikun Ministru, Segretarju Parlamentari, membru ta', jew kandidat għall-elezzjoni ta', il-Kamra tad-Deputati, membru ta' awtorità ta' gvern lokali jew jekk ikun uffiċjal pubbliku.

(4) Membru ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir ma għandux, għeluq perijodu ta' tliet snin li jibda mill-ġurnata li fiha l-aħħar kellu kariga jew aġixxa bħala membru, ikun eliġibbli għal hatra jew biex jaġixxi f'xi kariga pubblika.

(5) Bla hsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, il-kariga ta' membru ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir issir vakanti -

- (a) fit-tmiem ta' hames snin mid-data tal-hatra tiegħu jew f'dak iż-żmien qabel kif jista' jkun speċifikat fid-dokument li bih kien mahtur; jew
- (b) jekk jinholqu xi ċirkostanzi li, kieku ma kienx membru ta' l-Awtorità, kienu jgħeghluh ikun skwalifikat għal hatra bħala hekk.

(6) Membru ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir jista' jitnehha mill-kariga mill-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, iżda jista' jitnehha biss għal inkapaċità li jaqdi d-dmirijiet tal-kariga tiegħu (sew minhabba mard mentali jew korporali jew għal xi raġuni ohra) jew għal imġieba hażina.

(7) Jekk il-kariga ta' membru ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir tkun vakanti jew jekk membru għal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President, li jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, mogħti wara li jkun ikkonsulta lill-Kap ta' l-Oppożizzjoni, jista' jahtar persuna li tkun kwalifikata biex tkun mahtura bħala membru biex tkun membru temporanju ta' l-Awtorità; u kull persuna hekk mahtura għandha, bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (5) u (6) ta' dan l-artikolu, tispiċċa milli tkun membru bħal dak meta persuna tkun ġiet mahtura biex timla l-vakanza jew, skond il-każ, meta l-membri li ma setgħax jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu jirreżumi dawk il-funzjonijiet.

(8) Fl-eżerċizzju tal-kariga tagħha skond l-artikolu 119(1) ta' din il-Kostituzzjoni l-Awtorità dwar ix-Xandir ma għandhiex tkun sugġetta għad-direzzjoni jew kontroll ta' xi persuna jew awtorità ohra.

Funzjoni ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir.

119. (1) Tkun funzjoni ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir li tiżgura illi, safejn ikun possibbli, f'dawk is-servizzi ta' xandir ta' smigh u televiżjoni li jistghu jkunu provduti f'Malta, tiġi miżmuma imparzjalità xierqa dwar hwejjeg ta' kontroversja politika jew industrjali jew li jirreferixxu għal *policy* pubblika korrenti u illi l-faċilitajiet u l-hin ta' xandir huma mqassma b'mod xieraq bejn persuni li jkunu ta' partiti politiċi differenti.

(2) Il-funzjoni ta' l-Awtorità dwar ix-Xandir imsemmija fis-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu tkun bla ħsara għal dawk il-funzjonijiet u dmirijiet l-oħra li jistghu jiġu mogħtija lilha b'xi liġi li tkun dak iż-żmien issehh f'Malta.

Kummissjoni dwar l-Impiegi.
Miżjud:
LVIII. 1974.60.

120. (1) Għandu jkun hemm Kummissjoni dwar l-Impiegi għal Malta li tkun magħmula minn *chairman* u minn erba' membri oħra.

(2) Il-membri tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi jkunu mahtura mill-President li, fil-hatra ta' *chairman* għandu jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru mogħti wara li dan ikun ikkonsulta l-Kap ta' l-Oppożizzjoni, fil-hatra ta' tnejn mill-erba' membri oħra għandu jaġixxi skond il-parir tal-Prim Ministru, u fil-hatra ta' żewġ membri l-oħra għandu jaġixxi skond il-parir tal-Kap ta' l-Oppożizzjoni.

(3) Hadd ma jkun kwalifikat biex iżomm kariga bħala membru tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi jekk ikun Ministru, Segretarju Parlamentari, membru ta', jew kandidat għal elezzjoni ta', il-Kamra tad-Deputati, membru ta' awtorità ta' gvern lokali, jew ikun uffiċjal pubbliku.

(4) Membru tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi ma għandux, għeluq perijodu ta' tliet snin li jibda mill-ġurnata li fiha kellu kariga jew aġixxa l-aħhar bħala membru, ikun eligibbli għal hatra jew biex jaġixxi f'xi kariga pubblika.

(5) Bla ħsara għad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi għandha ssir vakanti -

(a) fit-tmiem ta' tliet snin mid-data tal-hatra tiegħu; jew

(b) jekk jinholqu ċirkostanzi li, kieku ma kienx membru tal-Kummissjoni, kienu jgħagħluh ikun skwalifikat għal hatra bħala hekk.

(6) Membru tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi jista' jitneħħa mill-kariga mill-President, li jaġixxi skond il-parir tad-detentur tal-kariga li fuq il-parir tiegħu jkun ġie mahtur dak il-membru, mogħti, meta jkun il-każ, kif provdut fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, iżda dak il-membru jista' jiġi mneħħi biss minhabba inkapaċità li jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu (kemm jekk minhabba mard mentali jew korporali jew għal xi raġuni oħra) jew għal imġieba hażina.

(7) Jekk il-kariga ta' membru tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi tkun vakanti jew jekk xi membru għal xi raġuni ma jkunx jista' jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu, il-President, li jaġixxi skond il-parir tad-detentur tal-kariga li fuq il-parir tiegħu dak il-membru jkun ġie mahtur, mogħti, meta jkun il-każ, kif provdut fis-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu, jista' jahtar persuna li tkun

kwalifikata biex tkun mahtura bħala membru biex tkun membru temporanju tal-Kummissjoni; u kull persuna hekk mahtura għandha, bla ħsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (5) u (6) ta' dan l-artikolu, tispiċċa milli tkun membru bħal dak malli persuna tkun għet mahtura biex timla l-vakanza jew, skond il-każ, malli l-membri li ma setax jaqdi l-funzjonijiet tal-kariga tiegħu jirreżumi dawk il-funzjonijiet.

(8) Tkun il-funzjoni tal-Kummissjoni dwar l-Impiegi li tiżgura li, dwar l-impiegi, ebda distinzjoni, esklużjoni jew preferenza li ma tkunx ġustifikabbli f'soċjetà demokratika ma għandha ssir jew tingħata favur jew kontra xi persuna minhabba l-opinjoni politika tagħha.

(9) Kull persuna li tallega li tkun saret jew ingħatat bi ħsara għaliha xi distinzjoni, esklużjoni jew preferenza kif intqal qabel tista' titlob lill-Kummissjoni dwar l-Impiegi, b'dak il-mod u f'dak iż-żmien li jista' jiġi preskritt, għar-rimedju.

(10) Il-Parlament għandu jipprovi biex jingħataw lill-Kummissjoni dwar l-Impiegi dawk is-setgħat li jkunu meħtieġa jew mixtieqa sabiex il-Kummissjoni tkun tista' effikaċement tagħti rimedju xieraq u b'mod ġenerali biex taqdi l-funzjonijiet tagħha taht din il-Kostituzzjoni.

121. (1) Kull Kummissjoni mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni tista', bil-kunsens tal-Prim Ministru jew ta' dak il-Ministru l-iehor li jista' jkun awtorizzat għal hekk mill-Prim Ministru, b'regolament jew xort'ohra tirregola l-proċedura tagħha stess u tagħti setgħat u timponi dmirijiet fuq kull uffiċjal pubbliku jew awtorità tal-Gvern ta' Malta għall-fini tal-qadi tal-funzjonijiet tagħha.

Setgħat u
proċedura ta'
Kummissjonijiet.

(2) Kull Kummissjoni mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni tista' tagħxi nonostanti kull vakanza fost il-membri tagħha jew l-assenza ta' xi membru u kull proċedura tagħha tkun valida għalkemm xi persuna li ma kellhiex dritt tagħmel hekk tkun haċet parti fiha.

(3) Kull kwistjoni mressqa għal deċiżjoni f'xi laqgħa ta' xi Kummissjoni mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni għandha tiġi deċiża b'maġġoranza tal-voti tal-membri kollha tagħha, u jekk fuq xi kwistjoni bħal dik il-voti jkunu maqsuma ndaqs il-membri li jkun jippresjedi għandu jkollu u għandu jeżerċita vot deċiżiv.

(4) Għall-finijiet tas-subartikolu (3) ta' dan l-artikolu, ir-riferenzi għal membru tal-Kummissjoni Elettorali għandhom jiftehmu bħala li jinkludu riferenza għaċ-*Chairman* ta' dik il-Kummissjoni.

(5) Id-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu għandhom jgħoddu għall-Awtorità dwar ix-Xandir imwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni.

122. (1) Kull min ikun mahtur, elett jew xort'ohra magħżul għal xi kariga mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni (magħduda l-kariga ta' Prim Ministru jew Ministru iehor jew Segretarju Parlamentari) jista' jirriżenja minn dik il-kariga b'kitba minn taht idejh indirizzata lill-persuna jew awtorità li minnha kien mahtur, elett jew magħżul.

Riżenji.

(2) Ir-riżenja ta' xi persuna minn xi kariga bhal dik kif intqal qabel tibda ssehh meta l-kitba li turi r-riżenja tiġi riċevuta mill-persuna jew awtorità li lilha tkun indirizzata jew minn xi persuna awtorizzata minn dik il-persuna jew awtorità biex tirċeviha.

Hatriet mill-gdid,
eċċ.
Emendat:
LVIII. 1974.61;
XXIII. 1989.8;
XVII. 1997.4.

123. (1) Salv kif mod iehor provdut f'din il-Kostituzzjoni, meta xi persuna tkun ivvakat xi kariga mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni maghduda l-kariga ta' Prim Ministru jew Ministru iehor jew Segretarju Parlamentari, hija tista', jekk kwalifikata, terġa tiġi mahtura, eletta jew xort'ohra magħzula biex iżżomm dik il-kariga skond id-disposizzjonijiet ta' din il-Kostituzzjoni.

(2) Is-subartikolu (1) ta' dan l-artikolu ma għandux japplika għall-kariga ta' President, iżda għandu japplika għal persuna li tkun inhatret sabiex taqdi l-funzjonijiet ta' President skond l-artikolu 49 tal-Kostituzzjoni.

(3) Meta b'din il-Kostituzzjoni hija mogħtija setgħa lil xi persuna jew awtorità li tagħmel xi hatra għal xi kariga pubblika, persuna tista' tiġi mahtura għal dik il-kariga għalkemm xi persuna ohra jista' jkollha dik il-kariga, meta dik il-persuna l-ohra tkun bil-permess ta' assenza qabel tluq mill-kariga; u meta żewġ persuni jew iżjed ikollhom l-istess kariga minhabba f'hatra magħmula bis-saħħa ta' dan is-subartikolu, f'dak il-każ għall-finijiet ta' xi funzjoni mogħtija lid-detentur ta' dik il-kariga l-persuna li tkun mahtura l-aħħar għandha titqies li tkun l-unika detentriċi tal-kariga.

Tifsir.
Emendat:
LVIII. 1974.62;
XXIX. 1979.2;
XVII. 1997.5.

124. (1) F'din il-Kostituzzjoni, kemm-il darba r-rabta tal-kliem ma tehtiegx xort'ohra -

"Att tal-Parlament" tfisser liġi magħmula mill-Parlament;

"il-Commonwealth" tfisser Malta, kull pajjiż li għalih l-artikolu 23 ta' din il-Kostituzzjoni jgħodd u kull dipendenza ta' xi pajjiż bhal dak;

"il-Fond Konsolidat" tfisser il-Fond Konsolidat imwaqqaf bl-artikolu 102 ta' din il-Kostituzzjoni;

"Gazzetta" tfisser il-Gazzetta tal-Gvern ta' Malta jew kull ġurnal uffiċjali iehor sostitwit għaliha pubblikat b'ordni tal-Gvern ta' Malta;

"ġurament ta' lealtà" tfisser il-ġurament ta' lealtà muri fit-Tielet Skeda li tinsab ma' din il-Kostituzzjoni jew dak il-ġurament l-iehor li jista' jkun preskritt mill-Parlament;

"il-ġurnata stabbilita" tfisser il-21 ta' Settembru 1964;

"il-Kabinett" tfisser il-Kabinett imwaqqaf bl-artikolu 79 ta' din il-Kostituzzjoni;

"Kamra" tfisser il-Kamra tad-Deputati mwaqqfa bl-artikolu 51 ta' din il-Kostituzzjoni;

"kariga pubblika" tfisser kariga bi hlas fis-servizz pubbliku;

"liġi" tinkludi kull dokument li jkollu l-forza ta' liġi u kull regola ta' liġi mhux miktuba u "skond il-liġi" u "legalment" għandhom jiftehmu skond hekk;

"Malta" tfisser il-Gżira ta' Malta, il-Gżira ta' Ghawdex u l-gżejjer l-oħra ta' l-Arċipelagu Malti, maghduda l-ibhra territorjali tagħhom;

"Parlament" tfisser il-Parlament ta' Malta;

"Qorti Kostituzzjonali" tfisser il-Qorti Kostituzzjonali mwaqqfa bl-artikolu 95 ta' din il-Kostituzzjoni;

"seduta" tfisser perijodu li matulu l-Kamra tad-Deputati tkun f'seduta kontinwa minghajr aġġornament u tinkludi kull perijodu li matulu l-Kamra tkun f'kumitat;

"sena finanzjarja" tfisser il-perijodu ta' tnax-il xahar li jtemmu fil-wiehed u tletin ġurnata ta' Diċembru ta' xi sena jew f'dik id-data l-oħra kif jista' jkun preskritt mill-Parlament;

"is-servizz pubbliku" tfisser, bla hsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (2) u (3) ta' dan l-artikolu, is-servizz tal-Gvern ta' Malta f'kariga ċivili;

"sessjoni" tfisser is-seduti tal-Kamra tad-Deputati li jibdew meta tiltaqa' l-ewwel darba wara li tibda ssehh din il-Kostituzzjoni jew wara l-proroga jew xoljiment tal-Parlament f'kull żmien u jispicċaw meta l-Parlament jiġi prorogat jew xolt minghajr ma jkun ġie prorogat;

"l-*iSpeaker*" u "id-*Deputy Speaker*" ifissru rispettivament l-*iSpeaker* u d-*Deputy Speaker* eletti skond l-artikolu 59 ta' din il-Kostituzzjoni;

"uffiċjal pubbliku" tfisser id-detentur ta' xi kariga pubblika jew persuna mahtura biex taġixxi f'xi kariga bhal dik.

(2) F'din il-Kostituzzjoni, kemm-il darba r-rabta tal-kliem ma tfissirx xort'oħra, "is-servizz pubbliku" tinkludi servizz fil-kariga ta' mhallef tal-Qrati Superjuri, servizz fil-kariga ta' Awditur Ġenerali u Deputat Awditur Ġenerali, servizz fil-kariga ta' maġistrat tal-Qrati Inferjuri u servizz fil-kariga ta' membru fil-Korp tal-Pulizija ta' Malta.

(3) F'din il-Kostituzzjoni "is-servizz pubbliku" ma tinkludix servizz fil-kariga ta' -

- (i) Prim Ministru jew Ministru iehor, Segretarju Parlamentari, *Speaker*, *Deputy Speaker*, membru tal-Kamra tad-Deputati, membru ta' Kummissjoni mwaqqfa b'din il-Kostituzzjoni;
- (ii) hlief meta d-detentur tal-kariga jkun magħżul mis-servizz pubbliku, Ambaxxatur, Kummissarju Għoli jew rappreżentant iehor prinċipali ta' Malta f'xi pajjiż iehor; jew
- (iii) hlief safejn jista' jkun preskritt mill-Parlament, membru ta' xi kunsill, bord, lista, kumitat jew korp iehor simili mwaqqaf bi jew skond xi liġi.

(4) Għall-finijiet ta' din il-Kostituzzjoni persuna ma għandhiex titqies li jkollha kariga pubblika minhabba biss il-fatt li tkun qed tirċievi pensjoni jew *allowance* iehor bhalha dwar servizz pubbliku.

(5) F'din il-Kostituzzjoni, kemm-il darba r-rabta tal-kliem ma tehtiegħ xort'ohra -

- (a) riferenza għal hatra f'xi kariga għandha tiftiehem bħala li tinkludi riferenza għal hatra bi promozzjoni jew trasferiment għal dik il-kariga u għall-hatra ta' persuna biex taqdi funzjonijiet ta' dik il-kariga matul xi perijodu li tkun vakanti jew li matulu d-detentur tagħha ikun bil-vaganzi jew ma jkunx jista' (sew minhabba assenza jew mard korporali jew mentali jew għal xi raġuni ohra) jaqdi dawk il-funzjonijiet; u
- (b) riferenza għad-detentur ta' kariga bl-isem li jispeċifika l-kariga tiegħu jew b'riferenza għad-disposizzjoni ta' din il-Kostituzzjoni li twaqqaf dik il-kariga għandha tiftiehem li tinkludi riferenza għal kull persuna li għal dak iż-żmien tkun taqdi skond il-liġi l-funzjonijiet ta' dik il-kariga.

(6) Meta hija mogħtija setgħa b'din il-Kostituzzjoni lil xi persuna jew awtorità li tahtar xi persuna biex taġixxi fi jew taqdi l-funzjonijiet ta' xi kariga jekk id-detentur tagħha jkun huwa stess inkapaċi li jaqdi dawk il-funzjonijiet, ebda hatra bħal dik ma għandha tiġi attakkata għar-raġuni li d-detentur tal-kariga ma kienx inkapaċi li jaqdi dawk il-funzjonijiet.

(7) Riferenzi f'din il-Kostituzzjoni għas-setgħa ta' tneħħija ta' uffiċjal pubbliku mill-kariga tiegħu għandhom jiftehmu bħala li jinkludu riferenzi għal kull setgħa mogħtija b'xi liġi li tehtiegħ jew tippermetti lil dak l-uffiċjal li jirtira mis-servizz pubbliku:

Iżda -

- (a) ebda haġa f'dan is-subartikolu ma għandha tiftiehem bħala li tagħti lil xi persuna jew awtorità setgħa li tehtiegħ xi persuna li jkollha xi wahda mill-karigi msemmija fl-artikoli 91, 95(6), 100 jew 108(1) jew (9) ta' din il-Kostituzzjoni li tirtira mis-servizz pubbliku; u
- (b) id-disposizzjonijiet ta' dan is-subartikolu ma għandhomx jghoddu għal xi setgħa mogħtija b'xi liġi li tippermetti persuna li tirtira mis-servizz pubbliku meta dik il-persuna tkun talbet permess biex tirtira mis-servizz pubbliku għal raġunijiet mediċi pprova.

(8) Kull disposizzjoni f'din il-Kostituzzjoni li tagħti lil xi persuna jew awtorità setgħa ta' tneħħija ta' xi uffiċjal pubbliku mill-kariga tiegħu tkun mingħajr hsara għas-setgħa ta' xi persuna jew awtorità li tabolixxi xi kariga jew għal xi liġi li tipprovdi għall-irtir obligatorju ta' uffiċjali pubbliċi b'mod ġenerali jew xi klassi ta' uffiċjali pubbliċi meta jagħlqu l-età speċifikata fiha.

(9) Meta xi setgħa hija mogħtija b'din il-Kostituzzjoni għall-egħmil ta' xi proklama, ordni, regoli jew regolamenti jew għall-ghoti ta' xi direttivi jew għall-egħmil ta' xi nomina, is-setgħa għandha tiftiehem bħala li tinkludi setgħa, eżerċitabbli bl-istess mod, biex temenda jew tħassar xi proklama, ordni, regoli, regolamenti, direttivi jew nomina bħal dawk.

(10) Ebda disposizzjoni ta' din il-Kostituzzjoni illi xi persuna jew awtorità ma tkunx suġġetta għad-direzzjoni jew kontroll minn xi persuna jew awtorità oħra fl-eżerċizzju ta' xi funzjonijiet skond din il-Kostituzzjoni ma għandha tiftiehem bħala li tipprekludi qorti milli teżerċita ġurisdizzjoni dwar xi kwistjoni jekk dik il-persuna jew awtorità tkunx qdiet dawk il-funzjonijiet skond din il-Kostituzzjoni jew xi liġi oħra.

(11) Meta persuna hija meħtieġa b'din il-Kostituzzjoni li tiehu ġurament hija tkun tista', jekk tkun hekk tixtieq, thares dik il-meħtieġa billi tagħmel dikjarazzjoni.

(12) Kull riferenza f'din il-Kostituzzjoni għal liġi magħmula qabel ma tibda ssehh din il-Kostituzzjoni għandha, kemm-il darba r-rabta tal-kliem ma teħtieġ xort'oħra, tiftiehem bħala riferenza għal dik il-liġi kif tkun issehh minnufih qabel il-ġurnata stabbilita.

(13) Kull riferenza f'din il-Kostituzzjoni għal liġi li temenda jew tissostitwixxi xi liġi oħra għandha tiftiehem li tinkludi riferenza għal liġi li timmodifika, tohroġ b'liġi mill-ġdid, b'emenda jew modifika jew minghajrhom, jew tagħmel disposizzjonijiet differenti minflok dik il-liġi l-oħra.

(14) Meta l-Parlament ikun b'liġi ipprovda għall-interpretazzjoni ta' Atti tal-Parlament, id-disposizzjonijiet ta' kull liġi bħal dik, ukoll jekk imfissra li jghoddu għal liġijiet mghoddija wara l-bidu fis-sehh tagħha, għandhom ighoddu għall-finijiet ta' l-interpretazzjoni ta' din il-Kostituzzjoni, u xort'oħra relattivament għaliha, kif ighoddu għall-fini ta' l-interpretazzjoni u xort'oħra relattivament għal Atti tal-Parlament bħallikieku din il-Kostituzzjoni kienet Att tal-Parlament mghoddi wara l-bidu fis-sehh ta' kull liġi bħal dik:

Iżda, sa dak iż-żmien li l-Parlament ikun ipprovda kif intqal qabel, il-liġi li tghodd għall-interpretazzjoni ta' din il-Kostituzzjoni u xort'oħra relattivament għaliha tkun il-liġi li kienet tghodd għal hekk fil-ġurnata stabbilita.

SKEDI LI JINSABU MAL-KOSTITUZZJONI

L-EWWEL SKEDA

(Artikolu 47(7))

Kodiċi Kriminali (Kapitolu 9)

Kodiċi tal-Ligijiet tal-Pulizija (Kapitolu 10)

Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kapitolu 12)

Kodiċi tal-Kummerċ (Kapitolu 13)

Kodiċi Ċivili (Kapitolu 16)

*Sostitwita:
LVIII. 1974.63.*

IT-TIENI SKEDA

(Artikoli 50 u 89)

Ġuramenti ta' Kariga(a) *Ġurament għall-qadi xieraq tal-kariga ta' President.*

Jiena solennement nahlef/
niddikjara li naqdi fedelment il-kariga ta' President (li naqdi
fedelment il-funzjonijiet tal-President) ta' Malta, u li, skond l-aħjar
hila tiegħi nikkonserva, inhares u niddefendi l-Kostituzzjoni ta'
Malta. (Hekk Alla jghini).

(b) *Ġurament għall-qadi xieraq tal-kariga ta' Prim Ministru jew
Ministru ieħor jew Segretarju Parlamentari.*

Jiena solennement nahlef/
niddikjara li naqdi fedelment u skond il-kuxjenza d-dmirijiet tiegħi
bhala (Prim Ministru/Ministru/Segretarju Parlamentari) skond il-
Kostituzzjoni u l-ligijiet ta' Malta, minghajr biża' jew favur. (Hekk Alla jghini).

*Miżjuda:
LVIII.1974.64.*

IT-TIELET SKEDA

(Artikolu 124(1))

Ġurament ta' Lealtà

Jiena solennement nahlef/
niddikjara li nkun tassew fidili u leali lejn il-Poplu u r- Repubblika
ta' Malta u l-Kostituzzjoni tagħha. (Hekk Alla jghini).

IR-RABA' SKEDA

(Artikolu 23)

Elenku ta' Pajjiżi tal-Commonwealth minbarra Malta

Afrika ta' Isfel

Antigua u Barbuda

Awstralja

Bahamas

Bangladesh

Barbados

Belize

Botswana

Brunei Darussalam

Ċipru

Dominica

Il-Gambia

Ghana

Grenada

Guyana

Indja

Jamaica

Kameroon

Kanada

Kenya

Kiribati

Lesotho

Malawi

Malaysia

Maldives

Mauritius

Mozambique

Namibia

Nauru

New Zealand

Nigerja

Pakistan

Papua New Guinea

Renju Unit tal-Gran Brittanja u l-Irlanda ta' Fuq u Kolonji

St. Kitts u Nevis

St. Lucia

*Mizjuda:**XXIII. 1989.9.**Emendata:**Proklama II ta' l-**1990;**Proklama VI ta' l-**1990;**Proklama IV ta' l-**1995;**Proklama III ta' l-**1996;**III.2000.6.*

St. Vincent u l-Grenadines
Seychelles
Sierra Leone
Singapore
Solomon Islands
Sri Lanka
Swaziland
Tanzania
Tonga
Trinidad u Tobago
Tuvalu
Uganda
Vanuatu
Western Samoa
Zambja
Zimbabwe
